

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KÜTAHYALI ABDURRAHMAN FEVZİ
MİKYASU'L-LİSÂN KİSTASU'L-BEYÂN
(s.84-99)
GİRİŞ-METİN-TERİMLER SÖZLÜK DİZİNİ-SÖZLÜK-
TİPKİBASIM**

**GELTURAN SİNAN YILMAZ
20072625**

**LEFKOŞA
2013**

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KÜTAHYALI ABDURRAHMAN FEVZİ
MİKİYASU'L-LİSÂN KİSTASU'L-BEYÂN
(s.84-99)
GİRİŞ-METİN-TERİMLER SÖZLÜK DİZİNİ-SÖZLÜK-
TİPKİBASIM**

**GELTURAN SİNAN YILMAZ
20072625**

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ESRA KARABACAK**

**LEFKOŞA
2013**

Çalışmamıza konu olan Kütahyalı Abdurrahman Fevzi Efendi'nin *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan* adlı eseri bir mukaddime, beş maksat ve bir hatimeden ibarettir. Yazar, eserini kaleme alma sebeplerini açıkladıktan sonra dil öğretiminin gerekleri üzerinde durmuştur. Avrupa'da dil öğretiminin nasıl önemsendiği belirtilerek bizlerin de bu konuyu önemsememiz gerektiğini anlatmıştır. Abdurrahman Fevzi Efendi, konuları açıklarken *maksat* ana başlığını kullanmıştır. Maksatları *bablara*, babları da *nevlere*, kısımlara, *sınıflara* ayırmıştır. Metnin başında ve bazen de maksatlarda açıklanması gereken ön bilgileri *tevtia* adı altında maddeler halinde izah etmektedir.

Metin kısmı 177 sayfadan meydana gelmektedir. Eserin başında içindekiler kısmı, terimlerin açıklandığı kısım, yazar hakkında ve basıldığı yer hakkındaki bilgilerin verildiği bir bölüm vardır. Eserin sonunda da bir *doğru-yanlış cetveli* bulunmaktadır. Bu durumda eser, toplam olarak 207 sayfadan meydana gelmektedir.

İncelememiz, metnin 84.-99.sayfaları arası esas alınarak *önsöz, kısaltmalar, giriş, eserin Latin harfleriyle okunuşu olan metin, metnin günümüz Türkçesiyle kısmen çeviri niteliğinde bir değerlendirmesi, dilbilgisi terimleri sözlük - indeksi, sözlük, tıpkıbasım, sonsöz, kaynakça* başlıklarıyla tamamlanmıştır.

Eser, Türk dilbilgisi tarihi içerisinde gerek içerik, gerekse dilbilgisi terimleri bakımından son derece önemlidir.

Anahtar kelimeler: dilbilgisi, Abdurrahman Fevzi, Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan, dilbilgisi kitapları, Türk dilbilgisi tarihi, dilbilgisi terimleri, Türkçe öğretimi.

İV ABSTRACT

The discussion about the work of Abdurrahman Fevzi's Mikyasu'l Lisan-Kıstasu'l Beyan, includes an introduction, five purposes and a hatime. Writer, after explaining his purpose, points out the necessity language teaching. He makes reference to the importance of language teaching in Europe, and suggests that we should do the same. He uses the term purpose as his main idea. In order to sort out the headlines he divides his work into babs and nevs. The term tevția is used to organize and explain the headlines as itemised.

Text consists of some 177 pages. Some of the contents of the beginning of the work, explained some of the terminology, the authors were given information about and press about the place is a part. At the end of the work is a true-false scale. Work in this case, the total is made up of 207 pages.

Our study preface, a comprehensive introduction, the works of contemporary Turkish language partially translated in the nature of the content on the assessment, the text(84-99. page), the text of the facsimile of the (84-99. pages), grammatical terms - dictionaries. Brief introduction in the history of Turkish grammar, Abdurrahman Fevzi and Mikyasu'l Lisan-Kıstasu'l Beyan, presentation of the work we do this work method, work evaluation and consists of a bibliography. Today we do not use dictionary words in the text covers.

The work within the content on Turkish grammar, is highly important both in terms of grammar and the context.

Key words: Grammar, Abdurrahman Fevzi, Mikyasu'l Lisan-Kıstasu'l Beyan, grammar books, history of Turkish grammar, grammatical terms, Turkish education.

V ÖN SÖZ

Dilbilgisi kitapları her dilde olduğu gibi Türkçe için de tarih boyunca önemli rol oynamıştır. Dilbilgisi, dil eğitim ve öğretiminin temelini oluşturmuştur.

Türkçe eğitim ve öğretimine önem verildiği bir dönemde yaşayan Abdurrahman Fevzi Efendi, Türkçeye ve Türk gramerine önem verilmeyen bir dönemde yaşamasına rağmen, 25 yıl üzerinde çalışmalar yaparak, Türk edebiyatına Türk dilinin kurallarını anlatan *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan* adlı, üzerinde çalıştığımız eseri kazandırmıştır. Çalışmamıza konu eser, *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan* 1299(1882)'da Meclis-i Maarifin izniyle İstanbul'da Mahmud Beg Matbaası'nda basılmış, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Osmanlıca Eserler Bölümünde, 29442 raf numarasıyla kayıtlı olan kopyası üzerinde yapılmıştır. Kitap 177 sayfa 17 bölümden oluşmaktadır. İncelememiz 84. ve 99. sayfalar arasını kapsamaktadır. Çalışmamız bir giriş, metnin Latin harflerine çevrilmesi, eserin günümüz Türkçesiyle kısmen çeviri niteliğindeki içeriği üzerine bir değerlendirme, dilbilgisi terimleri sözlük-dizini, sözlük, tıpkıbasım, sonsöz, kaynakça ve kısaltmalar şeklinde yapılmıştır.

Üzerine çalıştığımız bu eserin Türk dilbilgisi tarihine katkısının önemli olacağına inanıyoruz. Bu çalışma sırasında beni yönlendiren, yardımlarını esirgemeyen, daima teşvik eden, danışman hocam Doç. Dr. Esra Karabacak'a teşekkürlerimi sunarım.

Gelturan Sinan Yılmaz
Lefkoşa, 2013

VI İÇİNDEKİLER

Öz.....	iii
Ön Söz.....	v
Kısaltmalar.....	85
i	
Giriş.....	8
Metin.....	12
Eserin Günümüz Türkçesiyle Kısmen Çeviri Niteliğindeki İçeriği Üzerine Bir	
Değerlendirme.....	49
Dilbilgisi Terimleri Sözlük İndeksi.....	70
Sözlük.....	80
Tıpkıbasım.....	86
Son Söz.....	103
Kaynakça.....	104
Özgeçmiş.....	106

KISALTMALAR

Ar.	:	Arapça
bk.	:	Bakınız.
çev.	:	Çeviren
Far.	:	Farsça
hzl.	:	Hazırlayan

8 GİRİŞ

I. Gramer, dilin sistematik yapısıdır. Doğuda eski din kitaplarını, batıda da eski edebiyat anıtlarını doğru anlamak için gramere ihtiyaç duyulmuştur. Türk gramerciliği Abbasi Halifesi Ebu'l Kasım zamanında Kaşgarlı Mahmut'un kaleme aldığı *Kitab-ı Divan-u Lugâti't-Türk*¹ adlı eseri Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmıştır. Tam anlamıyla bir Türkçe dilbilgisi olarak kabul edeceğimiz ilk eser ise Bergamalı Kadri'nin Kanuni Sultan Süleyman'ın veziri İbrahim Paşa'ya sunulan *Müeyyessiretü'l-Ulum* adlı eseridir². Batı Türkçesinin ilk grameridir.

Tanzimat dönemine gelene kadar gramer çalışmaları konusunda bir boşluk olduğu görülmektedir. Tanzimat dönemiyle birlikte gramer çalışmaları artmıştır. Çalışmamıza konu olan *Mikyasu'l-lisân Kıstasu'l-beyân* adlı eser, *Müeyyessiretü'l-Ulum* adlı eserden sonraki ilk gramerdir. Daha sonra yazılan gramer kiplarından bazıları: Süleyman Paşa. *İlm-i Sarf-ı Türkî*. (İstanbul, 1298); Selim Sabit. *Sarf-ı Osmânî*. (İstanbul 1298); Ali Nazıma. *Lisân-ı Osmânî*. (İstanbul, 1302); Cevdet Paşa. *Tertîb-i Cedîd-i Kavâid-i Osmâniye*. (İstanbul, 1304); Fazlı Necib. *Nev-usûl Sarf-ı Osmânî*. (İstanbul, 1305), *Mutavvvel Sarf-ı Osmânî*. (İstanbul,1306)...

¹ Besim, Atalay(çev.), *Dîvânü Lûgat-it-Türk Tercümesi*, 4c. (Türk Dil KurumuYayınları: 521, Ankara: 1985-1986).

² Esra Karabacak, **Bergamalı Kadri. Müeyyessiretü'l-Ulûm(Giriş-Metin-Sözlük-Terimler Dizini-Tıpkıbasım)**, (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 801, Ankara: 2002).

II. KÜTAHYALI ABDURRAHMAN FEVZİ EFENDİ' NİN HAYATI (1802-1864)

Abdurrahman Fevzi Efendi 1802 yılında Kütahya'da doğmuştur. Tam adı Seyyid Abdurrahman Halvetî er-Rufai el-Kütahî'dir. Babası, zamanın Kütahya bilginlerinden olan Sadıkhzade Mustafa Efendi'dir. İlk eğitimini, memleketinde babasından din bilgisi olarak aldıktan (1828) sonra, 1829 yılında medrese eğitimi görmek için İstanbul'a gider. Müderris İmam Zade Esat Efendi'nin derslerine devam eder. Yüksek tahsilini tamamlayıp, 1833'de diplomasını alır. Müderris olur. 1834'de İstanbul'da *Dâru'l-Hadis Valide Sultan* müderrisliğine atanır. Bir yıl sonra (1835) da Harp Okuluna Arapça öğretmeni olarak tayin olur. Burada yirmi yıl aralıksız Türkçe, Arapça ve tarih dersleri verir. Daha sonra Sofya melevîyeti rütbesine yükseltilir(1858). 1863'te emekliye ayrılmış ve bir yıl sonra(1864) İstanbul'da vefat etmiştir. İstanbul, Eyüp Defterdar Caddesi civarında *Yâvedud Kabristanlığı*'na defn edilmiştir. Abdurrahman Fevzi Efendi'nin çalışmamıza konu tek eseri *Mikyasu'l-Lisân Kıstasu'l-Beyân*'dır.

III. MİKİYASU'L-LİSÂN KİSTASU'L-BEYÂN

I. Üzerinde çalışma yaptığımız Abdurrahman Fevzi Efendi'ye ait tek eser *Mikyasu'l-Lisân Kıstasu'l-Beyân*'dır. Yazar, Türkçe öğrenimine ve öğretimine önem verilmediği bir devirde yetişmesine rağmen, Türk dilinin kurallarını anlatan *Mikyasu'l-Lisân Kıstasu'l-Beyân* adlı bu eserini yazmakla Türk diline çok önemli bir hizmeti olmuştur. Eser, yazarın ölümünden sonra 1882'de Darüşşafaka adına basılmış ve Türkçe dersleri bu esere göre okutulmuştur. Tanzimat'ın ilk Türkçe grameri sayılmış ve yazarına Tanzimat'ın ilk Türk gramercisi unvanı verilmişse de tamamlanma (1861) ve yayımlanma tarihi (1881) göz önünde tutulduğunda, basılı ilk gramer Keçecizade Mehmed Fuad'la Ahmed Cevdet Paşa'nın birlikte kaleme aldıkları, *Medhal-i Kavâid*(1851)'dir.

Abdurrahman Fevzi'nin takip ettiği yöntem, çağdaşlarından bazı konularda farklılık göstermektedir. İlk olarak gramerinin çatısını kuracağı terimleri tespit etmiştir. Yani Arapça köklerden üretilen, ancak Türkçenin yapısına göre tespit edilen

dilbilgisi terimleri eserde mevcuttur. Yani bu terimler kendinden önce ve sonra yazılan gramerlerde bulunmamaktadır. Mesela, öğrenilen geçmiş zaman için kullanılan mâzî-i naklî terimini Abdurrahman Fevzi, mâzî-i menkûlu'n-nisbe olarak kullanmıştır. Eser, Dördüncü Türk Dili Kurultayı'na sunulmak üzere Ali Ulvi Elöve tarafından ilk altmış iki terimi, kendisinin türettiği karşılıklarla hazırlanmıştır(1940)³. Yazar eserinde yeni bir alfabenin geliştirilmesi ve kullanılması fikri üzerinde durmuştur. Bu fikrini savunmasının en temel sebebi, dilin kolay okunup anlaşılması, eğitim ve öğretimin hız kazanması içindir. Abdurrahman Fevzi Efendi, Türkçenin ses yapısının temelini ince ve kalın ses uyumu oluşturduğunu vurgular. Yuvarlak-geniş ünlülerin ancak ilk hecede yer alması kuralı gibi konular etraflıca incelenmiştir. Bazı durumlarda standart Türkçenin dışına da çıkarak, Anadolu ağızlarından, Azeri ve Çağatay Türkçesinden de örneklerle eserin genel Türkçeyi içine alan bir gramer olduğunu ifade etmiştir.

Türk Dil Kurumu 1933'te, Türkçe söz varlığını tespit faaliyeti çerçevesinde İshak Refet'e *Mikyasü'l-Lisân ve Kıstasü'l-Beyân*'ı incelemiştir. Eser, daha sonra, Jean Deny'nin *Grammaire de la Langue Turque (dialecte Osmanli)*'sinin tercümesinde Ali Ulvi Elöve'ye ⁴ öncülük etmiştir.

Eser, 1299(1882)'da Meclis-i Maarifin izniyle İstanbul'da Mahmud Beg Matbaası'nda bastırılmıştır. Eseri incelerken bu baskısından faydalanılmıştır. Eserin bu baskısı, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Osmanlıca Eserler Bölümünde, 29442 raf numarasıyla kayıtlıdır.

Mikyasu'l-Lisân Kıstasu'l-Beyân genel olarak 177 sayfa ve 17 bölümden meydana gelmektedir. Eserin başında içindekiler, terimlerin açıklanması, yazar hakkında ve basıldığı yer hakkında bilgilerin verildiği bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölüm de 22 sayfadan ibarettir. Eserin sonunda da 8 sayfalık doğru-yanlış cetveli bulunmaktadır. Baştaki 22 sayfalık bölüm ayrı, metin ve doğru-yanlış cetveli ayrı numaralandırılmıştır. Eser, toplam olarak 207 sayfadan meydana gelmektedir. Metin kısmında her sayfada 35 satır yer almaktadır. Eser, bir mukaddime, beş maksat ve bir hatimeden ibarettir. Temel bilgilerden sonra eser, konulara ve konular da aralarında

³ Kütahyalı Abdurrahman Hoca, Çev. Ali Ulvi Elöve, **Mikyasüllisan ve Kıstasülbeyan**, (İstanbul: 1942).

⁴ Ali Ulvi Elöve (haz.), **Mikyasü'l-Lisan Kıstasü'l-Beyan**, (İstanbul, 1962).

bölümlere ayrılmıştır. Bu çalışmada eserin 84.-99. sayfaları arasındaki bölüm incelenmiştir.

Abdurrahman Fevzi Efendi, konuları açıklarken maksat ana başlığını kullanmıştır. Maksatları bablara, babları da nevlere, kısımlara, sınıflara ayırmıştır. Buralarda açıklanması gereken ayrıntıları da *hasîse*, *tenbih*, *mühimme*, *faide*, *tetimme* adlarıyla açıklamıştır. Metnin başında ve bazen de maksatlarda açıklanması gereken bilgileri *tevtia* adı altında maddeler halinde izah etmektedir. Eserde ara başlıklar olarak ammâ ba'd, nev, kısım, mühimme, fa'ide, maksad, bab, tarik, hasâ'is, hasîse, tenbihât, tenbih, mu'tarîza, tetimme, matlab, mevzi terimleri kullanılmıştır.

Eser, Besmele ile bir başlangıcın ardından Allah'a hamdı ve Peygamber'e şükrü anlatan bir bölüm ile devam eder. *Ammâ ba'd* kısmı bir nevi önsözdür. Burada Abdurrahman Fevzi Efendi'nin dile verdiği önem yine kendisi tarafından anlatılır. Daha sonra aşağıdaki bölümleri içerir:

Türkçe kelimelerin fiil, isim ve edat olarak bölümlere ayrılması, fiil ile ismin türemiş, kendisinden türetilen ve kendisi kök olan(türememiş) biçimlerinin bölümlenmesi ve edatın kök(türememiş) olması, fiilin basit ve türemiş olarak bölümlere ayrılması, fiilin basit ve birleşik olarak bölümlere ayrılması, fiilin anlamlı ve anlamı eksik olan olmak üzere bölümlere ayrılması, anlam açısından tam(esas) ve eksik(yardımcı) bir fiilin geçişli ve geçişsiz olarak ayrılması, ismin belirli ve belirsiz olarak bölümlere ayrılması ve belirli isimlerin tür olarak on bir bölüm halinde incelenmesi.

Yazar, eserini kaleme alma sebeplerini açıkladıktan sonra dil öğretiminin önemi üzerinde durmuştur.

II. Bu çalışmada eserin 84.-99. sayfaları arası incelenmiştir. Çalışmamız 83. sayfadan devam eden dilek, istek ve gereklilik kipinden devam etmektedir. İncelememizde ol- fiilinin kullanılışı, -Dİr, -DUR bildirme ekinin -mAlI ekiyle kullanılışı, edilgen çatılı fiiller, -An sıfat-fiil ekinin kullanılışı, şahıs ekleri, benzetme ifadeli fiiller, -İcI ekiyle türetilen kelimeler, değil kelimesinin kullanılışı, mübalağa anlamlı fiiller ve onlardan türetilen isimler, sıra sayıları, fiilden türetilen isimler, +mAn ve +mAl ekiyle türetilmiş kelimeler, sıfatlardaki derecelendirmeler(en, daha biçimleri) üzerinde durulmuştur.

Metni Latin harflerine çevirmede Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan *Yazım Kılavuzu*'nun en son baskısı temel alınmıştır⁵. Bugün de kullandığımız kelimeler yazım kılavuzundaki şekliyle alınmıştır. *Yazım Kılavuzu*'nda bulunmayanlarda uzatma için ^ işareti kullanılmıştır. Ayn ve hemze, kesme işaretleri sadece kelime ortasında kullanılmıştır. Farsça tamlamalar -i şeklinde okunmuştur. Metindeki dilbilgisi terimleri tespit edilmiş, geçtiği sayfalar belirtilmiş, sözlük dizin oluşturulmuştur. Bir terim bir sayfada birkaç kere geçmişse dizinde sadece bir defa gösterilmiştir. Bugün anlaşılması güç olan kelimeler için bir sözlük oluşturulmuştur.

Eser, üzerine yapılan her çalışma farklı biçimdedir. Türk dilbilgisi tarihi için son derece önemli olan eserin üzerine yapılmış çalışmamız dahil bütün çalışmalar değerlendirilerek, Türk dilbilgisi tarihi içinde farklı alanlarda(terimler, görüşler, kelime hazinesi, anlatım biçimi gibi) ayrıntılı çalışmalara kaynak olacağı bir gerçektir.

⁵ Türk Dil Kurumu, **Yazım Kılavuzu**, 27.baskı, (Ankara: 2012).

METİN
MİKYASU'L-LİSÂN KİSTASU'L-BEYÂN
(S.84-99)*

* Metni okumada Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan *Yazım Kılavuzu*'nun en son baskısı (Türk Dil Kurumu, *Yazım Kılavuzu*. 27.baskı, Ankara, 2012.) temel alınmıştır. Bugün de kullandığımız kelimeler yazım kılavuzundaki şekliyle alınmıştır. *Yazım Kılavuzu*'nda bulunmayanlarda uzatma için ^ işareti kullanılmıştır. Ayn ve hemze kesme işaretleri ise sadece ortada kullanılmıştır. Farsça tamlamalar -i şeklinde okunmuştur. Metinde noktalama işaretleri kullanılırken olabildiğince anlamca karışmasını önleyecek şekildeki yerlere sadece nokta ve virgül kullanılmıştır.

(84) Mühimmetân**Mühimme-i Ūlâ**

Mazi-i mahsusu'n-nisbe ef'âl-i nakıسادan (ol) fiilinden müştak mazilere Türkîce mamûl yani haber vaki olduğu surette (Zeyd gelmeli oldu.) (çocuk söylemeli olmuş.) gibi mütedammin olduğu hadesin vuku'a kurbeti yani kuvveden fiile kurbiyyeti mercu ve muhammen olduğu müstefâd olmakla fiil-i muhammenü'n-nisbe ile fiil-i nakıs-i mazi mecmu'ı ef'âl-i mukârebe-i Arabiyyeden (asâ) fiili ile haberi olan fiil-i müstakbel mecmu'unun müeddâsını te'diye eder. Mesela, söyleme kertesine gelmiş bir sabînin henüz söylemediğini ima ve söylemesi kuvve-i karîbede olduğu memul ve mercu idiğini ifade ve inbâ makamında Arab Urabâ **(85)** (Asâ hâza's-sabî in yetekellem) derler. Lisanımızda (Bu çocuk söylemeli oldu) ile imâ ve inbâ olunur. Ve sabî merkumun henüz söylemediğini ima ve söylemesi kuvve-i karîbede olduğu meczûm idiğini beyan ve inbâ makamında (Kâd hâza's-sabî yetekellem.) derler ki lisanımızda bundan (Bu sabî söyleye yazdı.) ile tabir olunur. Bunların tefâsîl-i ahvali maksad-i râbinin yedinci babında yani mürekkeb-i iktirâbı babından zikr ve beyan olunur.

Mühimme-i Sâniye

Fiil-i murabbau'n-nisbeye edat-i cem olan (-lAr) harfi bi-hasebi's-simâ ekseriya (dır) harfinden sonraca ve nadiren (-dİr) harfinden evvelce lâhik olabildiğinden fiil-i merkum müstahsenü'n-nisbe olmadıkça cem-i gaib sîgasına ifrâğ olunamaz (yazılmalıdırlar, söylemelidirler) gibi.

Tenbihân

Tenbih-i evvel

Fiili murabba'u'n-nisbe envâ'ından mezîdun-fîhi'ş-şîn ve mezîdun-fîhi'n-nûn ve mezidu'n-fîh-sA mezîdun-fîh -msA nevlerinin dahi mechul-i vücudî ve mechul-i ademî kısımlarında müfred-i mütekellim ve müfred-i muhatab ve cem-i gaib ve cem-i mütekellim ve cem-i müstakbel sîgaları bulunamayacağı ve bu cihetle fiil-i merkumun siyag-i muhtelifü'l-ünvanâtı dahi bin yetmiş dört nev olacağı ebvâb-i sâlifede mezkûr ve mukayyed tenbihlerden müstefâd olur.

Tenbih-i Sâni

(-im -iz) zamirleri fiil-i murabbau'n-nisbeye lâhik olduğu surette hemzelerini yâ'ya kalb vacib idiği hurûf-i mablûbe babından zâhir olur.

Sekizinci Bab

Sıfat-i hadesenin sıyag-i muhtelifü'l-ünvanâtı ve ahval-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki sıfat-i hadese şol emr-i hazır-i mücerred ve mezîdun fîhlerdir ki evâhirine hurûf-i iştikâkiyye-i mugayyeretu'l-ihdâstan (in) harfinin luhûk ve inzimâmıyla mütedammin olduğu nisbet-i emriyyeden ve zamandan munsalîh olup diğer mütedammin olduğu hadesle bi-tarîki'l-hudûs muttasîf zat-i mübhemeyi veya zat-i mu'ineyi mütedammin olmakla vazında ol zatlardan birine nisbet muteber olduğu meselli hem ol zatlardan ibaret olan fail ve naib faile nisbet muteber ola. Ve hem mefâ'il ve müte'allikât-i fiili iktiza muteber ola (Kitabı yazan adam gitti. Burada yazılan kitap nerededir? Söz anlamayan kimseye bunu söylemek, anlaşılmayan sözü söylemek gibidir.) meselli. Pes tarif ve temsilden müstefâd olduğu vechile sıfat-i hadese mütedammin olduğu ma'âni-i selâseden heyetinin medlullerinden zat-i mavsuf ve mensubun ileyh itibarıyla nekre ve marife kısımlarına ve maddesinin medlûl'i olan vasf ve hades-i mensubun bih itibarıyla emr-i hazır-i müştakk minh meselli malum ve mechul-i vücudî ve ademî ve ademî-i iktidarî kısımlarına münkasım olur. Bu surette sıfat-i hadese nekre-i malume-i vücudiyye marife-i

malume-i vücudiyye, nekre-i mechule-i vücudiyye, marife-i mechule-i vücudiyye, nekre-i malume-i ademîyye, marife-i malume-i ademîyye, nekre-i mechule-i ademîyye, marife-i mechule-i ademîyye, nekre-i malume-i ademîyyü'l-iktidar, marife-i malume-i ademîyyü'l-iktidar, nekre-i mechule-i ademîyyü'l-iktidar, marife-i mechule-i ademîyyü'l-iktidar kısımlarına münkasım olmakla işbu on iki kısım sıfat-i hadeseden nekre-i malume-i vücudiyye kısmının mü'eddâsı lâmdan mücerred ism-i fail-i Arabî ile ve marife-i malume-i vücudiyye kısmının mü'eddâsı lâm ile mahalli ve mastar-i ism-i fail-i Arabî ile ve nekre-i mechule-i vücudiyye kısmının mü'eddâsı lâm'dan mücerred ism-i meful-i Arabî ile marife-i mechule-i vücudiyye kısmının mü'eddâsı dahi lam ile mahallî ve mastar-i ism-i meful-i Arabî ile, te'diye ve tevfiye olunurlar. Kaldı ki, lisan-i Arabda hurûf-i nâfiye bi-hasebi's simâya nisbet-i tammeyi mütedammin olan ef'âl ve cümle mülâzemet etmeleriyle masâdır-i ademîyye-i Türkiyye mü'eddâlarını te'diye ve ifade eder. Masâdır-i ademîyye-i Arabiyye kısımları bulunmadığı gibi sıfat-i hadese-i Türkiyyenin mâ ra'z-zikr on iki kısmından sekiz kısım ademîlerin mü'eddâlarını te'diye ve tevfiye eder. Sıfat-i ademîyye-i Arabiyye kısımları dahi bulunmadığından lisan-i Arabda edat-i nefy lafzen hem mevzu ve hem mahmûlden cüz olarak kazıyye ma'dûletü't-arafeyn bulunmayacağı müstebân olur. Bu surette ilm-i mantıkta kazıyye-i mezkûreye misal olarak îrâd olunan (el-laceru lâ şecerun) cümlesi cüz-i evveli olan mübtedâdan harf-i tarîfin lâ-i nâfiye üzerine takaddümi cihetiyle münâfî nizam-i lisan-i Arab olduğu gibi cihet-i sabıkadan dolayı dahi münâfî nizam-i lisan-i Arab olmuş olur. Şu kadar ki (Ene'l-fakiru lâ şey) meselli kelim-i belegâda vaki (ellâ şey) kelimesinde, harf-i tarîf takdir ve takdim olunmuş ise alâ gayri'l-kıyas olmakla (Ellâ hacir ellâ şecer) mesellileri (ellâ şey) kelimesine kıyas (hilafu'l-kıyas lâ kıyas) zabıtasınca akliyye-i fâside kabilinden olur.

(86) Sıfatu hadise müşatakkat mine'l-emri'l-hazır el-malumu'l-vücudî

	El- mücerred's -sakinü'l- âhir	El- mücerredü 'l- müteharri kü'l-âhir	El-mezidu fihi's-şîn	El-mezidu fihi'n-nûn	El-mezidu fih- sA-	El-mezidu fih- msA	El-mezidu fihi'r-râ	El-mezidu fih -zIr	
	yazan yazanım yazansın yazanlar yazanız yazansınız	söyleyen söyleyelim söyleyensin söyleyenler söyleyeniz söyleyensiniz	söyleşen söyleşenim söyleşensin söyleşenler söyleşeniz söyleşensiniz	söylenen söylenenim söylenensin söylenenler söyleneniz söylenensiniz	ağsayan ağsayanım ağsayansın ağsayanlar ağsayanız ağsayansınız	gülümseyen gülümseyenim gülümseyensin gülümseyenler gülümseyeniz gülümseyensiniz	doğuran doğuranım doğuransın doğuranlar doğurmanız doğurmanız	emziren emzirenim emzirensin emzirenler emzireniz emzirensiniz	
	El-mezidu fih -Dİr-	El-mezidu fihi't-tâ	El-mezidu fihi's-şîn ve -Dİr-	El-mezidu fihi'n-nûn ve -Dİr-	El-mezidu fih-sA ve't- tâ	El-mezidu fih -msA ve't-tâ	El-mezidu fihi'r-râ ve't- tâ	El-mezidu fih -zIr- ve't-tâ	
	yazdıran	söyleten	söyleştiren	söylendiren	ağsadan	gülümseten	doğurtan	emzirten	
	El-mezîdu fih -Dİr- ve't-tâ	El-mezidu fihi't-tâ ve -Dİr-	El-mezidu fihi's-şîn ve -Dİr- ve't-tâ	El-mezidu fihi'n-nûn ve -Dİr- ve't-tâ	El-mezidu fih -sA ve't- tâ ve -Dİr-	El-mezidu fih -msA- ve't-tâ ve -Dİr-	El-mezidu fihi'r-râ ve't- tâ ve -Dİr-	El-mezidu fih -zIr- ve't-tâ ve -Dİr-	
	yazdırtan	söylettiren	söyleştirten	söylendirten	ağsattıran	gülümsettiren	doğurtturan	emzirttiren	
	El-mezidu fih-dİr- ve't-tâ ve -Dİr-	El-mezidu fihi't-tâ ve -Dİr- ve't- tâ	El-mezidu fihi's-şîn ve -Dİr- ve't-tâ	El-mezidu fihi'n-nûn ve -Dİr- ve't-tâ ve -Dİr-	El-mezidu fih -sA- ve't- tâ ve -Dİr- ve't-tâ	El-mezidu fih -msA- ve't-tâ ve -Dİr- ve't-tâ	El-mezidu fihi'r-râ ve't- tâ ve -Dİr- ve't-tâ	El-mezidu fih -zIr- ve't-tâ ve -Dİr- ve't- tâ	
	yazdırturan	söylettirten	söyleştirten	söylentirtir- en	ağsattırtan	gülümsettirten	doğurtturtan	emzirttirten	

El-mechulu'l-vücdî

	El-mezidu fihî'l- lâmu'l- Mechuliy- ye	El-mezidu fihî'n- nûnu'l- mechuliy- ye	El-mezidu fihî's-şîn ve'l-lâmu'l- mechuliyye	El-mezidu fihî'n-nûn ve'l- lâmu'l- mechuliy- ye	El-mezidu fih-sA- ve'n- nûnu'l- mechuliyye	El-mezîdun fih-msA- ve'n-nûnu'l- mechuliyye	El-mezidu fihî'r-râ ve'l- lâmu'l- mechuliyye	El-mezidu fih -zIr- ve'l-lâmu'l- mechuliy- ye	
	yazılan yazılanım yazılansın yazılanlar yazılanız yazılansınız	söylenen söylenenim söylenensin söylenenler söyleneniz söylenensini z	söyleşilen söyleşilenim söyleşilensin söyleşilenler söyleşileniz söyleşilensiniz	söylenilen söylenilenim söylenilensin söylenilenler söylenileniz söylenilensini z	ağsanan ağsananım ağsananısın ağsananlar ağsananız ağsanansınız	gülümseven gülümsevenim gülümsevenisin gülümsevenler gülümseveniz gülümsevenisiniz	doğurulan doğurulanım doğurulansın doğurulanlar doğurulanız doğurulansınız	emzirilen emzirilenim emzirilensin emzirilenler emzirileniz emzirensiniz	
	El-mezidu fih-Dİr- ve'l-lâm	El-mezidu fihî't-tâ ve'l-lâm	El-mezidu fihî's-şîn ve -Dİr- ve'l- lâm	El-mezidu fihî'n-nûn ve -Dİr- ve'l-lâm	El-mezidu fih -sA- ve't-tâ ve'l- lâm	El-mezidu fih -msA- ve't-tâ ve'l- lâm	El-mezidu fihî'r-râ ve't- tâ ve'l-lâm	El-mezidu fih -zIr- ve't-tâ ve'l- lâm	
	yazdırılan	söyletilen	söyleşilen	söylenilen	ağsadılan	gülümsetilen	doğurtulan	emzirtilen	
	El-mezidu fih-dİr- ve't-tâ ve'l-lâm	El-mezidu fihî't-tâ ve -Dİr- ve'l- lâm	El-mezidu fihî's-şîn ve ve't-tâ ve'l- lâm	El-mezidu fihî'n-nûn ve -Dİr- ve't-tâ ve'l- lâm	El-mezidu fih -sA- ve't-tâ ve - Dİr- ve'l- lâm	El-mezidu fih -msA- ve't-tâ ve - Dİr- ve'l-lâm	El-mezidu fihî'r-râ ve't- tâ ve -Dİr- ve'l-lâm	El-mezidu fih -zIr- ve't-tâ ve - Dİr- ve'l- lâm	
	yazdırtılan	söylettirilen	söyleştirtilen	söylentirilen	ağsattırılan	gülümsettirilen	doğurtturulan	emzirtirilen	
	El-mezidu fih-dİr- ve't-tâ ve -Dİr- ve'l- lâm	El-mezidu fihî't-tâ ve -Dİr- ve't- tâ ve'l-lâm	El-mezidu fihî's-şîn ve -Dİr- ve't-tâ ve -Dİr- ve'l-lâm	El-mezidu fihî'n-nûn ve -Dİr- ve't-tâ ve - Dİr- ve'l- lâm	El-mezidu fih-sA- ve't- tâ ve dir ve't-tâ ve'l- lâm	El-mezidu fih -msA- ve't-tâ ve -Dİr- ve't-tâ ve'l-lâm	El-mezidu fihî'r-râ ve't- tâ ve -Dİr- ve't-tâ ve'l- lâm	El-mezidu fih -zIr- ve't-tâ ve - Dİr- ve't-tâ ve'l-lâm	
	yazdırtırılan	söyletdirtiri- rilen	söyleşdirtirilen	söylendirtiri- rilen	ağsatdırtırılan	gülümsetdirtiri- len	doğurdurtturula- lan	emzirdirtiri- len	

(87)El-malumu'l-ademî

	El-mezidu fih-mA-	Eyzan	El-mezidu fihî'ş-şîn ve -mA-	El-mezidu fihî'n-nûn ve -mA-	El-mezidu fih -sA- ve -mA-	El-mezidu fih -msA- ve -mA-	El-mezidu fihî'r-râ ve -mA-	El-mezidu fih -zIr- ve -mA-	
	yazma- yan	söyleme- yen	söyleş- meyen	söylen- meyen	ağsama- yan	gülümse- meyen	doğur- mayan	emzir- meyen	

Ve'stahrîcu'l-emsilete'l-ademiyyeti mine'l-emsileti'l-vücudiyyeti

	El-mezidu fih - mA- ba'de - A-	Eyzan	El-mezidu fihî'ş-şîn ve -mA- ba'de -A-	El-mezidu fihî'n-nûn ve -mA- ba'de -A-	El-mezidu fih -sA- ve -mA- ba'de -A-	El-mezidu fih -msA- ve -mA- ba'de -A-	El-mezidu fihî'r-râ ve -mA- ba'de -A-	El-mezidu fih -zIr- ve -mA- ba'de -A-	
	yazama yan	söyleyeme yen	söyleşeme yen	söyleneme yen	agsayama yan	gülümseyem eyen	dogurama yan	emzireme yen	

Ve'stahrîci'l-emsileti'l-ademiyye'l-bâkiyyete eyzan mine'l-emsileti'l-vücudiyyeti

Mühimmât

Mühimme-i ûlâ

Bab-i zamirde beyan olunduğu üzere zamir-i muttasıl müsnedün ileyh sınıfının kısm-i sâlisi olan (-im-, -iz-, -sIn-, -sInIz-) zamiri bazı ef'âle lâhik olduğu meselli sıfata ve esmâ-i müştakka ve saireye dahi lâhik olmağın ve sıfat kısmının vazlarında ise mütedammin olduğu zata nisbet muteber olduğundan başka ef'âl gibi faile ve naib-i faile nisbet dahi muteber olmağın ef'âle (müfred, cem, gaib, mütekellim, muhatab) ünvanâtını tevsi'an itlâk caiz olduğu gibi sıfata dahi itlâk caiz olur. Şu kadar ki işbu maksadın ibtidâsında mukayyed-i tevti'ada işar olunduğu üzere ef'âl-i Türkînin faili ve naib-i faili ism-i mütekaddim müsnedün ileyhten ibaret zamir-i muttasıl olmak ve sıfatın faili ve naib-i faili mütedammin olduğu zat-i mübheme ve mu'înenen ibaret ism-i zâhir-i müteahhar olmak asl ve kıyas olduğundan, eğer ki sıfat envâi evâhirine ism-i mütekaddim müsnedün ileyhten ibaret zamir-i mezkûre lâhik olarak min ciheti'l-lafz müfred, cem-i gaib, mütekellim, muhatab sîgalarına münkasım olursa da min ciheti't-takdir ol sıfatın faili ve naib-i faili olan ism-i zâhir-i müte'ahhirin âhirine lâhik olmalarıyla ancak müfred-i gaib olurlar. (Ben yazanım. Sen yazılansın. Ben yazan kimseyim. Sen yazılan kimsesin.) gibi. Bu surette ef'âle muttasıl olan zamir-i müsnedün ileyhâ hem fail ve naib-i fail ve hem rabîta olurlar ve sıfata muttasıl olan zamir-i müsnedün ileyhâ min ciheti'l-lafz hem fail ve müsnedün ileyh ve hem rabîta ve min-ciheti't-takdir ancak rabîta olurlar. Bunun tafsili inşallahu'l-mennân hatimede fail ve müsnedün ileyh bablarında zikr ve beyan olunacaktır.

Mühimme-i Sâniye

Sıfat envâ'ının fail ve naib-i failleri lafzen veya takdirenen ism-i zâhir-i müteahhir olmağın sıfat-i mechulenin naib-i failleri ism-i zâhir-i müteahhir mezkûr ve mukadder olma caiz olduğu gibi ol ism-i zâhirden ibaret (e, ile, in, de, den) harfleriyle mutrif ism-i mütekaddim olması dahi caiz olur. (Ben kendi ile söyleşilenim. Sen kendine söylenilensin. Biz kendilerden ağsanan korkulan kimseyiz. Siz kendilerine gülümsenensiniz) gibi. Bu surette fiiller de mezîdun fihiş-şîn ve

mezîdun fihin-nûn ve mezîdun fih- sA- ve mezîdun fih –msA- nevlerinin mechul-i vücudi ve mechul-i ademî kısımlarına zamir-i muttasıla-i müsnedün ileyhâyı ve (-lAr-) harfini vasl ve ilhak mümteni ve sıfat-i hadesede ve âti'z-zikr mübalağa-i sıfat-i hadesede vasl ve ilhak olmanın fiillerden her birinin siyag-i muhtelifü'l-ünvanâtı bablarında zikr olunduğu vechile bin yetmiş dört ve işbu sıfat-i hadesenin siyag-i muhtelifesi bin yüz otuz dört nev olur.

Mühimme-i Sâlise

İşbu maksadın ibtidâsında mestur tevti'ada mezkûr olduğu vechile ism-i zâhir-i müte'ahhir-i mezkûre veya mukaddere mensub oldukları surette sıfat-i hadese olan müstakbel mercu'n-nisbe ve müstakbel-i meczûmu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe nevleri ile işbu nev sıfat-i hadesenin (88) ef'âl-i müşabehât-i tammeleri olmakla asl ve müştakkun minhleri olan emr-i hazırların amel ettiği mefuller de bi lâ-şart amel ederler (Deveyi yardan uçuran bir tutam ottur. Parayı Bekir'e veren budur, alan şudur. Size söylenen söze, onlara atılan toza yazık, bunu anlamaz kimse kimdir? Parayı verecek budur işi bitirecek kimdir? On gün görmüş adam olur olmaz gürültüye kulak asmaz.) gibi.

Tenbihât

Tenbih-i Evvel

(-An) harfi müteharrikü'l-âhir emr-i hazıra lâhik olduğu surette ol harfin hemzesini yâ'ya kalb ve emr-i mezkûrun harf-i ahîrini hali üzere ibkâ lâzım idiği ve sakinü'l-âhir emre lâhik olduğu surette ol harfin hemzesini hazf ve fethasını harf-i âhir-i sakine nakl vacib olduğu telaffuzât-i vakı'adan müstebân ve hurûf-i mablûbe babından zâhir ve nümâyân olur. Bu surette bazı sıfatta hem emrin âhirindeki harekeyi ve hem harf-i merkumun cüz-i evveli olan hemzenin fethasını (yazma, arayan, yazan) gibi ve bazı sıfatta hem hareke-i merkumeyi ve hem fetha-i mezkûreyi (yazmama, söyleyen, ağlayanlar, eyleyenler, bekleyenler) gibi ve bazı sıfatta ikisinden birisi (yazmama, okuyan, yürüyenler, eden, giden) gibi kelimât-i

Türkiyyenin keyfiyyât-i tagyirine adem-i marifetten ve nizam-i imlâya adem-i riayetten neşet etmiş olur.

Tenbih-i Sâni

(-im, -iz) zamirleri sıfat-i hadeseye lâhik ve muttasıl oldukları vakite hemzelerini hazf ve kesrelerini harf-i âhir-i sakine nakl lâzım geldiği hurûf-i mahlûbe babından zâhir ve aşikâr olur (yazayım, yazınız) gibi.

Dokuzuncu Bab

Mübalağa-i sıfat-i hadesenin siyag-i muhtelifü'l-ünvanâtı ve ahval-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki mübalağa-i sıfat-i hadese şol emr-i hazır-i vücudidir ki âhirine hurûf-i mugayyeretu'n-nisbeden (-IcI) harfinin lühûk ve inzimâmıyla mütedammin olduğu nisbet-i emriyye-i tamamiyyetten mahlû ve diğer mütedammin olduğu hadesle alâ-vechi'l-hudûs ve'l-mübalağa muttasıl olan zat-i mübhemeyi ve faile nisbeti mütedammin ola. Pes emr-i hazır-i malumdan me'hûz ve müştak olan mübalağa-i sıfat-i hadese lisan-i Arabda vaki mübalağa-i fail mü'eddâsını ve emr-i mechuldan müştak olan mübalağa-i sıfat-i hadese dahi mübalağa-i meful mü'eddâsı te'diye eder (hudâ'at hud'a) gibi.

Mübalağa-i sıfat-i hadese müştakkatun mine'l-emri'l-hazır

El-malumu'l-vücudî

	El-mücerredu's-sakinü'l-âhir	El-mücerredu'l-müteharrikü'l-âhir	El-mezidu fihi'ş-şîn	El-mezidu fihi'n-nûn	El-mezidu fihi –Sa-	El-mezidu fihi –msA-	El-mezidu fihi'r-râ	El-mezidu fihi- zIr-	
Mufred	yazıcı	söyleyici	söyleşici	söylenici	ağsayıcı	gülümseyici	doğurucu	emzirici	Gaib
	El-mezidu fihi-Dİr-	El-mezidu fihi't-tâ	El-mezidu fihi'ş-şîn ve –Dİr-	El-mezidu fihi'n-nûn ve –Dİr-	El-mezidu fihi-i –Sa- ve't-tâ	El-mezidu fihi-i –msA- ve't-tâ	El-mezidu fihi'r-râ ve't-tâ	El-mezidu fihi- zIr-ve't-tâ	
Müfede	yazdırıcı	söyletici	söyleştirici	söylendirici	ağsadicı	gülümsetici	doğurtucu	emzirtici	Gaib
	El-mezidu fihi-i-Dİr-ve't-tâ	El-mezidu fihi't-tâ ve –Dİr-	El-mezidu fihi'ş-şîn ve –Dİr-ve't-tâ	El-mezidu fihi'n-nûn ve –Dİr-ve't-tâ	El-mezidu fihi-sA-ve't-tâ ve –Dİr-	El-mezidu fihi-i –msA- ve't-tâ ve –Dİr-	El-mezidu fihi'r-râ ve't-tâ ve –Dİr-	El-mezidun fihi –zIr-ve't-tâ ve –Dİr-	
Mufed	yazdırıcı	söylettirici	söyleştirici	söylendirici	ağsattırıcı	gülümsettirici	doğurtturucu	emzirtirici	Gaib
	El-mezidu fihi-i-dİr-ve't-tâ ve –Dİr-	El-mezidu fihi't-tâ ve –Dİr-ve't-tâ	El-mezidu fihi'ş-şîn ve –Dİr-ve't-tâ ve –Dİr-	El-mezidu fihi'n-nûn ve –Dİr-ve't-tâ ve –Dİr-	El-mezidu fihi –sA-ve't-tâ ve –Dİr-ve't-tâ	El-mezidu fihi –msA-ve't-tâ ve –Dİr-ve't-tâ	El-mezidu fihi'r-râ ve't-tâ ve –Dİr-ve't-tâ	El-mezidu fihi –zIr-ve't-tâ ve –Dİr-ve't-tâ	
Mufed	yazdırıtıcı	söylettirtici	söyleştirtici	söylentirtirici	ağsattırıcı	gülümsettirtici	doğurtturtucu	emzirtirtici	Gaib

(89)El-mechulu'l-vücudî

	El- mezidu fihî'l- lâmu'l- mechuliy ye	El- mezidu fihî'n- nûnu'l- mechuliy ye	El- mezidu fihî's-şîn ve'l- lâmu'l- mechuliy ye	El-mezidu fihî'n-nûn ve'l- lâmu'l- mechuliy e	El- mezidu fih –sA- ve'n- nûnu'l- mechuliy ye	El-mezidu fih –msA- ve'n- nûnu'l- mechuliy e	El-mezidu fihî'r-râ ve'l- lâmu'l- mechuliy e	El- mezidu fih –zIr- ve'l- lâmu'l- mechuliy ye	
Müfred	yazılıcı	söylenici	söyleşilici	söylenici	ağsanıcı	gülümсени ci	doğurtulu cu	emzirilici	Gaib
	El- mezidu fih-Dİr- ve'l-lâm	El- mezidu fihî't-tâ ve'l-lâm	El- mezidu fihî's-şîn ve –Dİr- ve'l-lâm	El-mezidu fihî'n-nûn ve –Dİr- ve'l-lâm	El- mezidu fih –sA- ve't-tâ ve'l-lâm	El-mezidu fih –msA- ve't-tâ ve'l-lâm	El-mezidu fihî'r-râ ve't-tâ ve'l-lâm	El- mezidu fih –zIr- ve't-tâ ve'l-lâm	
Müfred	yazdırılıcı	söyledilici	söyleştirili ci	söylendirili ci	ağsatılıcı	gülümsetili ci	doğurtuluc u	emzirtilici	Gaib
	El- mezidu fih-Dİr- ve't-tâ ve'l-lâm	El- mezidu Fihî't-tâ ve –Dİr- ve'l-lâm	El- mezidu fihî's-şîn ve –Dİr- ve't- tâve'l-lâm	El-mezidu fihî'n-nûn ve –Dİr- ve't-tâ ve'l-lâm	El- mezidu fih –sA- ve't-tâ ve'l-lâm	El-mezidu fih –msA- ve't-tâ ve –Dİr- ve'l- lâm	El-mezidu fihî'r-ra ve't-tâ ve –Dİr- ve'l- lâm	El- mezidu fih –zIr- ve't-tâ ve –Dİr- ve'l-lâm	
Müfred	yazdırılıcı	söylentirili ci	söyleştirtilic i	söylendirtici	ağsattırılıcı	gülümsettirili ci	doğurtturulu cu	emzirttirilici	Gaib
	El- mezidu fih-Dİr- ve't-tâ ve –Dİr- ve'l- lâm	El- mezidu fihî't-tâ ve –Dİr- ve't-tâ ve'l-lâm	El- mezidu fihî's-şîn ve –Dİr- ve't-tâ ve –Dİr- ve'l- lâm	El-mezidu fihî'n-nûn ve –dİr- ve't-tâ ve - Dİr- ve'l- lâm	El- mezidu fih –sA- ve't-tâ ve –Dİr- ve't-tâ ve'l-lâm	El-mezidu fih –msA ve't-tâ ve - Dİr- ve't- tâ ve'l-lâm	El-mezidu fihî'r-râ ve't-tâ ve –Dİr- ve't- tâ ve'l-lâm	El- mezidu fih –zIr- ve't-tâ ve –Dİr- ve't-tâ ve'l-lâm	
Müfred	yazdırılıcı	söylentirtilic i	söylentirttilic i	söylendirtiril ici	ağsattırılıcı	gülümsetirttil ici	doğrultturulu cu	emzirtirttilic i	Gaib

Mühimmât
Mühimme-i Ūlâ

Mübalağa-i sıfat-i hadeseye (-lAr,-DAn) harfleri lâhik olup ve bunlardan sonra (değil) ismi vely ederse ism-i merkum bi-hasebi'l-makam ve'l-makâl gah mübalağa-i sıfat-i hadesenin mütedammin olduğu hadesin zat-i mübheme ile kıyamındaki mübalağaya musallat olur. Yani, nefy gah kayd ve gah mukayyede raci olur (Ben okuyuculardan yazıcılardan değilim.) gibi. Zira ibare-i mezkûre (Ben okumak yazmak adeti olan kimselerden değilim.) makamında istimal olunur. Ve gah (Ben okuyan yazan kimselerden değilim.) makamında istimal olur. Pes nefy kayda yani mübalağaya raci ve musallat olduğu surette mukayyed yani nisbet-i kıyamiyye-i vasfiyye meskûtun anı olur. Ve mukayyede raci olduğu surette mübalağa-i sıfat-i hadese mana-yi mübalağadan mücerred olur.

Mühimme-i Sâniye

(yazdırmak, söyleşdirtmek, söylendirilmek) meselli ihdâsın alâ-vechi'l-mübalağa ve'l-kesre zat-i mübheme ile kıyıamları nadirâtta olmakla emr-i hazır-i mezîdun fihlerin ekserisinden me'hûz ve müştak mübalağa-i sıfat-i hadese pek az istimal olunur. Meğer, emr-i mezkûrdan me'hûz mübalağa-i sıfat-i hadese mühimme-i sabıkada zikr olunduğu üzere mana-yi mübalağadan tecrid olunmuş ise emr-i hazır-i mücerredten me'hûz mübalağa-i sıfat-i hadese meselli kesîrül-istimal olur (Ben yazdırtırcılardan değilim.) gibi.

Mühimme-i Sâlise

(yazmamak, yazamamak, yazılmamak, yazılamamak) meselli ihdâs-i ademiyyede temâyüz ve ta'addüd olamadığı cihetle zat-i mübhemenin ihdâs-i ademiyye ile ittisaflarında mübalağa ve tekessür mümkün ve mutasavver olmadığından (-lCI-) harfini emr-i hazırın adem-i nevlerine ilhak ile ol nevlerin mübalağa-i sıfat sîgasına tebdil ve tahvil caiz olmaz.

Mühimme-i Râbi'a

Mübalağa-i sıfat-i hadese emr-i hazır-i müte'addîden müştak olduğu surette gerek meful-i lâzımu't-ta'akkule müte'addî olsun gerek meful-i gayr-i lâzımu't-ta'akkule muteaddî olsun ikisine de müte'addî olsun, ta'mîm için ol mefulleri hazf ve tenkîrden biri lâzım olur (Zeyd yazıcıdır. Ömer okuyucudur. Bekir söyleyicidir. Bu kimse göz açıcıdır. Adam aldaticıdır.) gibi. Meğer sıfat-i merkume mana-yi mübalağadan mücerred olursa ol mefulleri mütefarık olarak zikr caiz olur (Ben bunu Bekir'e (90) söyleyicilerden değilim.) gibi.

Mühimme-i Hâmise

Lisan-i Arabda bir şeye müteallik amel ile takayyüd ve iştilal eden kimseye ıtlâk olunma için ol şeye mevzu olan ism-i Arabî bi-hasebi's simâya mübalağa-i fail sîgasına tebdil ve tahvil olunup mensub-i bi's-sîga nev'inden mübalağa-i ism-i mensubun bi's-sîga olduğu gibi ol şeye mevzu olan ism-i Türkî dahi âhirine (-IcI-) harfinin bi-hasebi'l-kıyas lühûk ve inzimâmıyla mübalağa-i sıfat-i hadese suretine tebdil ve tahvil olunarak ism-i mensub-i Türkî envâından mübalağa-i ism-i mensub-i hudusu olur (habbâz, sükkân, cemal, hımâr) (ekmekçi, bıçakçı, deveci, eşekçi) gibi. Kaldı ki esmâ-i a'dâd-i Türkiyye ve a'dâd-i mübhemedden kinaye olan (ilk, kaç) isimleri eğer ki evâhirine (-IcI-) harfî lâhik olmakla mübalağa-i ism-i mensub hadesi sîgasına tahvil olunurlarsa da mütedammin oldukları nisbet hem mübalağadan ârî ve hali ve hem de nev-i âhir olduğundan işbu hususları remz ve işar için esmâ-i a'dâd-i merkume ile (-IcI-) harfinin meyanları hurûf-i zevâ'id-i müctelibeden nûn-i sakine ile tevsît olunmuştur (birinci, ikinci, üçüncü.) gibi. Zira bunlar merâtib-i a'dâddan (bir, iki, üç) adedlerine mensub ve mahsus olan ma'dûd-i mürettebin (vâhid, evvel ve âhiri) demek olur. Bu surette esmâ-i adâd-i Arabiyyeden fail veznine isâga ve ifrâg olunan (vâhid, sâni, isneyn, selâse) meselliler (tamir, lâbin, gafil) gibi mensubun bi's-sîga envâından olmuş olur.

Tenbihât**Tenbih-i Evvel**

(-lCl-) harfi emr-i hazır-i müteharrikü'l-âhire lâhik olduğu surette hemzesini yâ'ya kalb vacib idiği (arayıcı, söyleyici, okuyucu, yiyici) gibi ve emr-i hazır-i sakinü'l-âhire lâhik olduğu surette hemzesini hazf ve kesresini harf-i âhir-i sakine nakl lâzım geldiği (yazıcı, bozucu) gibi ve isme lâhik olduğu surette hemzesini kesresiyle bile hazf vacib idiği ism-i merkum gerek müteharrikü'l-âhir gerek sakinü'l-âhir olsun ve gerek esmâ-i a'dâddan gerek saireden olsun (sucı, sıvacı, kahveci, koşucu, işci, yağcı, birinci, ikinci, kaçınıcı, ilkinici) gibi hurûf-i maktûbe babından zâhir olur.

Tenbih-i Sâni

(+Im, +In, +Iz, +sInIz) zamirini ve (+lAr) harfini vasl ve ilhak ile ef'âl-i hamse mâra'z-zıkr ve sıfat-i hadese müfred-i mütekellim ve muhatab ve cem-i mütekellim ve muhatab ve cem-i gaib sîgalarına tahvil olunduğu gibi mübalağa-i sıfat-i hadese dahi vaz'ında faile nisbet muteber olmakla sıfat-i merkumeye tahvil olunduğu bab-i zamirden ve bab-i sabıkadan zâhir ve aşikâr olur (yazıcıyım, yazıcısın, yazıcıyız, yazıcısınız, yazıcılar) gibi.

Tenbih-i Sâlis

(+Im, +Iz) zamirleri mübalağa-i sıfat-i hadeseye lâhik oldukları surette hemzelerini yâ'ya kalb vacib idiği hurûf-i maktûbe babından zâhir ve aşikâr olur.

Tenbih-i Râbi

Mübalâğa-i sıfat-i hadesede ademî nevleri olmadığı gibi ef'âl ve sıfat-i hadese meselli mezîdun fihi'ş-şîn ve'l-lâm ve mezîdun fihi'n-nûn ve'l-lâm ve mezîdun fih-i –sA- ve'n-nûn mezîdun fih –msA- ve'n-nûn nevleri evâhirine zamir-i mezkûrenin ve (-lAr) harfinin ittisal ve inzimâmıyla mütেকellim ve muhatab ve cem sîgalarına tahvil olunamadığı mezîdun fihi'n-nûn ve mezîdun fihi'l-lâm bablarından ve dördüncü babda mezkûr ve mukayyed tenbih-i râbi'den müstebân olmakla sıfat-i hadesenin sıyag-i muhtelifü'l-ünvanâtı üç yüz elli sekiz nev'e inhisarı zâhir ve nümâyân olur.

Onuncu Bab

Sıfat-i sabitenin sıyag-i mütenevvi'a-i muhtelifü'l-ünvanâtı ve aksamı ve ahval ve ahkâmı beyanındadır. Malum ola ki sıfat-i sabite şol emr-i hazır-i vücudi'dir ki ya âhirine hurûf-i mugayyeretu'n-nisbeden (kâf ya kef, ka, kî, kun ya kün ya kın ya kin, mîm, man, ya mal, nûn) harflerinden birinin lühûkuyla veya âhirine harekenin urûzıyla veya âhirindeki harekenin sükutuyla veya tebeddülü ile mütedammin olduğu nisbet-i emriyye-i tamamiyyetten ve zamandan münsalîh olup diğer mütedammin olduğu hadesle alâvechi's-sübût ve'l-istikrar muttasıf olan zat-i mübhemeyi mütedammin olduğundan başka vaziyette fail ve naib-i faile nisbet muteber ola (bozuk, yanık, pişik, düşük şey, yorka hayvan, salgın adam, bozgun asker, yangın, pişkin, düşkün adam, sağlam adam, şişman adam, azman şey, sağman, ya sağmal, hayvan, uzun adam, dolu kap, ölü kalp, boş karı, belli tuzsu şey) gibi. Şimdi tarif-i mezkûrdan müstefâd olduğu üzere sıfat-i sabite on nevdir.

Nev-i Evvel

Şol emr-i hazır-i vücudîdir ki âhirine (kâf ya kef) harfinin luhûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev sıfat-i sabite bi-hasebi's simâya (91) ya emr-i hazır-i mücerreden müştak olur. Ol mücerred gerek mücerred-i hakiki gerek mücerred-i ürfî olsun (yanık, sarkık, düşük, sülçük) gibi gerek mücerred-i ürfî olsun (tatlımsak, delimsek, ögrek) gibi. İş bu ögrek sıfatı (öğür) isiminden me'hûz olan (öğren) emrinden müştak olmakla nûn-i sakine-i emriyye bi-hasebi's simâya hazf olunmuş olur. Veya emr-i hazır-i mezîdun fihi's-şînden müştaktır (büzüşük, bulaşık, ilişik, bitişik) gibi. Veyahut emr-i hazır-i mezîdun fihi'n-nûn ve mezîdun fihi'l-lâmi'l-mechuliyyeden bazı sıfatta melfûz olur (Bula, bulan, bulanık, sat, satıl, satılık) gibi. Ve ekser sıfatta mahzûf ve mukadder olmakla vezn-i mezkur sıfat-i Arabîden (fail, fa'ûl) vezninde bulunanlar meselli gah mebnî li'l-fail ve gah mebni li'l-meful olur. Yani gah malum ve gah mechul olur (bozuk, ezik, kırık, kesik, yoluk, bölük) gibi. Bunlar (bozulmak, ezilmek, kırılmak, kesilmek, yolunmak, bölünmek) haletleri kendilerinde sabît ve müstakar olan zevâta ıtlak olunmalarıyla (bozul, ezil, kırıl, kesil, yolun, bölün) emirlerinden müştak olup min ciheti'-lafz ve min ciheti'-takdir mezîdun fihi'n-nûn ve'l-lâmi'l-mechuliyye olmuş olurlar. Veyahut emr-i hazır-i mezîdun fih (-sA-)den müştaktır (ağsak) gibi.

Tenbih

(kâf, kef) harfleri emr-i hazırâ lâhik oldukları gibi ism-i gayr-i müştakka ve (idi) ve (ise) fiillerine dahi lâhik oldukları ve emr-i hazırâ lâhik oldukları surette sıfat-i sabite edevâtından oldukları gibi ebvâb-i âti'z-zikrde müstakilen ve mufasssalan zikr ve beyan olunacak müştakkâttan hem mübalağa-i sıfat-i sabite edevâtından oldukları (okunacak, dönek) gibi ve hem ism-i mastar edevâtından oldukları (yakışık, istek) gibi ve hem ism-i mastar edevâtından oldukları (sağanak, görenek) gibi ve hem ism-i mevsûf edevâtından oldukları (konuk, düşük) gibi ve hem ism-i mekân-i fiil edevâtından oldukları (yatak, konak, gezek, sizek) gibi ve hem ism-i alet-i fiil edevâtından oldukları (bıçak, kürek, elek) gibi ve hem ism-i eser-i fiil edevâtından oldukları (sümkürük, tükürük) gibi ve ism-i gayr-i müştakka lâhik oldukları surette

emr-i hazır edevâtından oldukları (açık, geçik, gözük) gibi ve (idi) fiiline lâhik oldukları surette hem (-mA) ve (-An) mastariyeler meselli mevsûl harfî oldukları (yazılmadık, söylenmedik şey çok. Yazıldıkça söylendikçe bilinir.) gibi ve hem cem-i mütekellim zamirininen oldukları (Biz yazdık, söyledik.) gibi ve (ise) fiiline lâhik oldukları surette ancak cem-i mütekellim zamirinden oldukları ve keza mübalağa-i ism-i mastar ve mübalağa-i sıfat-i sabite ve ism-i mekân-i fiil ve ism-i alet-i fiil edevâtından oldukları surette mâ-kablleri meftûh olması mültezim idiği maksad-i evvelin ikinci babından ve bab-i zamirden müstebân ve ebvab-i âti'l-beyandan gereği gibi zâhir ve nümâyân olur.

Nev-i Sâni

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (kun, kün, kın, kin) harflerinden biri lâhik ola ve bu nev sıfat-i sabite bi-hasebi's simâya hem emr-i hazır-i mücerred-i hakiki ve ürfiden müştak olur. (coşkun, düşkün, kaçkın, pişkin, baygın, dargın) gibi. Bunlardan (baygın, dargın) sıfatları (bayıl, darıl) emirlerinden müştak olmakla lâm-i emriyyeler vücuben semâ'en hazf olunmuş olur. Ve hem emr-i hazır-i mezîdun fihi's-şînden müştak olur (alışkın, yetişkin, kızışkın, bozuşkun) gibi. Ve hem emr-i hazır-i mezîdun fihi'n-nûnu'l-mechuliyye ve mezîdun fihi'l-lâmu'l-mechuliyyeden müştak olup nûn ve lâm-i sakine-i mechuliyyeler ve vücuben ve semâ'en hazf olunmakla vezn-i merkum mâra'z-zikr (fa'il, fa'ûl) vezninde bulunan sıfat-i Arabîler meselli gah mebnî li'l-fail ve gah mebnî li'l-meful olur (soygun, yorgun, sürgün, kırgın, gergin) gibi. Bunlar (soyul, yorul, sürül, kırıl, geril) emirlerinden me'hûz ve müştak olmakla min ciheti'l-lafz mücerred ve min ciheti't-takdir mezîdun fihi'l-lâm olurlar.

Tenbih

(Kâf, nûn ve kef, nûn) maddeleri sıfat-i sabite edevâtından oldukları gibi mübalağa-i sıfat-i sabite edevâtından dahi oldukları ve mübalağa-i sıfat-i sabite edevâtından oldukları surette kâf ve kaf harfleri ale'l-ittlâk meftûh oldukları (yapışkan, çekişken, sokulgan) gibi sıfat-i sabite edevâtından oldukları surette lâhik **(92)** oldukları emr-i hazır bi- hasebi's-simâ sakînü'l-âhir olması mültezim olmakla eğer harf-i âhir-i sakinin mâ kabli mazmûm ise kâf ve kef harfleri mazmûm olduğu (yorgun, küskün) gibi ve mâ kabli meftûh veya meksûr ise kâf ve kef harfleri meksûr olduğu (dargın, pişkin) gibi maksad-i evvelin ikinci babından müstebân ve ati'l-beyan mübalağa-i sıfat babından zâhir ve nümâyân olur.

Nev-i Sâlis

Şol emr-i hazırdır ki âhirine hurûf-i mugayyeretu'n-nisbeden (ka) harfinin yani kâf-i meftûhanın lühûkuyla mütedammin olduğu hadisle muttasıf olan zat-i mübhemeyi mütedammin olup vaz'ında faile veya naib-i faile nisbet muteber ola. Bu nev sıfat-i sabite (yor) emrinin mechulü olan (yorul) emrinden me'hûz ve müştak olup lâm-i sakine-i mechuliyye vücuben semâ'en hazf ve takdir olunmuş olmanın ehavâtı meselli min ciheti'l-lafz mücerred ve min ciheti't-takdir mezîdun fîhi'l-lâmi'l-mechuliyye olur (yorka hayvan) gibi sürat-, seyrinden naşi (yorulma kendinde sabît ve müstakar olan hayvan) demek olur.

Tenbih

(ka) harfi hurûf-i mugayyeretu'n-nisbe aksamından sıfat-i sabite edevâtından olduğu gibi ism-i eser-i fiil edevâtından dahi olduğu (dalga, yonka) gibi ve mürakkakası olan (-kA) harfi dahi ism-i alet-i fiil edevâtından olduğu (süpürge) gibi maksad-i evvelin ikinci babından zâhir ve aşikâr olur.

Nev-i Râbi

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (kı) harfinin yani kâf-i mehmûse-i meftûhanın lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev sıfat-i sabite bi- hasebi's-simâ ve'l-istikrâ ancak (salın) emrinden müştak olmakla harf-i merkumun lühûkundan sonra nûn-i emriyye vücubem semâ'en hazf olunmuş olur (salkı şey) gibi ki (kararlaştırmayıp sallantıda bırakılmış şey) demek olur.

Tenbih

Harf-i merkum (salın) emrine lâhik olduğu surette sıfat-i sabite edevâtından olduğu gibi (uyu) emrine lâhik olduğu surette ism-i mastar edevâtından olduğu (uyku) suretinde resm olunup (uyuku) isminden muhaffef olan (uyku) ismi gibi ve murakkakası olan (ki) lafzının dahi yani kâf-i mehmûse-i meksûrenin dahi kâffe-i esmâya lâhik olup ol esmânın medlûllerine taalluk ve ihtisasından dolayı inde's-sâmi malum ve maruf zattan kinaye ism-i marife olduğu (benimki, seninki, bununki, akşamki) gibi, yine maksad-i evvelin ikinci babından zâhir ve aşikâr olur.

Nev-i Hâmis

Şol emr-i hazırdır ki âhirine mim-i sakinenin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev sıfat-i sabite bi-hasebi's-simâya mezîdun fîhi'n-nûn ve mezîdun fîhi'l-lâmu'l-mechuliyyelerden müştak olup ol (nûn) ve (lâm) vücubem semâ'en hazf olunmuş olmalarıyla lafzen mücerred ve takdirem mezîdun fîhi'n-nûnu'l-mechuliyye ve mezîdun fîhi'l-lâmu'l-mechuliyye olur (bir tadım bal, bir yudum su, yarım adım, sağlam kimse) gibi.

Tenbih

Mîm-i sakine emr-i hazıra lâhik olduğu gibi kelimât-i saireye dahi lâhik olduğu ve emr-i hazıra lâhik olduğu surette sıfat-i sabite edevâtından olduğu gibi bi-hasebi's-simâ ism-i mastar edevâtından olduğu (alım, satım, kesim, biçim, ölüm, dirim) gibi ve ism-i mevsûf edevâtından olduğu (takım) gibi ve ism-i mekân-i fiil edevâtından olduğu (yatım, sokum) gibi ve ism-i eser-i fiil edevâtından olduğu (dilim) gibi ve kelimât-i saireye lâhik olduğu surette eğer kelime-i merkume (ben, biz) zamirleri ise lâm-i cârre-i Arabiyye gibi harf-i izafet ve tahsis olduğu (bu kitap benim, bizim) gibi ve eğer esmâ-i saire olursa zamir-i muzâf ileyh olduğu (ağam, efendim, kuzum) gibi ve eğer (idi, ise) fiilleri olursa zamir-i müsned ileyh olduğu (söyledim, söyler idim, söylesem, söyler isem) gibi maksad-i evvelin ikinci babından ve bab-i zamirden müstebân olur.

Nev-i Sâdis

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (-mAn) harfinin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev sıfat-i sabite bi-hasebi's simâya emr-i mücerred-i hakikiden müştaktır (şişman adam, azman şey, kırman köpek) gibi veyahut emr-i hazır-i mezîdun fihi'l-lâmdan müştaktır. Şu kadar ki (-mAn) harfinin lühûkundan sonra lâm-i mechuliyye vucuben semâ'en hazf olunmakla sıfat-i mezkûre min-ciheti'l-lafz mücerred ve minciheti't-takdir mezîdun fihi'l-lâmi'l-mechuliyye olur (sağman koyun) gibi. Kaldı ki Anadolunun ekser aktârında (sağman koyun) makamında (sağmal) demeleriyle (-mAl) harfi dahi (-mAn) (93) harfi meselli sıfat-i sabite edevâtından olmuş olur.

Tenbih

(-mAn) harfi sıfat-i sabite edevâtından olduğu gibi ism-i mekân-i fiil edevâtından dahi olduğu (ağman, kesmen) gibi maksad-i evvelin ikinci babından zâhir ve nümâyân olur.

Nev-i Sâbi

Şol emr-i hazırdır ki âhirine nûn-i sakinenin luhûk ve inzimâmıyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev sıfat-i sabite bi-hasebi'l-istikrâ ancak (uza) emrinden müştaktır. Şu kadar ki, nûn-i sakine-i merkumenin lühûkından sonra emr-i mezkûrun âhirindeki fetha zammeye tebdil olunur (uza, uzun adam) gibi. Nitekim (kürü) emrine kâf-i sakine lâhik olduğu surette emr-i mezkûrun âhirindeki zamme fethaya tebdil olur (kürek) gibi.

Tenbih

nûn-i sakinenin emr-i hazıra lâhik olduğu gibi isme lâhik olduğu ve emr-i hazıra lâhik olduğu surette hem hurûf-i mugayyeretü'l-ihdâstan ve hem hurûf-i mugayyeretu'n-nisbeden olduğu ve hurûf-i mugayyeretü'l-ihdâstan olduğu surette gah edat-i lüzum olduğu (öğün, pirin, soyun, yağlan) gibi ve gah yalnız edat-i teksir olduğu (bakın, gezin, kımıldan, uzan) gibi ve gah edat-i teksir-i ma'a'l-lüzum olduğu (aran, giyin, Amr'a söylen) gibi ve gah edat-i mechuliyet olduğu (Yazı okunsun. Zeyd'e gülünsün.) gibi ve gah edat-i mutava'at olduğu (görün) gibi ve hurûf-i mugayyeretü'n-nisbeden olduğu surette edat-i sıfat-i sabite olduğu gibi ism-i mevsûf edevâtından dahi olduğu (tütün) gibi ve isme lâhik olduğu surette ism-i hurûf-i emriyyeden ve hem hurûf-i müctelibeden olduğu maksad-i evvelin ikinci babından zâhir olur.

Nev-i Sâmin

Şol emr-i hazırdır ki âhirine harekenin urûzuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev sıfat-i sabite ancak emr-i hazır-i mücerreden müştak olur (dolmuş kap, ölmüş kalp) gibi.

Tenbih

Emr-i hazır âhirine harekenin urûzuyla sıfat-i sabite olduğu gibi ism-i mevsûf olduğu (yaz, yazı, koş, koşu) gibi ve ism-i mastar olduğu (kork, korku) gibi ve ism-i mekân-i fiil olduğu (geç, bu gece, öte gece) gibi ibtidâ maksadda mestûr, tevti'adan müstebân olur.

Nev-i Tâsi

Şol emr-i hazırdır ki âhirinden harekenin sükutuyla mana-yi mezkûre delalet ede (başı boş kadın, yavaş yavaş at) gibi.

Tenbih

Emr-i hazır âhirindeki harekenin sükutuyla bi-hasebi's-simâya sıfat-i sabite olduğu gibi nisbetten ârî olarak zaman-i mümteddin ismi dahi olduğu (yaşa, yaş) gibi yine ibtidâ maksatta mezkûr tevti'adan zâhir olur.

Nev-i Âşir

Şol emr-i hazırdır ki âhirindeki harekenin tebeddülü ile mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev sıfat-i sabite bi-hasebi's-simâ hem emr-i mücerred-i hakikiden ve hem mücerred-i ürfiden müştak olur (belli, belli şey, tozsa, tozsu şey, acımsa, acımsı meyve, tatlımsa, tatlımsı ta'âm) gibi.

Tenbih

Emr-i hazır âhirindeki harekenin tebeddülü ile bi-hasebi's-simâya ism-i mevsûf dahi olduğu (kapa, kapıya kapu) gibi yine tevti'a-i merkumeden zâhir ve nümâyân olur.

Mühimmât
Mühimme-i Ūlâ

Sıfat-i sabite meful-i lâzımu't-ta'akkula müteaddî olan emr-i hazırdan müştak olduğu ve ol mefulü hazf ile sıfat-i merkumeyi lâzım-i menziline tenzil lâzım olur, (kes) emrinden müştak olan (keskin) sıfatı gibi. Zira (Elini kesen kılıç budur.) dendiği gibi (Zeyd'in elini kesen keskin kılıç budur.) denemez.

Mühimme-i Sâniye

(-Im, -Iz, -sIn, -sInIz) zamiri ve keza (-lAr) harfî ef'âl-i hamse-i mâra'z-zikr ve sıfateyn-i sabıkayna muttasıl ve lâhik oldukları meselli sıfat-i sabiteye bi-cemî envâ'ihâ lâhik olup vaz'ında mütedammin olduğu zat-i mübhemeye nisbet muteber olduğu gibi fail ve naib-i faile dahi nisbet-i muteber olmakla sıfat-i sabiteye dahi mütekellim muhatab ve gaib, müfred, cem ıtlakı tevessü'an caiz olur (O kesik. Ben kesiğim. Sen sağlamsın. Siz şişmansınız. Onlar uzunlar. Ben doluyun. Biz belliyiz. Sen ölüsün. Siz saklısınız. Onlar ölüler.) gibi.

Mühimme-i Sâlise

(-ImIz) zamirleri müteharrikü'l-âhir sıfat-i sabiteye lâhik oldukları surette hemzelerini yâ'ya kalb vacib ve sakinü'l-âhir oldukları surette hemzelerini hazf ve kesrelerini harf-i âhir-i sakine nakl lâzım ve lâzib olur. Nitekim emsile-i sabıkadan ve hurûf-i maktûbe babından zâhir ve aşikâr olur.

Mühimme-i Râbi'a

Hurûf-i mablûbe babında işar olunduğu üzere mâ ra'z-zikr (-im, -iz) zamirleri kâf ve kâf-i sakine ile mutrif olan sıfat-i sabiteye lâhik oldukları (94) surette ol kâf gayna ve kaf murakkakası kaf-i rahveye kalb vacib olur (Ben yanığım. Biz keskiniz) gibi.

Lâhika

Lisanımızda (iyi, kötü, yeni, eski, ak, sarı, kara, kuru, deli, ekşi, kısa, güzel, az, çok) meselli esmâ-i gayr-i müştakka sıfat-i sabitenin madde ve heyet-i mecmu'uyla delalet ettiği mani-i selâseye yani hades ve zat ve nisbet-i kıyamiyye-i vasfiyyeye yalnız maddeleriyle delalet ettiklerinden başka ekser ahkâmı muvafakat etmeleriyle ez-cümle sıfat-i sabite meselli (-cA) harfiyle musaggar olmalarıyla (akılca, güzelce) gibi ve (-lIk) harfiyle mana-yi mastara yani hadese delalet etmeleriyle (alıklık, güzellik) gibi ve evvellerine (en, daha) harflerinin dühûlü ve âhirlerine (-rAk) harflerinin lühûku ve (-dAn) harfinin ta'alluku ile ism-i tafdîl-i Arabî mü'eddâsını te'diye etmeleriyle (en alık, daha alık. Bunların şaşkınrağı, düşkünreği budur. Bu ondan alıktır. En güzel, daha kısa, en güzelreği kısarağı budur. Bu ondan iyidir, azdır, çoktur.) gibi ve harf-i evvellerine memâsil bir harfe yâ, râ, sîn, mîm-i sakinelere biri zam ve ilhak olunup evailinde ve ilsâk olundukta mü'ekked olmalarıyla (upuzun, kıpkısa, tostoparlak, dosdoğru) gibi esmâ-i merkumeye (esmâ-i sıfat-i sabite) tesmiye olunmuştur. Nitekim lisan-i Arabda emr ve mazi ve fiil-i hazırın madde ve heyetleriyle delalet ettikleri mani-i selâseye yani hades ve nisbet-i tamm ve zamana yalnız maddeleriyle delalet ve ekser ahkâmı ol ef'âle muvafakat eden isimlere (esmâ-i ef'âl) tesmiye olunmuştur (mA, heyhât, af) gibi. Kaldı ki lisan-i Arabda vaki esmâ-i rubâ'i ve humâsiyyenin pek çoğu sıfat-i Arabiyyenin madde ve heyetleriyle delalet ettikleri mana-i selâseye yalnız maddeleriyle delalet ederler ise de batın manasına delalet eden (dahsem, habentâ) isimleri gibi ol sıfata ahkâmında muvafakat etmeleriyle e'imme-i lugat-i Arabiyye bu meselli isimlere esmâ-i sıfata tesmiye etmemişlerdir. Bu surette takrîr-i mezkûrdan müstebân olduğu üzere bir kelime, kelime-i âhiri manasında istimal olunmakla nev-i vâhiden olmaları lâzım gelmez.

On Birinci Bab

Mübalâğa-i sıfat-i sabitenin envâ ve aksamı ve ahval ve ahkâmı beyanındadır. Malum ola ki mübalâğa-i sıfat-i sabite şol emr-i hazır-i vücudidir ki âhirine hurûf-i mugayyeretu'n-nisbeden (cîm, kâf ya kaf, kaç ya geç ya klç ya giç, kan ya gen, ti) harflerinden birinin lühûkuyla mütedammin olduğu nisbet-i emriyye tamamıyetten ve zamandan olup diğer mütedammin olduğu hadesle alâ vechi's-sebat ve'l-mübalâğa muttasıf olan zat-i mübhemeyi mütedammin olduğundan başka vaz'ında faile nisbet muteber ola (güleç, kıskanç, okunak, dönek, usangaç, utangaç, üşengeç, bilgiç, utankan, çekişgen, solugan, türügen, gezenti kimse) gibi. Şimdi, tariften ve emsileden müstebân olduğu üzere mübalâğa-i sıfat-i sabitenin evzânı beş nevdir

Nev-i Evvel

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (cim) harfinin yani cîm-i sakinenin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev mübalâğa-i sıfat-i sabite bi-hasebi's simâya emr-i hazır-i mücerreden müştak olur (güleç, kıskanç adam, yağaç hava) gibi. Veya emr-i hazır-i mezîdun fihi'n-nûni'l-mechuliyyeden müştak olur (gülünç, korkunç adam) gibi. (Kendine çok gülünen adam, kendisinden çok korkulan adam manalarıdır.) Bu surette (korkunç) sıfatındaki (nûn) alâ gayri'l-kıyas mechuliyye olur.

Tenbih

Cîm-i sakine emr-i hazıra lâhik olduğu gibi ism-i gayr-i müştakka dahi lâhik olduğu ve emr-i hazıra lâhik olduğu surette edat-i mübalağa-i sıfat-i sabite olduğu gibi bazı surette ism-i mastar edevâtından olduğu (kazanç, sevinç) gibi ve bazı surette ism-i alet-i fiil edevâtından olduğu (kısac, tıkaç) gibi ve ism-i gayr-i müştakka lâhik olduğu surette ism-i mensub-i vasfî edevâtından olduğu (topaç adam, kırac yer) gibi maksad-i evvelin ikinci babından zâhir ve aşikâr olur.

Nev-i Sâni

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (kâf ya kaf) harfinin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev mübalağa-i sıfat-i sabite bi-hasebi's-simâya emr-i hazır-i mücerreden müştak olur (korkak, ürkek, atak, döneke) gibi veya mezîdun fihi's-şînden müştak olur (yapışak, kırışak) gibi. Veya mezîdun fihi'n-nûnu'l-mechuliyye ve'l-lüzumiyyeden müştak olur (okunak (95) dokunak, dayanak, çekinek) gibi. Veya mezîdun fih (-msA-)den müştak olur (kınamak, gülümsemek) gibi ki (-msA-) harf-i edat-i taklîl ve tasgir-i hades ve kâf ve kaf harfleri edat-i teksir-i nisbet-i vasfiyye olmağın bizzat vasfî ve bi't-tab mevsûfî ve tahkirde istimal olunurlar. Kaldı ki (yatalak) sıfatı alâ vechi's-sebat ve'd-devam (yatan kimseye) yani mak'ada itlâk olunmakla kâf-i sakineden evvel (yat) emrine lâhik olan lam-i sakinenin bir manaya delaleti olmadığından hurûf-i zâide-i müctelibeden olup (yatak) ism-i mekânına iltibas havfindan naşi celb ve ilhak olunmuştur.

Tenbih

Kâf ve kaf-i sakine-i mezkûrenin hem emr-i hazıra ve hem ism-i gayr-i müştakka ve hem (idi, ise) fiillerine lâhik olduğu ve emr-i hazıra lâhik olduğu surette mübalağa-i sıfat-i sabite edevâtından olduğu gibi sıfat-i sabite ve ism-i mastar ve mübalağa-i ism-i mastar ve ism-i mevsûf ve ism-i mekân-i fiil ve ism-i alet-i fiil ve ism-i eser-i fiil edevâtından oldukları ve mübalağa-i sıfat ve mübalağa-i ism-i mastar ve ism-i mekân-i fiil ve ism-i alet-i fiil edevâtından oldukları surette ve kâf ve kaf-i

sakinenin mâ kablleri yani emrin âhiri meftûh kılınmak mültezim idiği ve ism-i gayr-i müştakka lâhik oldukları surette emr-i hazır edevâtından olduğu ve (idi) fiiline lâhik oldukları surette ve hem mevsûl harfi yani mastariyye olduğu ve hem cem-i mütekellim zamiri olduğu ve (ise) fiiline lâhik oldukları surette ancak cem-i mütekellim zamiri olduğu maksad-i evvelin ikinci babından ve bab-i zamirden müstebân ve bab-i sabıkdan nümâyân olur.

Nev-i Sâlis

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (-gAç, -gIç) ya (kış ya giç) harfinin luhûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev sıfat-i sabite bi- hasebi's-simâ ancak emr-i hazır-i mücerreden müştak olur (utangaç, usangaç, üşengeç, yüzgeç, talgiç, bilgiç) gibi.

Tenbih

Hurûf-i merkume bi-hasebi's-simâ mübalağa-i sıfat-i sabite edevâtından oldukları gibi ism-i mevsûf edevâtından oldukları (dalgıç, algıç) gibi ve ism-i alet-i fiil edevâtından oldukları (salıngaç, sallangaç, patlangaç, süzgeç) gibi maksad-i evvelin ikinci babından ve (kaç, giç) harfleri emr-i hazır-i müfahhame ve (geç, giç) harfleri emr-i hazır-i murakkaka lâhik olduğu maksad-i evvelin birinci babından zâhir ve aşikâr olur.

Nev-i Râbi

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (kan ya gen) harfinin luhûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev mübalaga-i sıfat-i sabite bi-hasebi's-simâya hem emr-i hazır-i mücerreden müştak olur (kaçğan, yürügen) gibi ve hem emr-i hazır-i mezîdun fihi's-şînden müştak olur (yapışkan, çekişken) gibi ve hem emr-i hazır-i mezîdun fihi'n-nûndan müştak olur (dayangan, öğüngen) gibi ve hem mezîdun fihi'l-lâmdan müştak olur (sokulgan) gibi.

Tenbih

(kan, gen) harflerinin lâhik oldukları emr-i hazır eğer müteharrikü'l-âhir ise (kan) harfinin kâfını gayna ve (gen) harfinin kafını kaf-i rahveye yani gayn'ın murakkakasına kalb vacib idiği (solgun, turgün) gibi ve eğer iki harfli sakınü'l-âhir ise hem emr-i mezkûrun âhirini fetha ile tahrik ve hem de kâf ve kafı vech-i mezkûr üzere gayna ve kaf-i rahveye kalb lâzım ve lâzib ettiği ve eğer üç dört harfli sakınü'l-âhir ise kâf ve kaf alâ hâlihâ ibkâ etme icab ettiği hurûf-i mablûbe babından ve kaf-i nûn maddelerinde kâf ve kaf-i mazmûm ve meksûr olduğu surette sıfat-i sabite edevâtından oldukları bab-i sabıktan ve lugat-i Çağatayîde (kan) harfi (an) harfi gibi sıfat-i hadese edevâtından olmakla emr-i hazır-i mücerred ve mezîdun fihin kâffesine lâhik olduğu (Buradan kaçan adam geldi. Zeyd'i söylettirirken kimse geldi.) gibi muhâverâtın zâhir ve aşikâr olur.

Nev-i Hâmis

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (ti) harfi lâhik olmakla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev mübalağa-i sıfat-i sabite ancak (gez) emrinden müştak olup emr-i mezkûr ile harf-i merkumun miyanları nûn-i sakine-i müctelibe ile fiil ve ol emrin âhiri fetha ile tahrik olunur (gezinti adam) gibi. Bu şeyde olmaya ki (gezinti) sıfat-i mezîdun fihi'n-nûni't-teksîriyye olan (gezin) emrinden lâhik olma ihtimali var ise de sıfat-i merkume (gezen kimseye) yani (ufak tefek gezen kimseye) ıtlak olmayıp (uzun uzadıya çok gezen kimseye) ıtlak olunmakla (gez) emrinden müştak olmasına cezm olunmuştur.

Tenbih

(-tI, -tU) harfi ekser surette hem ism-i mastar (96) edevâtından olduğu (kızartı, gürültü, gezinti) gibi ve hem ism-i mevsûf edevâtından olduğu (kalıntı, ilinti) gibi ve hem ism-i mekân-i fiil edevâtından olduğu (akıntı, yiyinti) gibi ve hem

ism-i eser-i fiil edevâtından olduğu (kırpıntı, süprüntü) gibi maksad-i evvelin ikinci babından zâhir olur.

Mühimme

Mübalağa-i sıfat-i sabite meful-i lâzımu't-ta'akkula müte'addî olan emrden müştak olduğu li-ecli't-tamîm ol mefulü hazf ile sıfat-i merkumeyi lâzım menziline tenzile lâzım olur (Bu kılıç kesegendir.) gibi. Zira (Bu kılıç her şeyi kesendir.) denip (Her şeyi kesegendir.) denmez.

Tenbih

Müşterek (-Am, -Az, -sAk, -sAnIz) zamiri ve (-lAr harfi mübalağa-i sıfat-i sabiteye dahi lâhik olduğu ve mübalağa-i sıfat-i sabitenin vazında mütedammin olduğu zat-i mübhemeye nisbet muteber olduğu gibi faile ve naib-i faile nisbet dahi muteber, olmağın ef'âl-i sâlîfe ve sıfat-i sabika meselli mübalağa-i sıfat-i sabiteye dahi tevsî'an gaib ve mütekellim ve muhatab ve müfred ve cem isimlerini itlâk caiz olduğu bab-i zamirden ve ebvab-i sabıkadan zâhir ve nümâyân olur.

Lâhika

Malum ola ki mübalağa-i sıfat-i hadese ve sıfat-i sabite ve esmâ-i sıfat ve âti'l-beyan ism-i mensub-i vasfî ve sübûtî gerek mükebbir ve gerek bab-i tasgirden zikr olunacak suverle musaggar olsunlar evâ'iline (en, daha) harflerinden birinin dühûlu ve evâhirine (-rAk) harfinin lühûku ve (-DAn) harfinin irtibat ve ta'alluku ile ism-i tafdîl-i Arabî meselli mütedammin oldukları ihdâs ve evsâfta mevsûflarının gayra meziyet ve faziletlerini ifade ve işar ederler. Bunlardan (en söyleyici, en düşkün, en düşkünce, en tatlımsak, en delimsek, en korkak kimdir. Bu daha güzel, daha tatsızcadır. Bunların şaşkınrağı tatsızrağı güzelreği budur. Bu ondan şaşkıncadır, düşküncedir, yağlıdır, ballıdır, yağlıcadır.) gibi.

On İkinci Bab

İsm-i mastarın envâ ve aksamı ve ahval ve ahkâmı beyanındadır. Malum ola ki ism-i mastar şol emr-i hazır-i vücudidîr ki âhirine hurûf-i mugayyeretu'n-nisbeden (-tI, -cAmA, kâf ya kaf, kı ya gi, kı ya gu, mîm) harflerinden birinin bi-hasebi's simâya lühûkuyla veya harekenin urûzuyla mütedammin olduğu nisbet-i emriyyeden ve zamandan bi'l-küllîyye meslûh ve mahlû ve diğer mütedammin olduğu hades-i mutlaka mahsus ve mevzu olup mefule te'diye ve ta'alluktan maktu ve memnu ola (karartı, ezinti, bürüntü, sevinç, kazanç, sürünceme, posarık, yakışık, dolaşık, ilişik, istek, saygı, görgü, uyku, ölüm, dirim, korku) gibi. Şimdi tariften müstebân ve emsileden zâhir ve nümâyân olduğu üzere ism-i mastar sekiz nevdir.

Nev-i Evvel

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (ti) harfinin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mastar bi-hasebi'l-kıyas hem esmâ-i elvândan me'hûz olan emr-i hazır-i mücerred-i ürfiden müştak olur (karartı, kızartı, ağartı, göğerti) gibi. Bunlar (kararma, kızarma, ağarma, göğirme) haletlerinin isimleridir. Bu surette (sevâd şibh) manasına olan (karartı) ism-i mastarını (karaltı) suretinde resm ve inşa etme kelimât-i Türkiyyenin keyfiyyât-i tagayyürüne adem-i vukuftan neşet eylediği müstebân olur. Veya esmâ-i esvâttan me'hûz olan emr-i hazır-i mücerred-i ürfiden müştak olur (fısıltı, inilti, harıltı, gürültü, gıcirtı, kaşıntı, fışılta) gibi. Bunlar (fısıldama, inildeme, harıldama, gürüldeme, gıcırdama, kıygışdama, fışıldama) haletlerinin isimleridir. Bu surette edat-i emr-i hazır olan (de) harfî (ti) harfî lâhik olduktan sonra alâ gayri'l-kıyas hazf olunmuş olur. Veya bi-hasebi's simâya esmâ-i saireden me'hûz olan emr-i hazırdan müştak olur (salıntı) gibi (salınma) haletinin ismidir. Veyahut emr-i hazıra mezîdun fihi'n-nûndan müştak olur. Nûn-i merkume gerek ancak lüzumiyye gerek teksîriyye gerek mutava'iyye gerek mechuliyye olsun (bulantı, gezinti, ezinti, üzüntü, bürüntü, sallantı) bunlar (bulanma, gezinme, ezilme, üzülme, bürülme, sallanma) haletlerinin isimleridir.

Tenbih

(ti) harfi ism-i mastar edevâtından olduğu gibi mübalağa-i sıfat-i sabite edevâtından olduğu (gezenti) gibi ve ism-i mevsûf edevâtından olduğu (katıntı, ilinti) gibi ve ism-i mekân-i fiil edevâtından olduğu (akıntı, yiyinti) gibi ve ism-i eser-i fiil edevâtından olduğu (kırpıntı, süprüntü) gibi ve maksad-i evvelin ikinci babından ve bab-i sâbıktan zâhir ve aşikâr olur.

(97) Nev-i Sâni

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (cîm) harfinin yani cîm-i sakine lühûk ve inzimâmıyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mastar ancak emr-i hazır-i mücerreden müştak olur (sevinç, kazanç) gibi. Bunlar (sevinme, kazanma) haletlerinin isimleridir.

Tenbih

(cîm) harfî hem emr-i hazır ve hem ism-i gayr-i müştakka lâhik olduğu ve emre lâhik olduğu surette ism-i mastar edevâtından olduğu gibi mübalağa-i sıfat-i sabite edevâtından olduğu (güleç, gülünç, korkunç, yağaç) gibi ve ism-i alet-i fiil edevâtından olduğu (kısac, tıkaç) gibi ve isme lâhik olduğu surette ism-i mensub edevâtından olduğu (kırac yer, topaç kimse) gibi maksad-i evvelin ikinci babından ve bab-i sabıkadan müstebân olur.

Nev-i Sâlis

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (-cAmA) harfinin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mastar bi-hasebi'l-istikrâ mezîdun fîhi'n-nûnu't-teksîriyye aksamından ancak (sürün) emrinden müştak olur (sürünceme) gibi ki (sürünme) haletinin ismidir.

Nev-i Râbi

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (kâf ya kaf) harfinin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mastar ya emr-i hazır-i mücerred-i hakikiden müştaktır (istek) gibi. Veya emr-i hazır-i mücerred-i ürfiden müştaktır (kızarık, posarık) gibi. Veya emr-i hazır-i mezîdun fîhi'ş-şinden müştaktır (barışık, yakışık, ilişik, dolaşık) gibi. Esmâ-i mezkûre (isteme, kızarma, posarma, barışma, yakışma, ilişme, dolaşma) haletlerinin ismidir.

Tenbih

Kâf ve kaf-i sakine-i mezkûrenin hem emr-i hazıra ve hem ism-i gayr-i müştakka ve hem (idi, ise) fiillerine lâhik olduğu ve emre lâhik olursa sekiz nev müştakk edevâtından olduğu ve isme lâhik olursa hurûf-i emriyyeden olduğu ve (idi) fiiline lâhik olduğu surette hem mevsûl harfi ve hem zamir-i mütekellim maal-gayr olduğu maksad-i evvelin ikinci babından ve babeyn-i sabıkeynden zâhir ve aşikâr olur.

Nev-i Hâmis

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (kı ya gi) harfinin lühûk ve inzimâmıyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mastar ancak emr-i hazır-i mücerredten müştak olur (saygı, görgü, bilgi, sevgi) gibi.

Tenbih

(kı, gi) harfleri ism-i mastar edevâtından olduğu gibi hem ism-i mevsûf edevâtından olduğu (algı, vergi) gibi ve hem ism-i alet-i fiil edevâtından olduğu (burgu, biçki, süzgü, bileği, kaşağı) gibi maksad-i evvelin ikinci babından zâhir ve aşikâr olur.

Nev-i Sâdis

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (kî ya ku) harfinin kâf-i mehmûse-i meksûre veya mazmûmenin lühûk ve inzimâmıyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mastar bi-hasebi'l-istikrâ ancak (uyku) emrinden müştak olur (uyukî ya uyuku) gibi. İşbu surette emrin âhirindeki zammeyi hazfla ism-i mastar-i merkumu tahfif ederler (uykî ya uyku) gibi.

Tenbih

(kî) harfî (salın) emrine lâhik olduğu surette sıfat-i sabite edevâtından olduğu (salkî adam) gibi ve murakkakası kaf-i meksûre-i mehmûse dahi ism-i marife olduğu (bugünkü) gibi maksad-i evvelin ikinci babından ve sıfat-i sabite babından müstebân olur.

Nev-i Sâbi

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (mîm) harfinin yani mîm-i sakinenin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mastar bi-hasebi's-simâ emr-i hazır-i mücerred-i hakiki ve ürfiden müştak olur (kesim, biçim, alım, satım, ölüm, dirim) gibi ki (dirim) ismi (diril) emrinden müştak olmakla lam-i emriyye vücuben semâ'en hazf olunmuştur.

Tenbih

Mîm-i sakine emre lâhik olduğu gibi kelimât-i saireye dahi lâhik olduğu ve emre lâhik olduğu surette ism-i mastar edevâtından olduğu gibi diğer dört nev müştak edevâtından dahi olduğu ve kelimât-i saire eğer (sen, biz) zamiri ise edat-i izafet ve tahsis olduğu ve eğer esmâ-i saire ise zamir-i muzâf olduğu ve eğer (idi, ise) fiili ise gayr-i mütekellim-i vâhide olduğu maksad-i evvelin ikinci babından ve sıfat-i sabite babından müstebân olur.

Nev-i Sâmin

Şol emr-i hazır-i sakinü'l-âhirdir ki âhirine hareke ârız olmakla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev **(98)** ism-i mastar bi-hasebi's-simâya emr-i mücerred-i hakikiden müştak olur (kork, korku) gibi.

Tenbih

Emr-i mezkûr âhirine harekenin urûzuyla sıfat-i sabite ve ism-i mevsûf ve ism-i mekân-i fiil dahi olduğu ibtidâ maksadda mebsût-i tevti'adan ve sıfat-i sabite babından zâhir ve aşikâr olur.

Tefrika

Mastar ile ism-i mastar hem medlûl iseler de bazı mastarın medlûlünde mefule ta'alluku iktiza bulunduğundan mastarının müştakkun minhi olan emrin amel ettiği mefullerde amel edip ism-i mastar amel edemez.

On Üçüncü Bab

Mübalâğa-i ism-i mastarın envâ ve aksamı ve ahval ve ahkâmı beyanındadır. Malum ola ki mübalâğa-i ism-i mastar şol emr-i hazırdır ki âhirine hurûf-i mugayyeretu'n-nisbeden (lâm) ve (kâf ya kaf) harflerinin lühûk ve inzimâmıyla mütedammin olduğu nisbet-i emriyyeden ve zamandan bi'l-küllîyye munkatı ve mahlû ve diğer mütedammin olduğu hadesin keyfen veya kemmen eblag ve ekmeline dâll ve mevzu olup mefule müteallık ve amelden memnû ola (ölet, sağanak, görenek) gibi ki bunlar (ölüm, sağım, görgü) ism-i mastarların medlûlleri olan haletlerden eblag ve evfer haletlerin isimleridir. Şimdi tariften müstefâd olduğu üzere mübalâğa-i ism-i mastar iki nevdır.

Nev-i Evvel

Şol emr-i hazırdır ki âhirine dâl-i sakinenin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev mübalağa-i ism-i mastar bi-hasebi'l-istikrâ ancak (öl) emrinden müştak olur (ölet) gibi ki (mevtân) haletinin ismidir. Nitekim (ölüm) ism-i mastarı (mevt) haletinin ismidir.

Tenbih

Dâl-i sakine ancak emr-i hazıra lâhik olup edat-i mübalağa-i ism-i mastar olduğu gibi edat-i ism-i mekân-i fiil dahi olduğu maksad-i evvelin ikinci babından zâhir ve aşikâr olur.

Nev-i Sâni

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (kâf ya kaf) harfinin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev mübalağa-i ism-i mastar bi-hasebi'l-istikrâ (sağ) emriyle (gör) emrinden müştak olup ol harflerle emreyn-i merkumeynin miyânları nun-i müctelibe ile tevsît olunur (sağnak, görenek) gibi. Bunlar işar olunduğu üzere (çok sağma, çok görme) haletlerinin isimleridir. Nitekim (sağım, görüm, görgü) kelimeleri (sağma, görme) haletlerinin isimleridir.

Tenbih

Kâf ve kaf-i sakinenin hem emre ve hem ism-i gayr-i müştakka ve hem (idi, ise) fiillerine lâhik olduğu ve emre lâhik olduğu surette yedi nev müştak edevâtından olup mübalağa-i sıfat-i sabite ve mübalağa-i ism-i mastar ve ism-i mekân-i fiil ve ism-i alet-i fiil edevâtından oldukları surette mâ kablleri meftûh olma mültezim bulunduğu ve (idi) fiiline lâhik olduğu surette hem mevsûl harfi yani mastariyye olduğu ve hem zamir-i mütekellimü'l-gayr olduğu ve (ise) fiiline lâhik olduğu surette ancak zamir-i mütekellim ma'a'l-gayr olduğu maksad-i evvelin ikinci babından ve ebvâb-i sabıkada zâhir ve aşikâr olur.

On Dördüncü Bab

İsm-i mevsûfun envâ ve aksamı ve ahval ve ahkâmı beyanındadır. Malum ola ki ism-i mevsûf şol emr-i hazır-i vücûdîdir ki âhirine bi-hasebi's simâya hurûf-i mugayyeretu'n-nisbeden (-tİ, -sU, -sAk, kâf ya kaf, -kI ya -kU, -klç ya glç, -mîm, -mAc, -mUr, -mAk, -mAltı, nûn) harflerinden birinin lühûkuyla veya hareke ârız olmakla veya âhirindeki hareke hareke-i âhireye tebdil olunmakla mütedammin olduğu nisbet-i emriyye tamamiyyetten ve zamandan münsalih ve diğer mütedammin olduğu hadesle gerek ancak sebat ve devam üzere gerek hem sebat hem mübalağa vechile muttasıf olan zat-i mübhemenin envâ'ından bir nev-i mübhemi mütedammin olup vaz'ında faile ve naib-i faile nisbet muteber olmaya (ilinti, tûtsü, tutsak, kuşak, erik, algı, vergi, dalgıç, takım, bulamaç, yağmur, kusmak, soymaltı, tütün, yazı, kapı) gibi. Şimdi işar olunduğu üzere ism-i mevsûf on dört nevdır.

Nev-i Evvel

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (ti) harfinin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mevsûf bi-hasebi's-simâya mezîdun fihi'n-nûndan müştak olur (ilinti, katıntı, sokuntu) gibi. Bunlar ilinen şeye katılan sokulan (kimseye) itlâk olunmakla (katıntı, sokuntu) isimlerindeki nûnlar alâ gayri'l-kıyas mechuliyye olurlar.

Tenbih

(ti) harfi ism-i mevsûf edevâtından olduğu gibi diğer dört nev **(99)** müştak edevâtından olduğu maksad-i evvelin ikinci babından ve ebvâb-i sabıkadan müstebân olur.

Nev-i Sâni

Şol emr-i hazırdır ki evâhirine (sü) harfi lâhik olmakla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mevsûf bi-hasebi's simâya ancak (tüt) emrinden müştak olur (tütsü) gibi ki (tüten şeylerden bir nev-i mahsus) ıtlâk olunur.

Tenbih

(su) harfi (yat) emrine dahi lâhik olup hurûf-i mugayyeretu'n-nisbeden ism-i zaman-i fiil edatı dahi olduğu (yatsu) gibi maksad-i evvelin ikinci babından zâhir olur.

Nev-i Sâlis

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (sak) harfi lâhik olmakla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mevsûf (tut) emrinin mechulü olan (tutul) emrinden müştak olup (sak) harfi lâhik olduktan sonra lââm-i mechuliyye hazf ve takdir olunmağın ism-i merkum min ciheti'l-lafz emr-i mücerreden ve min ciheti't-takdir mezîdun fihi'l-lâmi'l-mechuliyyeden müştak olur (tutsak) gibi ki (tutulan zevattan üserâyâ) ıtlak olunur.

Nev-i Râbi

(kâf ya kaf) harfinin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mevsûf bi-hasebi's simâya emr-i hazır-i mücerred-i hakiki ve ürfiden müştaktır (sinek, sarımsak) gibi. Bunlardan (sinek) ismi mübalağa vechile (sinen) zevât-i mübhemen (zübâb) cinsinin (sarımsak) ismi (azacık sararan eşyadan) sevm cinsinin isimleridir veya (maş) harfiyle nisbet-i emriyyeden ve zamandan münselih olan işbu (Sarmaş, dolamaş oldu.) terkinde vaki emrlerden ancak (sarmaş) emrinden müştaktır (sarmaşık) gibi ki mübalağa vechile (saran şeylerden bir cins-i nebatın ismidir) veya mezîdun fihi'n-nûn ve mezîdun fihi'l-lâmu'l-mechuliyyeden müştak olup ol nûn ve lââm vücûben ve semâe'n hazf ve takdir olunmalarıyla ism-i

merkum min ciheti'l-lafz mücerreden ve min ciheti't-takdir emr-i mezîdun fîhi'n-nûn ve mezîdun fîh'l-lâmi'l-mechuliyyeden müştak olur (kuşak, sarık, çelik) gibi.

Tenbih

(kâf, kaf) harfleri hem emr-i hazır ve hem isim ve hem (idi, ise) fiillerine lâhik olduğu ve emr-i hazır lâhik olduğu surette yedi nev müştak edevâtından dahi olduğu ve ism-i gayr-i müştakka lâhik olduğu surette emr-i hazır edevâtından olduğu ve (idi) fiiline lâhik olduğu surette hem mastariyye olduğu ve hem zamir-i mütekellim-i ma'al-gayr olduğu ve (ise) fiiline lâhik olduğu surette ancak zamir-i mütekellim-i ma'al-gayr olduğu maksad-i evvelin ikinci babından ve ebvâb-i sabıkadan zâhir ve aşikâr olur.

Nev-i Hâmis

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (kı ya ki) harfinin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mevsûf ancak mezîdun fîhi'n-nûn ve mezîdun fîh'l-lâmu'l-mechuliyyeden müştak olup (kı, gi) harflerinin lühûkından sonra nûn ve lâm-i mezkûreler vücûben semâ'en hazf ve takdir olmağın ism-i merkum min ciheti'l-lafz emr-i mücerreden ve min ciheti't-takdir emr-i mezîdun fîhi'n-nûn ve'l-lâmu'l-mechuliyyeden müştak olur (çalgı, askı, algı, vergi) gibi, bunlar (çalınan, asılan, alınan, verilen) zevât-i mübhemedden birer nevin isimleridir.

Tenbih

Harfeyn-i merkumeyn ism-i mastar ve ism-i alet-i fiil edevâtından dahi oldukları maksad-i evvelin ikinci babından ve ism-i mastar babından müstebân olur.

Nev-i Sâdis

Şol emr-i hazırdır ki âhirine (gıç) harfinin lühûkuyla mana-yi mezkûre delalet ede. Bu nev ism-i mevsûf ya emr-i mücerreden müştaktır (dalgıç) gibi ki dalan şeylerden dalınmakla i'tiyâd eden zat-i mübhemeye ıtlâk olunur veya emr-i mezîdun fîhi'n-nûnu'l-mechuliyyeden müştak olup nûn-i mechuliyye hazf olunmakla ism-i merkum lafzen emr-i mücerreden ve takdiren emr-i mezîdun fîhi'n-nûndan müştak olur (alkıç) gibi alınan şeylerden mülûk ve ümerâya mahsus ev'ıyye-i cehriyyenin ismidir.

Tenbih

(kıç ve kaç giç ve geç) harfleri bu dört nev müştak edevâtından oldukları maksad-i evvelin ikinci babından ve mübalağa-i sıfat-i sabite babından zâhir ve aşikâr olur.

ESERİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE KISMEN ÇEVİRİ NİTELİĞİNDEKİ İÇERİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

*Bu bölüm günümüz Türkçesine tam olarak çeviri değildir. Genel olarak bahsedilen konular belirtilmiştir.

(84) Eklemeler

I

ol- fiili -mAII eklenmiş fiillerle kullanılır (Zeyd gelmeli oldu.) (Çocuk söylemeli olmuş.). Burada söylenecek bir sözün henüz söylenmediğini veya söyleyecekmiş gibi olduğunu anlatır. Arapçada (asâ) fiili kullanılarak ifade edilir (Asâ hâza's-sabî in yetekellem). **(85)** (Bu çocuk söylemeli oldu.) cümlesinde çocuğun henüz söylemediğini ima eder. Bu konu gelecekteki bölümlerde ayrıntılı olarak incelenecektir.

II

Geçmiş zamana kesinlik anlamı veren (-DIr, -DUr) ekinin eklenmesi üzerinde durulur. (yazılmalıdırlar, söylemelidirler) gibi.

Uyarılar

I

(-ş-, -n-, -sA-, -msA-) eklerinin kullanıldığı fiiller bütün fiil zamanları ve bütün şahıs ekleriyle kullanılır.

II

(-Im -Iz) eklerinin kullanılışı anlatılır. Fiil ünlüyle biterse araya y ünsüzü getirilir.

Sekizinci Bölüm

Sıfat-fiiller hakkındadır. Sıfat-fiil eklerinden (-An) ekiyle kelimelerin özelliklerini anlatır. Bu ekin eklendiği fiiller zaman ve nisbet anlamı taşımazlar. Özne veya tümleç görevinde kullanılabilirler. (Kitabı yazan adam gitti. Burada yazılan kitap nerededir? Söz anlamayan kimseye bunu söylemek, anlaşılmayan sözü söylemek gibidir.) gibi. Etken, edilgen, geçişli, geçişsiz çatılı fiillere eklenebilir. Ayrıca yeterlik gibi zarf-fiilli birleşik biçimlerin de sonuna eklenerek sıfat veya kalıcı isim olarak kullanılabilirler.

(86) 2. şahsın olumlu emrinden türetilen sıfat fiil (etken çatıyla)

	Sonu ünsüzle biten	Sonu ünlüyle biten	-ş- ile türemiş	-n- ile türemiş	-sA- ile türemiş	-msA- – ile türemiş	-r- ile türemiş	-zIr ile türemiş	
	yazan yazanım yazansın yazanlar yazanız yazansınız	söyleyen söyleyenim söyleyensin söyleyenler söyleyeniz söyleyensiniz	söyleşen söyleşenim söyleşensin söyleşenler söyleşeniz söyleşensiniz	söylenen söylenenim söylenensin söylenenler söyleneniz söylenensiniz	ağsayan ağsayanım ağsayansın ağsayanlar ağsayanız ağsayansınız	gülümseyen gülümseyenim gülümseyensin gülümseyenler gülümseyeniz gülümseyensiniz	doğuran doğuranım doğuransın doğuranlar doğurmanız doğurmanız	emziren emzirenim emzirensin emzirenler emzireniz emzirensiniz	
	–Dİr- ile türemiş	-t- ile türemiş	-ş- ve –Dİr- ile türemiş	-n-ve–Dİr- ile türemiş	-sA- ve –t- ile türemiş	-msA- ve –t- ile türemiş	-r- ve -t- ile türemiş	-zIr- ve –t- ile türemiş	
	yazdıran	söyleten	söyleştiren	söylendiren	ağsadan	gülümseten	doğurtan	emzirten	
	–Dİr- ve-t- ile türemiş	-t- ve-Dİr- ile türemiş	-ş-,–Dİr- ve -t- ile türemiş	-n-, –Dİr- ve –t- ile türemiş	-sA-, -t- ve -Dİr- ile türemiş	-msA-, -t- ve –Dİr- ile türemiş	-r-, -t- ve -Dİr- ile türemiş	-zIr-, -t- ve -Dİr- ile türemiş	
	yazdırtan	söylettiren	söyleştirten	söylendirten	ağsattıran	gülümsettiren	doğurtturan	emzirttiren	
	-Dİr-, -t- ve –Dİr- ile türemiş	-t-, –Dİr- ve -t- ile türemiş	-ş-, -Dİr- ve -t- ile türemiş	-n-, –Dİr-, -t- ve–Dİr- ile türemiş	-sA-, -t-, -Dİr- ve-t- ile türemiş	–msA-, -t-, -Dİr- ve -t- ile türemiş	-r-, -t-, –Dİr- ve –t- ile türemiş	–zIr-, -t-, –Dİr-ve -t- ile türemiş	
	yazdırtıran	söylettirten	söyleştirten	söylentirtiren	ağsattırtan	gülümsettirten	doğurtturtan	emzirttirten	

Edilgen çatıyla

	edilgenlik -l-'si ile türemiş	edilgenlik -n-‘si ile türemiş	-ş-, ve edilgenlik -l-‘si ile türemiş	-n-, edilgenlik -l-‘ı ile türemiş	-sA-, edilgenlik -n-‘si ile türemiş	-msA-, edilgenlik -n-‘si ile türemiş	-r-, edilgenlik -l-‘ı ile türemiş	-zIr-, edilgenlik -l-‘ı ile türemiş	
	yazılan yazılanım yazılansın yazılanlar yazılanız yazılansınız	söylenen söylenenim söylenensin söylenenler söyleneniz söylenensin- iz	söyleşilen söyleşilenim söyleşilensin söyleşilenler söyleşileniz söyleşilensiniz	söylenilen söylenilenim söylenilensin söylenilenler söylenileniz söylenilensiniz	ağsanan ağsananım ağsanansın ağsananlar ağsananız ağsanansınız	gülümseven gülümsevenim gülümsevenisin gülümsevenler gülümseveniz gülümsevenisiniz	doğurulan doğuralanım doğurulansın doğurulanlar doğurulanız doğurulansınız	emzirilen emzirilenim emzirilensin emzirilenler emzirileniz emzirensiniz	
	-Dİr- ve -l- ile türemiş	-t- ve -l- ile türemiş	-ş-, -Dİr- ve -l-ile türemiş	-n-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-sA-, -t- ve -l- ile türemiş	-msA-, -t-, ve -l- ile türemiş	-r-, -t- ve -l- ile türemiş	--zIr-, -t- ve -l- ile türemiş	
	yazdırılan	söyletilen	söyleşilen	söylenilen	ağsarılan	gülümsetilen	doğurtulan	emzirtilen	
	-Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	-t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-ş-, -t- ve -l- ile türemiş	-n-, -Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	-sA-, -t- -Dİr- ve -l- ile türemiş	-msA-, -t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-r-, -t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-zIr-, -t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	
	yazdırılan	söylettirilen	söyleşdirtilen	söylendirtilen	ağsattırılan	gülümsettirilen	doğurtturulan	emzirttirilen	
	-Dİr-, -t-, - Dİr-, -l- ile türemiş	-t-, -Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	-ş-, -Dİr-, - t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-n-, -Dİr-, -t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-sA-, -t-, -Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	-msA-, -t-, -Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	-r-, -t-, -Dİr- -t- ve -l- ile türemiş	-zIr-, -t-, -Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	
	yazdırılan	söylettirtirilen	söyleşdirtirilen	söylendirtirilen	ağsattırtırılan	gülümsettirtirilen	doğurtturturu- lan	emzirtdirtirilen	

(87)Etken yapı

-mA- ile türemiş	Aynı Şekilde	-ş- ve -mA- ile türemiş	-n- ve -mA- ile türemiş	-sA- ve -mA- ile türemiş	-msA- ve -mA- ile türemiş	-r- ve -mA- ile türemiş	-zİr- ve - mA- ile türemiş	
yazma- yan	söyleme- yen	söyleş- meyen	söylen- meyen	ağsama- yan	gülümse- meyen	doğur- mayan	emzir- meyen	
Etken çatılı yeterlik fiili								
-A-‘dan sonra – mA- ile türemiş	Aynı şekilde	-ş- ve – A-‘dan sonra -mA- ile türemiş	-n- ve –A- ‘dan sonra -mA- ile türemiş söylenem	-sA- ve – A-‘dan sonra -mA- ile türemiş	-msA- ve – A-‘dan sonra mA- ile türemiş	-r- ve –A- ‘dan sonra -mA- ile türemiş	-zİr- ve –A-‘dan sonra -mA- ile türemiş	
Yazama yan	söyleyem eyen	söyleşem eyen	eyen	agsayama yan	gülümseyem eyen	dogurama yan	emzireme yen	

Eklemeler

I

Şahıs eklerinin kullanılışı üzerinde durulur (-Im-, -Iz-, -sIn-, -sInIz-). Bu kelimeler özne ya da sözde özne olarak kullanılır. Teklik, çokluk biçimleri bulunur (Ben yazanım. Sen yazılansın. Ben yazan kimseyim. Sen yazılan kimsesin.) gibi.

II

(-A, -IA, -In, -DA, -DAn) eklerinin kullanılışı anlatılır (Ben kendi ile söyleşilenim. Sen kendine söylenilensin. Biz kendilerden ağsanan korkulan kimseyiz. Siz kendilerine gülümsenensiniz) gibi. Ayrıca (-ş-, -n-, -sA- ve -msA-) ile türetilen fiillerin olumlu ve olumsuz, etken ve edilgen biçimleri üzerinde durulur.

III

-An ekine ek fiil veya bildirme ekleriyle birlikte her fiil zamanı eklenebilir. **(88)** (Deveyi yardan uçuran bir tutam ottur. Parayı Bekir'e veren budur, alan şudur. Size söylenen söze, onlara atılan toza yazık, bunu anlamaz kimse kimdir? Parayı verecek budur işi bitirecek kimdir? On güngörmüş adam olur olmaz gürültüye kulak asmaz.) gibi.

Uyarılar

I

(-An) eki sonu sesliyle biten fiillere eklenince araya “y” ünsüzü girer. Ünsüzle biten fiillere ise direk (-An) şeklinde eklenir. (yazma, arayan, yazan) gibi.

II

(-Im, -Iz) ekleri sıfat fiile hiçbir değişiklik olmadan eklenirler. (yazayım, yazınız) gibi.

Dokuzuncu Bölüm

Abartma ifade eden niteleme sıfatının çeşitli kalıpları hakkındadır. Abartma ifade eden niteleme sıfatı 2. şahsın olumlu emrinin sonuna eklenen ve fiilden isim türeten yapım eklerinin dışındaki (-IcI) ekinin özelliklerini anlatan bölümdür. Yine bu şekil de etken ve edilgen fiillerle kullanılır.

Abartma ifade eden niteleme sıfatları etken yapıyla

	Sonu ünsüzle biten kök fiiller	Sonu ünlü ile biten kök fiiller	-ş- ile türemiş	-n- ile türemiş	-sA- ile türemiş	-msA- ile türemiş	-r- ile türemiş	- zIr- ile türemiş	
Teklik	yazıcı	söyleyici	söyleşici	söylenici	ağsayıcı	gülümseyici	doğurucu	emzirici	3. şahıs
	-DIr- ile türemiş	-t- ile türemiş	-ş- ve -DIr- ile türemiş	-n- ve -DIr- ile türemiş	-sA- ve -t- ile türemiş	-msA- ve -t- ile türemiş	-r- ve -t- ile türemiş	- zIr- ve -t- ile türemiş	
Teklik	yazdırıcı	söyletici	söyleştirici	söylendirici	ağsadicı	gülümsetici	doğurtucu	emzirtici	3. şahıs
	-DIr- ve -t- ile türemiş	-t- ve -DIr- ile türemiş	-ş-, -DIr- ve -t- ile türemiş	-n-, -DIr- ve -t- ile türemiş	-sA-, -t- ve -DIr- ile türemiş	-msA-, -t- ve -DIr- ile türemiş	-r-, -t- ve -DIr- ile türemiş	-zIr-, -t- ve -DIr- ile türemiş	
Teklik	yazdırtıcı	söylettirici	söyleştirici	söylendirici	ağsattırıcı	gülümsettirici	doğurturucu	emzirtirici	3. şahıs
	-DIr-, -t- ve -DIr- ile türemiş	-t-, -DIr- ve -t- ile türemiş	-ş-, -DIr- -t- ve -DIr- ile türemiş	-n-, -DIr- -t- ve -DIr- ile türemiş	-sA-, -t-, -DIr- ve -t- ile türemiş	-msA-, -t-, -DIr- ve -t- ile türemiş	-r-, -t-, -DIr- ve -t- ile türemiş	-zIr-, -t-, -DIr- ve -t- ile türemiş	
Tekl	yazdırtırıcı	söylettirtici	söyleştirtici	söylentirtirici	ağsattırtıcı	gülümsettirtici	doğurturtucu	emzirtirtici	3.

(89) edilgen yapıyla

	edilgenlik -l-‘1 ile türemiş	edilgenlik -n-‘u ile türemiş	-ş- ve edilgenlik -l-‘1 ile türemiş	-n- ve edilgenlik -l-‘1 ile türemiş	-sA- ve edilgenlik -n-‘u ile türemiş	-msA- ve edilgenlik -n-‘u ile türemiş	-r- ve edilgenlik -l-‘1 ile türemiş	-zIr- ve edilgenlik -l-‘1 ile türemiş	
Teklilik	yazılıcı	söylenici	söyleşilici	söylenici	ağsanıcı	gülümse- nici	doğurtu- lucu	emzirilici	3. şahıs
	-Dİr- ve -l- ile türemiş	-t- ve -l- ile türemiş	-ş-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-n-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-sA-, -t- ve -l- ile türemiş	-msA-, -t- ve -l- ile türemiş	-r-, -t- ve -l- ile türemiş	-zIr-, -t- ve -l- ile türemiş	
Teklilik	yazdırılıcı	söyledilici	söyleştirili- ci	söylendirili- ci	ağsatılıcı	gülümseti- lici	doğurtulu- cu	emzirtilici	3. şahıs
	-Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	-t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-ş-, -Dİr-, -t-ve -l- ile türemiş	-n-, -Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	-sA-, -Dİr- -t- ve -l- ile türemiş	-msA-, -t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-r-, -t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-zIr-, -t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	
Teklilik	yazdırtılıcı	söylentirilici	söyleştirtilici	söylendirtici	ağsattırılıcı	gülümsetiri- lici	doğurturu- lucu	emzirtirtilici	3. şahıs
	-Dİr-, -t-, -dİr- ve -l- ile türemiş	-t-, -Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	-ş-, -Dİr-, -t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-n-, -Dİr-, -t-, -Dİr- ve -l- ile türemiş	-sA-, -t-, -Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	-msA-, -t-, -Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	-r-, -t-, -Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	-zIr-, -t-, - Dİr-, -t- ve -l- ile türemiş	
Teklilik	yazdırtırılıcı	söylettirtilici	söylentirtili- ci	söylendirtiri- lici	ağsattırılıcı	gülümsetiri- tilici	doğurturu- lucu	emzirtirtilici	3. şahıs

Eklemeler

I

Abartma ifade eden niteleme sıfatları, (-lAr, -DAn) ekleri ve (değil) kelimesiyle kullanılırsa olumsuzluk anlamı kazanır. (Ben okuyuculardan yazıcılardan değilim.) gibi. (Ben okumak yazmak adeti olan kimselerden değilim.) ve bazen de (Ben okuyan yazan kimselerden değilim.) yerine kullanılır.

II

(Yazdırmak, söyleştirtmek, söylendirilmek) gibi kelimeler sıfatlara abartma anlamı katmak için sıkça kullanılabilirler, ancak, türemiş fiillerin 2. şahıs emir şekliyle kullanımı azdır. (Ben yazdırtırcılardan değilim.) gibi.

III

(-IcI-) eki fiil kök veya gövdesinde olumsuz şekilde kullanılmaz (Yazmamak, yazamamak, yazılmamak, yazılamamak) gibi.

IV

(-IcI) eki 2. teklik şahıs emrinin sonuna ve geçişli fiillere eklendiğinde yöneltme ve belirtme görevindeki kelimeler düşebilir (Zeyd yazıcıdır. Emr okuyucudur. Bekir söyleyicidir. Bu kimse göz açıcıdır. Adam aldatıcıdır.) gibi. Eğer ki sıfat abartma anlamından çıkmışsa tümleçlerin belirginliği için yine (-DAn) ve (değil) kullanılır. (Ben bunu Bekir'e (90) söyleyicilerden değilim.) gibi.

V

(-CI-, -IcI-) eki Türkçe isimlere eklenerek yine isim yapar. Yani isimden isim yapan ek olur. (ekmekçi, bıçakçı, deveci, eşekçi) gibi. Ve yine Türkçedeki sayı isimlerinde belirsiz sayı olan (ilk, kaç) isimlerine (-IcI-) eki eklenirse sıra sayı sıfatı yapar ve araya (n) ünsüzü getirilir (birinci, ikinci, üçüncü.) gibi.

Uyarılar

I

(-IcI-) eki ünlü ile biten fiillere eklenince araya (y) ünsüzü girer (arayıcı, söyleyici, okuyucu, yiyici) gibi. Ve sonu ünsüzle biten fiillere (-IcI) şeklinde eklenir (yazıcı, bozucu) gibi. İsimlere ise, ister sonu sesliyle bitsin ister sonu sessizle bitsin sonuna (-cI) eki eklenebilir. (sucı, sıvacı, kahveci, koşucu, işçi, yağcı, birinci, ikinci, kaçıncı, ilkinci) gibi.

II

(+Im, +In, +Iz, +sInIz) iyelik eklerini ve (-lAr) ekinin (-IcI-) ekiyle kullanılışı üzerinde durulur. (yazıcıyım, yazıcısın, yazıcıyız, yazıcısınız, yazıcılar) gibi.

III

(+Im, +Iz) ekleri abartma ifadeli sıfatlarla kullanılınca araya (y) ünsüzü girer.

IV

Abartma ifadeli niteleme sıfatının olumsuz şekilleri olmadığı gibi edilgen şekilleri de her fiille kullanılmaz ve 358 adet çekimi vardır.

Onuncu Bölüm

Kalıcı sıfatların çeşitli kalıpları hakkındadır. Kalıcı sıfat (-k, -k, -kA, -kI, -kUn, -kIn, -m, -mAn, -mAl, -n) eklerinden birinin ve ünlülerin eklenmesi veyahut çıkarılmasıyla yapılan sıfatlar hakkındaki bölümdür (bozuk, yanık, pişik, düşük şey, yorka hayvan, salgın adam, bozgun asker, yangın, pişkin, düşkün adam, sağlam adam, şişman adam, azman şey, sağman, ya sağmal, hayvan, uzun adam, dolu kap, ölü kalp, boş karı, belli tuzsu şey) gibi. Kalıcı sıfat on bölümdür.

Birinci Konu

2. şahsın olumlu emrinin sonuna (-Uk, -Ik) eklenerek yapılan sıfatlar hakkındadır. Bu şekilde türemiş sıfatlar **(91)** zaman eki alarak veya yalın olarak (yanık, sarkık, düşük, sülpük) gibi kullanılırlar. (-ş-) yapım ekinden sonra da kullanılır (büzüşük, bulaşık, ilişik, bitişik) gibi.

Uyarı

(-Uk, -Ik, -k) eklerinin değişik kullanılışları hakkındadır. Kalıcı isim, (okunacak, döneke) gibi, mastar (yakışık, istek) gibi, yer ismi (yatak, konak, gezek, sizek) gibi, alet ismi (bıçak, kürek, elek) gibi, soyut isim (sümkürük, tükürük) gibi kullanılırlar.

İkinci Konu

2. teklik şahıs emrinin sonuna (-kUn, -kIn) eklerinden biriyle yapılan kalıcı sıfatlar hakkındadır (çoşkun, düşkün, kaçkın, pişkin, baygın, dargın) gibi. Bunlardan (baygın, dargın) sıfatları (bayıl, darıl) emirlerinden yapılır. Ve hem de -ş ekiyle türemiş fiillerden yapılır (alışkın, yetişkin, kızışkın, bozuşkun) gibi.

Uyarı

(-k ve -n) maddeleri dışında -KAn ekiyle de abartma ifadeli kalıcı isimler türetilir (yapışkan, çekişken, sokulgan) gibi. **(92)** Bu ek daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Üçüncü Konu

(-kA) ekinin özellikleri anlatılır. Bu nev sıfat olan (-yor) emrinin edilgeni olan (yorul) fiilinden alınmış ve başka bir kelimedden türetilmiştir (yorka hayvan) gibi. (yorulma kendinde sabit olan hayvan) demek olur. (-kA) eki soyut isim türetmektedir (dalga, yonka) gibi. Ve ayrıca (-kA) alet ismi de türetir. (süpürge) gibi.

Dördüncü Konu

2. teklik şahıs emrinin sonuna eklenen (-kI) ekinin özelliklerini anlatır. (salın) fiilinden türer (salkı şey) gibi. (kararlaşımayıp sallantıda bırakılmış şey) demek olur.

Uyarı

(salın) fiiliyle türetilen (-kI) eki (uyu) fiiline eklenerek mastar ismi olur (uyukı) gibi; fakat eklendiği zaman ortada bulunan (u) harfi düşer, (uyku) olur. Yine bu (-kI) eki aitlik eki olarak da kullanılır (benimki, seninki, bununki, akşamki) gibi.

Beşinci Konu

2. teklik şahıs emrinin sonuna (-m, -Im, -Um) ekinin eklenmesiyle oluşan şekiller anlatılır. (bir tadım bal, bir yudum su, yarım adım, sağlam kimse) gibi.

Uyarı

(-m, -Im, -Um) eki 2. teklik şahıs emrinin sonuna eklendiği zaman mastar ismi olur (alım, satım, kesim, biçim, ölüm, dirim) gibi ve niteleme ismi de olur (takım) gibi. Aynı zamanda mekan ismi (yatım, sokum) gibi, soyut isim(dilim) gibi, (ben, biz) zamirlerinde ilgi eki (ben, biz) gibi ve bazı isimlerde iyelik eki olur(bu kitap benim, bizim) gibi ve eğer (idi, ise) fiilleri olursa şahıs zamiri olur (söyledim, söyler idim, söylesem, söyler isem) gibi.

Altıncı Konu

2. teklik şahıs emrinin sonuna (-mAn) ekinin getirilmesiyle oluşur. (-mAn) eki kalıcı sıfat yapar (şişman adam, azman şey, kırman köpek) gibi Kaldı ki Anadolu'nun bazı ağızlarında (sağman koyun) makamında (sağmal) demeleriyle (-mAl) (93) eki olarak da kullanılır.

Uyarı

(-mAn) eki bazı durumlarda mekan ismi de olur (ağman, kesmen) gibi.

Yedinci Konu

2. teklik şahıs emrinin sonuna eklenen (-n) ekinin özelliklerini anlatır. (-n) eki kalıcı sıfat yapar (uza) fiilinden (uza, uzun adam) gibi. Anlaşıldığı üzere fiilin sonundaki (-A) ünlüsü (-n) eki eklenince (-u)'ya dönüşür. Nitekim (kürü) fiilinde de durum böyledir (kürek) gibi.

Uyarı

(-n) ekinin kullanım biçimleri hakkındadır. (öğün, pirin, soyun, yağlan) gibi veya yalnız dönüşlük ifadesiyle (bakın, gezin, kımıldan, uzan) gibi, gereklilik ifadeli dönüşlülük biçimi olarak(aran, giyin, Amr'a söylen) gibi.

Sekizinci Konu

2. teklik şahıs emrinin sonuna ünlülerin eklenmesini anlatan konudur. (dolu kap, ölü kalp) gibi.

Uyarı

2. teklik şahsın sonuna eklenen ünlüler ve görevleri hakkındadır. Niteleme ismi yapar (yaz, yazı, koş, koşu) gibi, ve mastar ismi yapar (kork, korku) gibi ve mekan ismi yapar(geç, bu gece, öte gece) gibi.

Dokuzuncu Konu

2. teklik şahsın emrine eklenen ünlülerin düşürülmesini anlatan konudur (başı boş kadın, yavaş yavaş at) gibi.

Uyarı

(yaşı, yaş) gibi aynı kökten olan ancak farklı türü ifade eden kelimeler vardır.

Onuncu Konu

2. şahsın emrinin sonuna eklenen ünlülerin değişmesiyle yapılan sıfatı anlatan konudur. Bu konu fiillerin basit emir şekilleri ve isimlerden türemiş fiillerin emir şekliyle türetilir (belli, belli şey, tozsa, tozsu şey, acımsa, acımsı meyve, tatlımsa, tatlımsı) gibi.

Uyarı

2. teklik şahsın emrine eklenen ünlülerin değişmesiyle niteleme ismi de yapılır (kapa, kapı ya kapu) gibi.

Eklemeler

I

Kalıcı sıfat yapan (-kIn) eki 2 teklik şahsın emrine eklendiğinde (kes) fiilinden türeyen (keskin) sıfatı gibi yeni bir kelime türemiş olur. (Elini kesen kılıç budur.) dendiği gibi (Zeyd'in elini kesen keskin kılıç budur.) denemez.

II

(-Im, -Iz, -sIn, -sInIz) iyelik ekleri ve (-lAr) ekinin kullanılışı hakkındadır(O kesik. Ben keşiğim. Sen sağlamsın. Siz şişmansınız. Onlar uzunlar. Ben doluyun. Biz belliyiz. Sen ölüsün. Siz saklısınız. Onlar ölüler.) gibi.

III

(-Im, -Iz) eklerinin kullanılışı üzerinde durulur.

IV

(-Im, -Iz) ekleri sonu (k) ile biten kelimelere eklendiğinde ünsüz benzeşmesi (94) ses olayı ortaya çıkar (Ben yanıgım. Biz keskiniz) gibi.

Ek

(iyi, kötü, yeni, eski, ak, sarı, kara, kuru, deli, ekşi, kısa, güzel, az, çok) kelimelerinin (-cA) ekiyle kullanılışı hakkındadır. Küçültme ifadeli kelimeler türetilir (akılca, güzelce) gibi. Ayrıca (-lIk) ekini aldıklarında mastar olurlar (alıklık, güzellik) gibi ve başlarına (en, daha) ekleri ya da (-rAk) ve (-dAn) ekleri getirildiklerinde üstünlük ismi olurlar. (en alık, daha alık. Bunların şaşkınrağı, düşünreği budur. Bu ondan alıktır. En güzel, daha kısa, en güzelreği kısarağı budur. Bu ondan iyidir, azdır, çoktur.) gibi ve kelimenin başına eklenen (-y, -r, -s, -m) ekleriyle yapılan isimlere kalıcı sıfat isimleri denir (upuzun, kıpkısa, tostoparlak, dosdoğru) gibi.

On Birinci Bölüm

(-c, -k, -Kaç, -Kıç, -KAn, -tI) ekleri hakkındadır. (güleç, kıskanç, okunak, döneç, usangaç, utangaç, üşengeç, bilgiç, utankan, çekişgen, solugan, türüen, gezenti kimse) gibi.

Birinci Konu

(-C) eki hakkındadır. (güleç, kıskanç adam, yağaç hava) gibi ya da (gülünç, korkunç adam) gibi. (Kendine çok gülünen adam, kendisinden çok korkulan adam manalarındadır.)

Uyarı

(-C) eki mastar yapar (kazanç, sevinç) gibi, alet ismi (kısac, tıkaç) ve isimlere eklenerek niteleme sıfatı da yapar (topaç adam, kıraç yer) gibi.

İkinci Konu

(korkak, ürkek, atak, döneç) gibi (yapışak, kırışak) gibi kelimelerde kullanılan (-k) eki üzerinde durulur. **(95)** (-msA-) ekinin kullanılışı anlatılır (kınamak, gülümsemek) gibi.

Uyarı

(-k) kalıcı sıfat olarak kullanılışı hakkındadır. Fiil, mastar ismi, fiilden fiil yapılan isim ve fiillere eklenen yapım ekleriyle yapılan yer isimleri, fiilden yapılan alet isimleri ve fiilden yapılan kalıcı isim oldukları önceki konularda anlatılmıştır.

Üçüncü Konu

2. teklik şahsın emrine eklenen (-KAç ve KIç) ekleriyle yapılan abartı anlamlı kalıcı isimler anlatılır. (utangaç, usangaç, üşengeç, yüzgeç, talgıç, bilgiç) gibi.

Uyarı

Kalıcı sıfatlar ve alet isimleri hakkındadır. (dalgıç, algıç) gibi, (salıngaç, sallangaç, patlangaç, süzgeç) gibi.

Dördüncü Konu

2. teklik şahıs emrinin sonuna eklenen -KAn ekleriyle yapılan abartma ifade eden kalıcı sıfatlar hakkındadır. (kaçagan, yürügen), (yapışkan, çekişken) gibi.

Uyarı

Bu ek ünlü ile biten fiillere eklendiğinde -k eki -g'ye dönüşür (solgun, turgün) gibi. ve eğer ünsüzle biten fiillere eklenirse fiil iki heceliyse ikinci hecenin ünlüsü -A yapıp, -k>-g'ya dönüştürülmelidir. Fiil ikiden fazla heceden oluşursa ekte değişiklik yapılması gerekmez. ve Çağataycada (-KAn) eki (-An) eki gibi sıfat fiildir. (Buradan kaçkan adam geldi. Zeyd'i söylettirirken kimse geldi.) gibi.

Beşinci Konu

2. teklik şahsın emrine eklenen (-tİ) ekleriyle yapılan abartma ifadeli kalıcı sıfatlar hakkındadır (gezenti adam) gibi.

Uyarı

(-tI) eki hem fiilden kalıcı isim yapar **(96)** (kızartı, gürültü, gezinti) gibi ve fiillere eklenen yapım ekleriyle yapılan yer isimleridir (akıntı, yiyinti) gibi Bu ek birinci konunun ikinci bölümünde açıklanmıştır.

Ekleme

Kalıcı sıfatların cümledeki kullanılışı hakkındadır. (Bu kılıç kesegendir.) gibi. (Bu kılıç her şeyi kesendir.) denip (Her şeyi kesegendir.) denmez.

Uyarı

(-Am, -Az, -sAk, -sAnIz) ve (-lAr) eki abartma ifadeli kalıcı sıfatlara eklenebilir. Bu konu zamir bölümünde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Ek

(en, daha) ekleriyle ve (-rAk) ve (-dAn) ekleriyle yapılan derecelendirmeler hakkındadır. Küçültme şekli ise -cA ekiyle yapılır (en söyleyici, en düşkün, en düşküncü, en tatlımsak, en delimsek, en korkak kimdir. Bu daha güzel, daha tatsızcadır.)

On İkinci Bölüm

Mastarlar hakkındadır. (-tI, -cmA, -k, -k, -KI, -KU, -m) ekleriyle türetilen mastar ifadeli kelimeler üzerinde durulur. (karartı, ezinti, bürüntü, sevinç, kazanç, sürünceme, posarık, yakışık, dolaşık, ilişik, istek, saygı, görgü, uyku, ölüm, dirim, korku) gibi

Birinci Konu

2. teklik şahsın emrine eklenen (-tI) ekiyle yapılan mastar isimleridir. Renk isimlerinden türerler (karartı, kızartı, ağartı, göğerti) gibi. (karartı), (karaltı) şeklinde de kullanılır. Veya yansımalı kelimelerden türer (fisıltı, inilti, harıltı, gürültü, gıcırta, kaşıntı, fişiltı) gibi. Bunlar (fisıldama, inildeme, harıldama, gürüldeme, gıcırdama, kıygışdama, fişıldama) durumlarının isimleridir. Yani bu yansımalı kelimelerden – dA eki kaldırılıp –tI eklenerek yapılır.

Uyarı

(-tI) ekinin kullanılışı hakkındadır.(gezenti), (katıntı, ilinti), fiilden kalıcı isim yaparlar (kırpıntı, süprüntü) gibi

(97) İkinci Konu

2. teklik şahsın emrine (-C) ekinin eklenmesiyle oluşan isimlerdir (sevinç, kazanç) gibi. Bunlar (sevinme, kazanma) durumlarının isimleridir.

Uyarı

(-C) eki alet ismi de yapar (kısac, tıkaç) ve ayrıca aitlik ifadesi verir (kırac yer, topaç kimse) gibi.

Üçüncü Konu

2. teklik şahsın emrine getirilen (-cAmA) ekiyle yapılan mastar ismidir. Yalnızca (sürün-) fiilinden türer (sürünceme) gibi ki (sürünme) eyleminin ismidir.

Dördüncü Konu

2. teklik şahsın emrine getirilen (-k) ekiyle yapılan mastar ismidir. (kızarık, posarık) ya da (barışık, yakışık, ilişik, dolaşık) gibi. (isteme, kızarma, posarma, barışma, yakışma, ilişme, dolaşma) durumlarının ismidir.

Uyarı

(-k) ekinin (i-) ek fiiliyle birleşme şekilleri birinci konunun ikinci bölümünde anlatılmıştır.

Beşinci Konu

2. teklik şahsın emrine getirilen -KI ekiyle yapılan mastar isimleri hakkındadır.. Yalnızca basit fiillere eklenerek yapılır (saygı, görgü, bilgi, sevgi) gibi.

Uyarı

(-KI) ekinin alet ismi ve soyut isim olarak kullanılışı hakkındadır. (algı, vergi) ve (burgu, biçki, süzgü, bileği, kaşağı).

Altıncı Konu

2. teklik şahsın emrine eklenen (-KI ya -KU) ekleriyle yapılan isimler hakkındadır. (uyku) kelimesinden (uyukı ya uyuku) gibi.

Uyarı

(-k1) ekinin (salın) fiiliyle kullanılışı hakkındadır (salkı adam) gibi.

Yedinci Konu

2. teklik şahsın emrine eklenen (–m) ekiyle yapılan isimler hakkındadır (kesim, biçim, alım, satım, ölüm, dirim) gibi.

Uyarı

Kalıcı sıfatlar birinci konunun ikinci bölümünde açıklanmıştır.

Sekizinci Konu

2. teklik şahsın emrinin sonuna ünlülerin eklenmesiyle eklenmesi hakkındadır **(98)** (kork, korku) gibi.

Uyarı

Kalıcı sıfatlar daha önceki konularda anlatılmıştır.

Açıklama

Mastar ile mastar isimleri üzerinde durulur.

On Üçüncü Bölüm

(–l ve –k) eklerinin katılmasıyla yapılan mastarlar hakkındadır (ölet, sağanak, görenek) gibi, bunlar (ölüm, sağım, görgü) ifade ederler.

Birinci Konu

(öl-) fiiline -t ekinin eklenmesiyle yapılan mübalağalı mastar ekidir (ölet) gibi.

Uyarı

Bu ekin yer ismi de yaptığı hususu önceki bölümlerde anlatılmıştır.

İkinci Konu

sağ- ve gör- fiillerine eklenen (-k) eklerinin kullanılışı hakkındadır (sağnak, görenek) gibi.

Uyarı

(-k) ekinin (idi, ise) kelimeleriyle kullanılışı birinci konunun ikinci bölümünde açıklanmıştır.

On Dördüncü Bölüm

Belirtme isminin özelliklerini anlatır. Belirtme ismi, fiillere eklenen ünlülerle veya fiillerin sonundaki ünlülerin değişmesiyle de yapılır ya da (-tI, -sU, -sAk, -k ya -k, -kI, -kIç ya gIç, -m, -mAc, -mUr, -mAk, -mAltI, -n) eklerinden türeyen isimlerdir. (ilinti, tütsü, tutsak, kuşak, erik, algı, vergi, dalgıç, takım, bulamaç, yağmur, kusmak, soymaltı, tütün, yazı, kapı) gibi.

Birinci Konu

2. teklik şahıs emrine (-tI) ekinin eklenmesiyle yapılır. (ilinti, katıntı, sokuntu) gibi.

Uyarı

(-tI) ekinin genel özellikleri **(99)** birinci konunun ikinci bölümünde anlatılmıştır.

İkinci Konu

2. teklik şahıs emrine (-sU) eki eklenerek yapılır. (tüt) fiiline eklenerek olur (tütsü) gibi.

Uyarı

(-sU) eki (yat) kelimesiyle (yatsu) şeklinde kullanılır.

Üçüncü Konu

2. teklik şahıs emrine (-sAk) eki eklenerek olur. (tut) fiilinden (tutul) fiiline eklenerek belirtme ismi türetilir. (tutsak) gibi.

Dördüncü Konu

(-k) ekiyle yapılan belirtme ismidir (sinek, sarımsak) gibi. Sarmaş fiilinden türeme saran bir bitkinin ismidir. (sarmaşık) gibi.

Uyarı

(-k) ekinin özellikleri önceki bölümlerde anlatılmıştır.

Beşinci Konu

(çalgı, askı, algı, vergi) gibi kelimelerdeki (-gI, -kI) hakkındadır.

Uyarı

Mastar ve alet isimlerinin önceki bölümlerde anlatıldığı bildirilir.

Altıncı Bölüm

(–GIç) ekiyle yapılan isimler hakkındadır. (dalgıç) gibi.

Uyarı

(–GIç) eki birinci konunun ikinci bölümünde anlatılmıştır.

DİLBİLGİSİ TERİMLERİ SÖZLÜK-DİZİNİ*

* Terimler sözlük dizini oluşturulurken terimlerin geçtiği sayfalar belirtilmiştir. Terim sayfada birkaç kere geçse de dizinde bir kere belirtilmiştir. Anlam verilirken bazı terimler birkaç eki kapsamaktadır. Burada sadece bir ek verilmiştir, diğerleri şeklinde belirtilmiştir. Zor anlaşılır veya karışma ihtimali olan durumlarda birer örnek verilmiştir.

A

a'dâd Sayılar, 90.

aded Sayı, 90.

ademî Olumsuzluk, 85, 87, 88, 89, 90, 96.

Arabî Arapça, 85, 90, 91, 96.

Arabiyye bk. Arabî, 84, 85, 90, 92, 94, 103.

C

câr(r) Arapçada kelimenin sonunun *i* sesiyle yani kesre harekesiyle okunması hali, 92.

cem Çokluk, 85, 87, 90, 93, 96.

cem-i gaib 3. çokluk şahıs, 85, 87, 90.

cem-i mütekellim 1. çokluk şahıs, 85, 87, 90, 91, 95.

cezmiyye Arapçada kelimenin sonunu sessiz işaretiyle okuma (cezm etme, sükunlama), 95.

cümle Cümle, 85, 94.

E

edat 1. Ek.

edat-i cem Çokluk edatı, 85.

edat-i emr-i hazır Fiil kök veya gövdesi, emir 2. teklik şahıs, 96.

edat-i ism-i mastar Fiilden isim (mastar) yapan ek (-tI), (karartı) 98.

edat-i ism-i mekân-i fiil Fiilden yer ismi yapan ek , (-Im, -Um), (sokum), 98.

edat-i izafet İsim tamlamalarında kullanılan ilgi hali eki ve iyelik eki, 97.

edat-i lüzum Gereklilik ve emir eki, 93.

edat-i mebni li'l-meful Fiilden edilgen anlamlı fiil yapan ek.

edat-i mechul bk. edat-i mebni li'l-meful.

edat-i mechuliyet bk. edat-i mechul, 93.

edat-i mutâva'at Dönüşlülük eki, 93.

edat-i mübalağa-i ism-i mastar Mübalağa ifade eden fiilden isim yapma eki, (-AnAk), 98.

edat-i mübalağa-i sıfat-i sabite Mübalağalı anlamlı kalıcı sıfat yapan fiilden isim yapma eki (-Ak), 94.

edat-i sıfat-i sabite Kalıcı sıfat yapan fiilden isim yapma eki, (-Ik, -Uk), 93.

edat-i tahsis İlgi hali eki, 97.

edat-i taklîl Azaltma ifade eden fiilden isim yapma eki (-sI, -sU), 95.

edat-i teksîr Dönüşlülük eki, 93, 95.

edat-i teksîr ma'a'l-lüzum Gerekliklik ifadeli dönüşlülük eki (-n-), 93.

edat-i cem Çokluk edatı, 85.

edevât 1. Edatlar, 91,

2. Ekler, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99.

ef'âl Fiiller, 84, 85, 87, 90, 94.

ef'âl-i nâkisa Anlamca eksik fiiller(i- ek fiili), 84.

e'imme-i lugat-i Arabiyye Arapça konuşanlar, 94.

emr Emir Zamanı,

emr-i hazır 2. teklik şahıs emir, fiil kök veya gövdesi, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99.

emr-i hazır-i mezîdun fih Türemiş fiillerin 2. şahıs emir şekli, 89.

emr-i hazır-i mezîdun fihi'n-nûn “-n” yapım eki almış türemiş fiillerin emir şekli, 91, 95.

emr-i hazır-i mezîdun fih (-sA-) “-sA” yapım eki almış türemiş fiillerin emir şekli, 91.

emr-i hazır-i mezîdun fihi'l-lâm “-l” yapım ekiyle yapılmış türemiş fiillerin emir şekli, 92.

emr-i hazır-i mezîdun fihi's-şîn “-ş” yapım ekiyle yapılmış türemiş fiillerin emir şekli, 91, 95, 97.

emr-i hazır-i murakkaka İnce ünlülü fiiller, 95.

emr-i hazır-i müfahhame Kalın ünlülü fiiller, 95.

emr-i hazır-i mücerred 2. teklik şahıs emir(kök, basit fiillerin), 85, 89, 91, 93, 94, 95, 97, 98.

emr-i hazır-i mücerred-i hakiki Fillerin basit emir şekilleri, 91, 97, 99.

emr-i hazır-i mücerred-i ürfi İsimlerden türemiş fiillerin emir şekli, 91, 96, 97, 99.

emr-i hazır-i sakinu'l-âhir Sonu sessizle biten 2. şahıs emir şekli, fiil kök veya gövdesi, 90, 97.

emr-i hazır-i vücudî Olumlu haldeki fiil, 88, 90, 94, 96, 98.

emr-i mücerred bk. emr-i hazır-i mücerred, 98, 99.

emr-i mücerred-i hakikî Fiillerin basit emir şekilleri, 92, 93, 98.

esmâ İsimler, 93.

esmâ-i a'dâd Sayı isimleri, 90.

esmâ-i a'dâd-i mübhem Belirsiz sayı isimleri, 90.

esmâ-i ef'âl Fiilimsiler, 94.

esmâ-i elvân Renk isimleri, 96.

esmâ-i esvât Tabiat taklidi isimlerden türeme isimler, 96.

esmâ-i gayr-i müştakka Türememiş, basit isimler, 94.

esmâ-i müştak Türemiş isimler, 87.

esmâ-i sıfat Sıfat, 94, 96.

esmâ-i sıfat-i sabite Pekiştirmeli sıfat, 94.

F

fail Özne, 85, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 98.

fetha Arapçada harfin üstüne harfi *a*, *e* sesleriyle okumuk için getirilen işaret, *a*, *e* ünlüsü, 88, 93, 95, 96.

fiil Fiil, iş, hareket, oluş bildiren, zaman ve nisbet ifade eden kelime 84, 85, 87, 91, 92, 95, 96, 97, 98, 99.

fiil-i hazır 2. şahsın olumlu emri, fiil kök veya gövdesi, 94.

fiil-i murabba'u'n-nisbe Gereklilik kipi, 85.

fiil-i müstakbel Gelecek zaman, 84.

fiil-i nakıs İmek fiil, 84.

G

gaib 3. şahıs, 86, 87, 88, 89, 93, 96.

H

haber İsim cümlesinde yüklem, 84.

hareke Arap alfabesinde ünlülerin okunuşunu gösteren işaret, 88, 90, 93, 96, 97, 98.

harf Ek, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99.

harf-i izâfet İsmi ilgi, tamlama hal eki, (+In, +Un, +nIn, +nUn) 92.

harf-i âhir-i sakine Sonu sessiz olan harf, 88, 90, 92, 93.

hazf Ortadan kaldırma, düşürme(ses için), 88, 89, 90, 91, 92, 93, 96, 97, 99.

hemze Arap alfabesinin ilk harfi, Türkçede üzerine işaretlerle sesli olarak kullanılır, 85, 88, 90, 93.

hurûf 1. Harfler.

hurûf-i maktûba Değiştirilmiş, değişik biçimleri olan sesler, 85, 88, 90, 93, 95.

2. Ekler

hurûf-i emriyye Emir ekleri, fiil gövdesi oluşturan ekler, 93, 97.

hurûf-i mugayyeretu'n-nisbe Fiillere eklenen ve fiilden fiil türeten yapım eklerinin dışındaki ekler, 85, 88, 90, 92, 93, 94, 96, 98, 99.

hurûf-i mugayyiretu'l-ihdâs Fiilden fiil türeten ekler, 93.

hurûf-i müctelibe Devamlılık ifade eden fiilden fiil yapma ekleri, 93.

hurûf-i zâ'ide -i müctelibe Kelimelerin sonlarında kullanılan ekler, 95.

İ

imlâ Yazım şekli, yazılış biçimi, 88.

ism İsim, ad, 89, 90, 92, 93, 96, 97, 98, 99.

ism-i alet-i fiil Fiilden yapılan alet isimleri, 91, 92, 94, 95, 97, 98, 99.

ism-i Arabî Arapça isimler, 90.

ism-i eser-i fiil Fiilden yapılmış kalıcı isim, 91, 92, 95, 96.

ism-i gayr-i müştak Türememiş, kök isim, 91, 94, 95, 97, 98, 99.

ism-i marife Belirtili isim, 92, 97.

ism-i mastar Fiilden -ti, -ç, -cAmA, -k, -kI, -kU, -m, ekleriyle yapılmış kalıcı isimler, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99.

ism-i mevsûf Fiilden yapılmış isim, 91, 92, 93, 95, 96, 98, 99.

ism-i meful Edilgen fiilden yapılan isim türü, sıfat fiil, 85.

ism-i mekân Yer ismi, 95.

ism-i mekân-i fiil Fiillere eklenen yapım ekleriyle yapılan yer isimleri, 91, 92, 93, 95, 96, 98.

ism-i mensub Aitlik ismi, 97.

ism-i mensub-i vasfî Aitlik sıfatı, 96.

ism-i mensub-i vasfî edatı Aitlik sıfatı eki, 94.

ism-i tafdîl Üstünlük ismi, 93, 96.

ism-i Türkî Türkçe isimler, 90.

ism-i zaman-i fiil Fiilden yapılmış zaman isimleri, 99.

izafet Tamlama, 92, 97.

K

kaf-i rahve Yumuşatılmış k, ğ, 94, 95.

kâf-i sakine bk. kâf-i nûniyye, 93, 94, 95, 98.

kelâm Söz, 85.

kelimât Kelimeler, 92.

kelimât-i Türkiyye Türkçe kelimeler, 88, 96.

kelime Bir anlam ifade eden söz, kelime, 85, 94, 98.

kesre Arapçada sesi ı, i okutmak için harfin altına konulan işaret, 88, 89, 90, 93.

L

lafz Söz, 85, 87, 92.

lafzen Söz olarak, söyleyerek, 85, 92, 93, 99.

lâhik Eklenmiş, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99.

lâm-i mechuliyye Edilgenlik l'si, 92.

lâm-i sakine-i mechuliyye bk. lâm-i mechuliyye, 91.

lisan Dil, 84, 85, 94.

lisan-i Arab Arap dili, Arapça, 85, 88, 90, 94.

lugat dil.

lugat-i Arabiyye bk. lisan-i Arab, 94.

lugat-i Çağatayî Çağatay Türkçesi, 95.

lühûk Ekleme, 88, 90, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99.

ma'ânî Anlamlar, 85.

ma'dûd Sayılan kelime, 90.

marife Belirtili isim, 85.

masâdir Masterlar, isim fiiller, 85.

mastar Master, isim fiil, 85, 91, 92, 94, 95, 98.

mastariyye Master olma hali, 91.

mazi Geçmiş zaman, 84, 94.

mazi-i mahsûsu'n-nisbe Görülen geçmiş zaman, 84.

mechul 1. Belirsiz, 91. 2. Edilgen, 85, 92, 99.

mechul-i ademî Olumsuz edilgen fiil, 85, 87.

mechul-i vücudî Olumlu edilgen fiil 85, 86, 87, 89.

mezcûm Sonu sessizle okunan kelime, 85.

meful Nesne, 88, 89, 98.

meful-i gayr-i lâzımu't-ta'akkul İsmin yönelme hal ekiyle kullanılan dolaylı tümleş, 89, 93.

meful-i lâzımu't-ta'akkul İsmin yükleme hal ekiyle kullanılan belirtili nesne, 93.

meftûh Bir sessizin *a, e* ünlüsüyle okunması, 91, 95, 98.

meftûha bk. meftûh, 92.

mehmûse Kalın(harf için), (tâ-i mehmûse kalın t), 92.

meksûr Bir sessizin *ı, i* sesiyle okunması, 92, 95.

melfûz Ağızdan çıkan söz, hece, kelime veya harf, 91.

mensub-i bi's-sîga Bir işi yapanı gösteren isimden isim yapma eki, (+CI, +CU), 90.

mercu'n-nisbe edatı Farklı anlamlarla aynı ekin farklı yerlerde kullanılması(içir, içirir), 87.

mevsûf Sıfatlanan, 95, 96.

mezîdun fih Türemiş fiil, 85, 86, 89, 96.

mezîdun fihi'l-lâm *l* sesi ile türetilmiş, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 95.

mezîdun fihi'n-nûn *n* sesi ile türetilmiş, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 96, 98, 99.

mezîdun fihi's-şin *-ş* sesi ile türetilmiş, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 97.

muhaffef Hafifletilmiş (mastar vs. için), 92.

muhatab 2. şahıs, 87, 90, 93, 96.

mukadder Var sayılan, gizlenmiş (gramerde), 87, 88, 91.

murakkak Ses için ince, 92, 94, 95, 97.

musaggar Küçültme ismi, 94, 96.

muttasıl Bitişik, bitleştirilmiş (zamir vs.için), 87, 88, 93.

muzâf ileyh Tamlayan, 92.

mübalağa-i sıfat-i sabite Fiilden yapılan kalıcı isimler, (-ç, -k, -kAn.... ekleriyle), 95.

mübhem Belirsiz, 85, 87, 88, 89.

mübtedâ İsim cümlesinin öznesi, 85.

mücerred Türememiş

mücerred-i hakikî Türememiş, kök fiil, 91, 92, 93, 97, 98.

mücerred-i ürfî Zaman eki almış basit fiiller, 91, 93, 96, 97.

mü'ekked Pekiştirilmiş, 94.

müfred Teklik, 85, 86, 87, 88, 89, 93, 96.

müfred-i gaib 3. tekil şahıs, 87.

müfred-i muhatab 2. tekil şahıs eki, 85, 90.

müfred-i mütekellim 1. şahıs eki, 85, 90.

mürekkeb Birleşik, 85.

müsned ileyh Özne, 87, 92.

müstakbel Gelecek zaman.

müstakbel-i meczûmu'n-nisbe Gelecek zaman, 87.

müstakbel-i mercu'n-nisbe Geniş zaman, 87.

müstakbel-i müstahsinü'n-nisbe edatı -mAlI gereklilik eki ve bildirme ekinin birleşmesi, 85.

müştak Türemiş kelime, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99.

müştak minh Kendisinden türetilen, 88.

müştakkat Türemiş şekiller, 91.

müte'addî Geçişli fiil, 89, 96.

mütedammin Sessizin *u*, *ü* sesiyle okunmuş hali, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 96, 98.

müteharrik Sesli.

müteharriku'l-âhir Sonu sesliyle biten, 86, 88, 90, 93, 95.

mütekellim 1. şahıs, 87, 90, 91, 93, 96.

mütekellim-i ma'a'l-gayr 1. çokluk şahıs, 97, 98, 99.

N

nakıs Anlamca tam olmayan (daha çok fiiller için kullanılır), 85.

nefy Olumsuzluk, 89.

nekre Belirtisiz isim, 85.

nizam-i imlâ İmla kuralları, 88.

nûn-i mechuliyye Edilgenlik *n*'si, 90, 99.

S

sakinu'l-âhir Sonu sessizle biten, 86, 88, 90, 92, 95, 97.

sakine Sessiz, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 98.

sakinîn Sessizler, 92.

sıfat Sıfat, 86, 87, 88, 91, 92, 93, 94, 95,.

sıfat-i hadese Sıfat-fiil, 85, 87, 88, 90, 95.

sıfat-i sâbite Türemiş sıfat, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98.

sıyag Kipler, 85.

sîga Çekim, kip. 85, 87, 89, 90.

Ş

şart Şart, 88.

T

tahrîk Arapçada harflerin üzerine harfleri okutmaya yarayan işaretlerin konulması, 95.

tasgîr Küçültme, 95, 96.

telañfuzât Söyleyişler, 88.

tenkîr Belirsiz hale getirme, 89.

terkib Kelime grubu, 99.

Türkî Türkçe, 84, 87, 90.

Türkiye bk. Türkî, 85, 96.

V

vücûdî Olumlu, 86, 88, 89.

Z

zaman Zaman, 85,90, 94, 96,98.

zamir 1. Zamir, 85, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 95, 96.

zamir-i müsned ileyh Şahıs zamiri, 87,92.

2. İyelik eki,

zamir-i muttasıl İyelik eki, 87.

zamir-i muttasıl-i müsned ileyh İyelik eki, 87.

zamir-i muzâf İyelik eki, 97.

zamir-i mütekellim-i ma'a'l-gayr 1. şahıs dışındaki iyelik ekleri, 97,98, 99.

zamme o,ö,u,ü ünlüleri, 93, 97.

zat-i mübheme Belirsiz kişi, 85,87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 96, 98, 99.

SÖZLÜK*

* Sözlüğe metinde geçen bugün anlaşılması zor olan kelimeler ve kelime grupları alınmıştır. Yanlarında Arapça(Ar.) ve Farsça(Far.) oldukları belirtilmiştir. Okunuşları için metinde olduğu gibi son *Yazım Kılavuzu* esas alınmıştır.

A

- adem** Ar. Yokluk, yok olma.
ahavât Ar. Benzer şeyler.
ahir Ar. Sonuncu.
ahkâm Ar. Hükümler.
ahval Ar. Durumlar.
aksam Ar. Bölümler.
aktar Ar. Bölgeler.
alâ gayri'l-kıyas Ar. Karşılaştırmadan.
alâ vechi'l-hudûs Ar. Meydana geldiği üzere.
ale'l-ıtlâk Ar. Bırakıldığı üzere.
arız Ar. Geniş.
asîr Ar. Zor.
asîrü'z-zabt Ar. Zor zabt etmek.
âti'l-beyan Ar. Aşağıda sözü geçen.

B

- ba'd** Ar. Sonra.
beyne(beyn) Ar. Arasında.
bi'l-küllîye Ar. Büsbütün.
bi't-tab: Ar. Tabii olarak.

C

- celb** Ar. Çekme.
cezm Ar. Kesin karar.
cihet Ar. Sebep.

D

- dâll** Ar. İşaret eden, delalet eden.
delalet Ar. Delil olmak, işaret.
duhul Ar. İçeri girme.

E

- e'imme** Ar. Önderlik edenler.
esvât Ar. Sesler.
evâ'il Ar. İlkler.
evâhir Ar. Sonlar.
evfer Ar. Pek çok.
evsaf Ar. Sıfatlar.
evzân Ar. Ölçüler.
ez-cümle Far. + Ar. Bundan dolayı.

F

- fâside** Ar. Yanlış.
fevâ'il Ar. Yapanlar, failler.

H

- hades** Ar. Olay.
hâlî Ar. Dışında bırakılmış, boş.
havf Ar. Korku.
hudûs Ar. Ortada, meydanda olma.

I

- ıtlak** Ar. Bırakılmak.

İ

- ibkâ** Ar. Bırakma.
ibtidâ Ar. Başlama.
ifrâg Ar. Şekillendirme.
ihdas Ar. Ortaya çıkarma, oluşturma.
ikrar Ar. Kararlaştırma.
iktifa Ar. Yeterli olma.
iktiza Ar. Lazım gelme.

ilhak Ar. Ekleme.

ilsâk Ar. Bitiştirme.

iltibas Ar. Birbirine benzeme.

inbâ Ar. Haber verme.

inde Ar. Yanında, +DA.

inkısam Ar. Bölümlere ayrılma.

inşâ'iyye Ar. Yapıyla uğraşma.

inşallahu'l-mennân Ar. Bağışlayıcı olan Allah isterse.

inzimam Ar. Katılma.

îsâl Ar. Ulaştırma.

istikrâ Ar. Etraflıca bilgi edinme.

istimal Ar. Kullanma.

iş'âr Ar. Gösterme.

işârât Ar. İşaretler.

işhâd Ar. Şahit olarak gösterme.

i'tiyâd Ar. Alışma.

ittisâf Ar. Sıfatlandırma.

ittisal Ar. Birleştirme.

K

kabil Ar. Gibi.

kabl Ar. Önce.

kaffe Ar. Bütün.

karîb Ar. Yakın.

karîben Ar. Yaklaşık olarak.

kavi Ar. Kuvvetli.

kesir Ar. Çok.

keyfiyyet Ar. Nitelikler.

kıyam Ar. Kalkma.

kurbıyyet Ar. Yakınlık.

L

- lâ bud** Ar. Muhakkak.
lâ lema'anî Ar. Bana parlamaz.
lahik Ar. Eklenen.
lahika Ar. Ek.
lâzib Ar. Gerekli.
ledâ Ar. Yanında.
levm Ar. Azarlama.
li-ecli Ar. İçin.
lühûk Ar. Ulaştırma, erişirme.
lüsûk Ar. Yapışma, bitişik olma.

M

- mâ ba'd** Ar. Sonrası.
mâ kabl Ar. Öncesi.
mâ ra'z-zikr Ar. Söylendiği gibi.
mâ sabak Ar. Geçmişte.
ma'a Ar. İle beraber, birlikte.
maklûb Ar. Değiştirilmiş..
matlûb Ar. İstenilen..
me'hûz Ar. Alınmış.
mebânî Ar. Yapılar, temeller.
medlûl Ar. Gösterilen.
medlûlât Ar. Gösterilenler.
mefhumiyyet Ar. Anlaşılır olma.
me'hûz Ar. Alınmış.
melfûz Ar. Telaffuz olunmuş.
melhûz Ar. Olabilen, anlaşılan.
memâlik Ar. Memleketler.
me'mûl Ar. Umulan.

mensiyyen Ar. Unutularak.

menvî Ar. Amaç, maksat.

menviyyen Ar. Niyet ederek.

merâtib Ar. Mertebeler, rütbeler.

mercû Ar. Rica olunan.

merkum Ar. Yazılmış, adı geçmiş.

merkume Ar. bk. merkum.

merkumeteyn Ar. Adı geçen iki şey.

mesâ'il Ar. Meseleler.

meskût Ar. Söylenmemiş.

mesrûde Ar. Bildirilmiş.

mestur Ar. Örtülmüş.

mevâd Ar. İşler.

mevâki Ar. Yerler.

mevârid Ar. Varacak şeyler.

mevzu leh Ar. Konu edilen.

meyân Far. Ara.

mezkûr(e) Ar. Zikr edilen, söylenilen.

min Ar. -DAn (gayri lafzihi, min cebheti'l-adem, min ciheti'n-neseb, min ciheti't-telaffuz, min gayri ittîrâd, min gayri lafzihimâ, min gayri terâh ve lâ mûhle, min vech.)

minh Ar. Ondan.

mirfak Ar. Dirsek, destek.

misleyn Ar. İki örnek.

mu'arrif Ar. Bildiren.

mu'înîn Ar. Yardım edenler.

muaccel Ar. Acele edilmiş.

muahharan Ar. Sonradan.

mufassalan Ar. Ayrıntılı.

mugâyir Ar. Değişen.

mugayyer(e) Ar. Değiştirilmiş.

muhadded Ar. Sınırlandırılmış.

muhaffef Ar. Tahfif olunmuş.

muhammen Ar. Tahmin edilmiş.

muhâverât Ar. Konuşmalar.

muhkî Ar. Anlatan.

muhtes Ar. İstekli.

mukadder Ar. Takdir olunmuş.

mukârenet Ar. Uygunluk.

mukayyed Ar. Bağlanmış.

mukteza Ar. Gereken.

murakka Ar. Terki edilmiş.

musâbe Ar. İspatlanmış.

musaddara Ar. Ortaya çıkmış.

musaddık Ar. Onaylayan.

musaggar Ar. Küçültülmüş, “-cık, -cak” lı manası verilmiş.

musâhabet Ar. Konuşup görüşme.

musavvit Ar. Seslenen.

mutâli Ar. Gözden geçiren.

mutasavver Ar. Tasarlanmış.

mutrif Ar. Etrafını saran, çevreleyen.

muvaakkıt Ar. Bir şeyi yerine getiren.

mü'eddâ Ar. Yerine getirilmiş.

mübeyyin Ar. Açıklayan.

mücâviz Ar. Geçen.

müctelibe Ar. Sürüp giden.

müctemi'an Ar. Toplu halde.

mükebbir Ar. Büyütmüş.

mülâzamet Ar. Bir işle devamlı meşgul olma.

mülhaka Ar. Eklenmiş.

mümted Ar. Sürekli.

mümteni Ar. Çekinen.

münkad Ar. Boyun eğen.

münkasım Ar. Bölünmüş.

münkâtı Ar. Kesilmiş.

mülûk Ar. Hükümdarlar.

müsta'liye Ar. Üstün gelen.

müstahsen Ar. Beğenilmiş.

müstebân Ar. Anlaşılan.

müstefâd Ar. Anlaşılmış.

müstemi'în Ar. Dinleyenler.

müstemir Ar. Devamlı.

müştemil Ar. İçine alan.

müteahhir Ar. Geciken.

müte'ayyin Ar. Ortaya çıkan.

müteallik Ar. İlişgi olan.

mütebâ'ide Ar. Uzaklaşan.

mütebâyine Ar. Zıt, birbirine uymayan.

mütedâhile Ar. Birbirine karışan.

mütedavil Ar. Kullanılan.

mütegâyir Ar. Zıt olan.

mütegâyiriyet Ar. Zıtlıklar.

mütehakkık Ar. Doğruluğu bilinen.

mütehâlife Ar. Birbirine uymayan.

mütekaddime Ar. Öne geçen.

mütekâribe Ar. Birbirine yaklaşan.

mütekessire Ar. Çoğalan.

mütenevvi'a Ar. Değişik.

müterâdifen Ar. Birbirine bağlı olan.

mütevâfıka Ar. Uygun olan.

mütevakkı Ar. Bekleyen.
mütevakkıf Ar. Bir şeye bağlı olan.
mütevellid Ar. Meydana gelen.
mütevellide Ar. Meydana gelen.
mütezâd Ar. Zıt hale getirilmiş.

müttahid Ar. Birleştirilmiş.
müttahidet Ar. Birleştirilmiş.
müvellide Ar. Ortaya çıkaran.
müzâyet Ar. Arttırma.

N

nadirat Ar. Seyrek, az.
nakîz Ar. Zıt, karşı.
naşi Ar. Ötürü, dolayı, sebebiyle.
neşet Ar. Ortaya çıkma.
nümâyân Far. Ortada olma, görünür olma.

P

pûşîde Far. Örtülmüş.

R

râbi Ar. Dördüncü.
raci Ar. Dönen, ait olan.
remz Ar. İşaret.

S

sabık Ar. Geçmiş, geçen.
sâlif Ar. Geçen, geçmiş.
sebat Ar. Yerinde durma.
selâse Ar. Üç.
semâ'en Ar. İştirerek.

suver Ar. Şekiller.

sübut Ar. Ortaya çıkma.

T

ta'diye Ar. Bir fiili müteaddi hale koyma.

tagayyür Ar. Değiştirme.

tahfif Ar. Hafifletme.

tahkik Ar. Gerçekten, gerçek olma.

tahkir Ar. Küçük görme.

takaddüm Ar. Sunma.

takayyüd Ar. Bağlama.

taklil Ar. Azaltma.

takrir Ar. Kararlaştırma.

tebeddül Ar. bk. tebdil.

tediye Ar. Ödeme, yerine getirme.

tefâsîl Ar. Ayrıntılar.

tefrik Ar. Ayırma.

tekessür Ar. Çoğalma.

tekrir Ar. Tekrarlama.

temayüz Ar. Yükselme.

teshil Ar. Kolaylaştırma.

tesmiye Ar. Adlandırma.

tevessü'en Ar. Genişleme suretiyle.

U

uhrâ Ar. Diğer.

ûlâ Ar. Birinci.

ulûm Ar. İlimler.

V

vahs Ar. Aşırı isteme.

vaz Ar. Yerine koyma.

vech Ar. Sebep.

vely Ar. Takip etme.

vucûben Ar. Gerekli durumda.

Z

zübâb Ar. Uzaklaştırmak.

TIPKIBASIM

المجهول الوجودي

[illegible]

المعلوم العدمي

بازمه می	الزبد فیہ مد	بازمه می	الزبد فیہ مد
سوزنده می	ایضا	سوزنده می	ایضا
سوزنده می	الزبد فیہ	سوزنده می	الزبد فیہ
سوزنده می	الشیخ و مد	سوزنده می	الشیخ و مد
سوزنده می	الزبد فیہ	سوزنده می	الزبد فیہ
سوزنده می	النون و مد	سوزنده می	النون و مد
اشند مد می	الزبد فیہ	اشند مد می	الزبد فیہ
کولو مسه مد می	مسه و مد	کولو مسه مد می	مسه و مد
طو غور مد می	الزبد فیہ	طو غور مد می	الزبد فیہ
الرا و مد	الرا و مد	الرا و مد	الرا و مد
الزبد فیہ	الزبد فیہ	الزبد فیہ	الزبد فیہ
زرد و مد	زرد و مد	زرد و مد	زرد و مد
عقاب	عقاب	عقاب	عقاب

واستخرج الأمثلة العدمية الباقية من الأمثلة الوجودية

المعلوم العدمي الاقتداري

[illegible]

واستخرج الامثلة العدمية الباقية ايضاً من الامثلة الوجودية

مهمان * * * مهمه اولی * ماضی ضمن النسبه افعال ناقصه دن (اول) فعلندن مشتق ماضیلره ترکیجه معہول یعنی خبر واقع اولدیغی صورته (زید کلمی اولدی چو حق سولیلی اولمش) کبی متضمن اولدیغی حدث و قوعه قریبتی یعنی قوعدن فعله قریبتی مرجو و ضمن اولدیغی مستفاد اولغاه فعل ضمن النسبه ایله فعل ناقص ماضی مجموعی افعال مقاربه عربسه دن (عسی) فعلی ایله خبری اولان فعل مستقبل مجموعتک مؤداسنی تأذیه ایدر مثلاً سولیلہ کرتہ سنہ کش بر صبیئک هنوز سولیلہ کنی ایما و سولیلہ سی قوعہ قریده اولدیغی مأمول و مرجو ایدیکینی افاده و انبا مقامنده عرب عرباء

(عسی هذا الصبی ان تکلم) دیرلر اسانمزده بو چوجق سوتلی اولدی ایله ایما وایا اولنور وصبی مرقومک هنوز سوتلیدیکنی ایما و سوتلیه می قوه قریبه ده اولدیغی مجزوم ایدیکنی بیان وایا مقامنده (کاد هذا الصبی تکلم) دیرلر که اسانمزده بوندن بوصبی سوتلیه یازدی ایله تعبیر اولنور بونلرک تفاصیل احوالی مقصد رابعک یدنجی باندی یعنی فعل مرکب اقترابی باندی ذکر و بیان اولنور * مهمه ثانیه * فعل مربع النسبه یه ادا جمع اولان (لر) حرفی بحسب السماع اکثریا (در) حرفندن صکره جه و نادرآ (در) حرفندن اولجه لاحق اوله یلدیکندن فعل مرقوم مستحسن النسبه اولدقجه جمع غائب صیغه سنه افراغ اولنده من (یازملیدرلر سوتلیه ملیدرلر) کی * تنبیهان * * تنبیه اول * فعل مربع النسبه انواعندن مزید فیه الشینو مزید فیه النون و مزید فیه سه و مزید فیه مسه نوعلرک دخی مجهول وجودی و مجهول عدمی قسملرنده مفرد متکلم و مفرد مخاطب و جمع غائب و جمع متکلم و جمع مخاطب صیغه لری بولنه میه جغی و بوجته له فعل مرقومک صیغ مختلف العنواناتی دخی بیک یتش درت نوع اوله جغی ابواب سالقه ده مذکور و مقید تنبیه لردن مستفاد اولور * تنبیه ثانی * (ام از) ضمیر لری فعل مربع النسبه یه لاحق اولدیغی صورتده همزه لرنی یایه قلب واجب ایدیکی حروف مقلوبه باندن ظاهر اولور * سکزنجی باب * صفت حادثه نک صیغ مختلف العنواناتی و احوال سائرهمی بیاننده در معلوم اوله که صفت حادثه شول امر حاضر مجرد و مزید فیه لردن که اوخبرنه حروف اشتقاقیه مغیره الاحداثدن (ان) حرفنک حقوق و انضمامیه متضمن اولدیغی نسبت امریه دن و زماندن منسلخ اولوب دیگر متضمن اولدیغی حادثه بطریق الحدوث متصرف ذات مبهمه یی و یا ذات معینه یی متضمن اولغله و ضعه ده اولذا تلردن برینه نسبت معتبر اولدیغی مثالی هم اولذا تلردن عبارت اولان فاعل و نائب فاعله نسبت معتبر اوله و هم مفاعیل و متعلقات فعلی اقتضا معتبر اوله (کتابی یازان آدم کتدی بوراده یازیلان کتاب نه راده در سوز آله میان کیمسه یه بونی سونلک اکشلیان سوزی سونلک کبیر) مثالی پس تعریف و تمیلدن مستفاد اولدیغی وجهه له صفت حادثه متضمن اولدیغی معانی ثلثه دن هیئتک مدلول لردن ذات موصوف و منسوب الیه اعتباریه نکره و معرفه قسملرنه و ماده سنک مدلولی اولان وصف و حدث منسوب به اعتباریه امر حاضر مشتق منه مثالی معلوم و مجهول وجودی و عدمی و عدمی اقتداری قسملرنه منقسم اولور بوصورنده صفت حادثه نکره معلومه وجودیه معرفه معلومه وجودیه نکره مجهوله وجودیه معرفه مجهوله وجودیه نکره معلومه عدمیه معرفه معلومه عدمیه مجهوله عدمیه معرفه مجهوله عدمیه نکره معرفه مجهوله عدمی الاقتدار معرفه معلومه عدمی الاقتدار نکره مجهوله عدمی الاقتدار معرفه مجهوله عدمی الاقتدار قسملرنه منقسم اولغله اشبو اون ایکی قسم صفت حادثه دن نکره معلومه وجودیه قسمنک مؤداسی لامدن مجرد اسم فاعل عربی ایله و معرفه معلومه وجودیه قسمنک مؤداسی لام ایله محلی و مصدر اسم فاعل عربی ایله و نکره مجهوله وجودیه قسمنک مؤداسی لامدن مجرد اسم مفعول عربی ایله و معرفه مجهوله وجودیه قسمنک مؤداسی دخی لام ایله محلی و مصدر اسم مفعول عربی ایله تأدییه و توفیه اولنورلر قالدیکه لسان عربده حروف نافییه بحسب السماع نسبت تامه یی متضمن اولان افعال و جله ملازمت ابتدریه مصادر عدمیه ترکیه مؤدالرنی تأدییه و افاده ایدر مصادر عدمیه عربیه قسملری بولندیغی کی صفت حادثه ترکیه نک مارالذکر اون ایکی قسمندن سکز قسم عدمیلرک مؤدالرنی تأدییه و توفیه ایدر صفات عدمیه عربیه قسملری دخی بولندیغی لسان عربده اداة نفی لفظا هم موضوع و هم محمولدن جزء اوله رق قضیه معدوله الطرفین بولنیه جغی مستبان اولور بوصورنده علم منقطعده قضیه مذکوریه مثال اوله رق اراد اولندان (الاجر لاشجر) جمله سی جزء اولی اولان مبتداه حرف تعریفک لاء نافییه اوزرینه تقدیمی جهته له منافی نظام لسان عرب اولدیغی کی جهت سابقه دظولانی دخی منافی نظام لسان عرب اولمش اولور شوقدرکه (انالفقر الاشی) مثالی کلام بلغاده واقع (الاشی) کله سنده حرف تعریف تقدیر و تقدیم اولمش ایه علی غیر القیاس اولغله (الاجر لاشجر) مثالی لری (الاشی) کله سنه قیاس (خلاف القیاس لایقاس) ضابطه سنجیه اقیسه فاسده قیلندن اولور

[illegible]

المجهول الوجودی

[illegible]

مهمات مهمه اولی * مبالغه صفت حادثه (لر دن) حرفزری لاحق اولوب وونلردن صکره
(دکل) اسمی ولی ایدر سه اسم مرقوم بحسب المقام والمقال کاه مبالغه صفت حادثه نک متضمن اولدیغی حدثک ذات
مهمه ایله قیامنده کی مبالغیه مسلط اولور وکاه حدث مرقومک ذات مهمه ایله قیامنه مسلط اولور یعنی نفی کاه
قییده وکاه مقیده راجع اولور (بن اوقو بیجیلردن یاز بیجیلردن دکل) کبی زیرا عبارته مذکور بن اوقومق
یازمق حادثی اولان کیسه لردن دکل مقیامنده استعمال اولنور وکاه بن اوقویان یازان کیسه لردن دکل مقیامنده
استعمال اولنور پس نفی قیده یعنی مبالغیه راجع ومسلط اولدیغی صورتده مقید یعنی نسبت قیامیه وصفیه
مسکوت عنه اولور ومقیده راجع اولدیغی صورتده مبالغه صفت حادثه معنای مبالغدن مجرد اولور
مهمه ثانیه * (یازدرمق سوله شد رتمک سوله ندر تلمک) مثالی احداثک علی وجه المبالغه والکثره ذات مهمه ایله
قیاملری نادراندن اولمغله امر حاضر مزید فیهرلک اکثر یسندن مأخوذ ومشتق مبالغه صفت حادثه پک از استعمال
اولنور مکر امر مذکور دن مأخوذ مبالغه صفت حادثه مهمه سابقه ده ذکر اولدیغی اوزره معنای مبالغدن
تجريد اولنش ایشه امر حاضر مجرد دن مأخوذ مبالغه صفت حادثه مثالی کثیر الاستعمال اولور (بن یازدر تدر بیجیلردن
دکل) کبی * مهمه ثالثه * (یازمه مق یازمه مق یازلمه مق یازلمه مق) مثالی احداث عیدیه ده تمارز وتعدد
اولمدیغی جهتله ذات مهمه نک احداث عیدیه ایله اتصافرنده مبالغه وتکثر ممکن ومتصور اولمیدندن (ایچی)
حرفنی امر حاضرک عیدیه نوعرینه الحاق ایله اولنور علی مبالغه صفت صیغه سنه تبدیل ونحویل جائز اولور مهمه رابعه
مبالغه صفت حادثه امر حاضر متعدبن مشتق اولدیغی صورتده کرک مفعول لازم التعقله متعدی اولسون کرک مفعول
غیر لازم التعقله متعدی اولسون کرک ایکیسنه ده متعدی اولسون تعمیم ایچون اولمغولاری حذف وتکیردن بری لازم
اولور (زید یاز بیجیلر عمر اوقو بیجیلر بکر سوله بیجیلر بو کیسه کوز آچ بیجیلر آدم الداد بیجیلر) کبی
صکر صفت مرقومه معنای مبالغدن مجرد اولور سه اولمغولاری متفرق اوله رق ذکر جائز اولور (بن نونی بکره

سویه یجیلردن دکلم) کبی * مهجه خامسه * لسان عربده برشیته متعلق عمل ایله تقید و اشتغال ایدن کسبه به اطلاق اولمه ایچون اول شیئه موضوع اولان اسم عربی بحسب السماع مبالغه فاعل صیغه سنه تبدیل و تحویل اولنوب منسوب بالصیغه نوعدن مبالغه اسم منسوب بالصیغه اولدیغی کبی اول شیئه موضوع اولان اسم ترکی دخی اخیینه (ایچی) حرفنک بحسب القیاس حقوق و انضمامیه مبالغه صفت حادثه صورته تبدیل و تحویل اولنورق اسم منسوب ترکی انواعندن مبالغه اسم منسوب حدودی اولور (خباز سکان جال حار) (اتکیچی بیچیقی دوهچی اشکیچی) کبی قالدیکه اسماء اعداد ترکیه و اعداد مهمه دن کنایه اولان (ایلک قاچ) اسملری ا کرچه او اخیینه (ایچی) حرفی لاحق اولمغه مبالغه اسم منسوب حدودی صیغه سنه تحویل اولنور لر سده متضمن اولدقلری نسبت هم مبالغه دن ماری و خالی و همده نوع اخر اولدیغندن اشبو خصوصلری رمز و اشعار ایچون اسماء اعداد مرقومه ایله (ایچی) حرفنک میانلری حروف زوائد مجتلبه دن نون سا کنه ایله توسط اولمشدر (برنجی ایکنجی اوچنجی) کبی زیرا بونلر مراتب اعداددن برایکی اوچ عدد لرینه منسوب و مخصوص اولان معدود مرتب و احوال و اخیری دیمک اولور بوصورته اسماء اعداد عربیه دن فاعل و زنه اصاغه و فراغ اولنان (واحدانی اشین ثالث ثلثه) مثلیله (تامر لابن عافل) کبی منسوب بالصیغه انواعندن اولمش اولور * تنبیهات * * تنبیه اول * (ایچی) حرفی امر حاضر متحرک الاخره لاحق اولدیغی صورته همزه سنی یایه قلب واجب ایدیکی (ارایچی سویه یچی اوقوبیچی تی یچی) کبی و امر حاضر ساکن الاخره لاحق اولدیغی صورته همزه سنی حذف و کسره سنی حرف اخیر ساکنه نقل لازم کلدیکی (یازیچی بوزیچی) کبی واسمه لاحق اولدیغی صورته همزه سنی کسره سیه یایه حذف واجب ایدیکی اسم مرقوم کرک متحرک الاخر کرک ساکن الاخر اولسون و کرک اسماء اعداددن کرک سارده دن اولسون (صوحی صیواحی قهوه چی قرشیچی اشچی باغچی برنجی ایکنجی قاچنجی ایکنجی) کبی حروف مقلوبه باندن ظاهر اولور * تنبیه ثانی * (ام سک ازسکر) ضمائرینی و (ر) حرفنی وصل و الحاق ایله افعال خسه مارالذکر و صفت حادثه مفرد متکلم و مخاطب و جمع متکلم و مخاطب و جمع غائب صیغه لرینه تحویل اولدیغی کبی مبالغه صفت حادثه دخی وضعنده فاعله نسبت معتبر اولمغه صیغ مرقومه یه تحویل اولدیغی باب ضمیردن و باب سابقدن ظاهر و آشکار اولور (یازیچی یازیحیسک یازیچی یازیحیسکر یازیچیلر) کبی * تنبیه ثالث * (ام از) ضمیرلری مبالغه صفت حادثه یه لاحق اولدقلری صورته همزه لرینی یایه قلب واجب ایدیکی حروف مقلوبه باندن ظاهر و آشکار اولور * تنبیه رابع * مبالغه صفت حادثه ده عدمی نوعلری اولدیغی کبی افعال و صفت حادثه مثالی مزید فیه الشین واللام و مزید فیه النون واللام و مزید فیه سه والنون و مزید فیه سه والنون نوعلری او اخیینه ضمائر مذکورنک و (ر) حرفنک اتصال و انضمامیه متکلم و مخاطب و جمع صیغه لرینه تحویل اولنمه مدیغی مزید فیه النون و مزید فیه اللام بابلرندن و دردیجی بایده مستطور و مقید تنبیه رابعدن مستبان اولمغه مبالغه صفت حادثه نك صیغ مختلف العنواناتی اوچوز الی سکر نوعه انحصاری ظاهر و نمایان اولور * او تنجی باب * صفت ثابته نك صیغ مشوعه مختلف العنواناتی و اقسامی و احوال و احکامی بیانده در معلوم اوله که صفت ثابته شول امر حاضر وجودیدر که یا اخیینه حروف مغیره النسبه دن (ق یا ک قه ق قون یا کون یاقین یا کین م مان یا مان ن) حرفلرندن برینک حوقیله و یا اخیینه حرکه نك عروضیله و یا اخیرنده حرکه نك سقوطیه و یا تبدیلی ایله متضمن اولدیغی نسبت امریه تمامیتدن و زماندن منسلخ اولوب دیگر متضمن اولدیغی حادثه علی وجه الثبات و الاستقرار متصرف اولان ذات مهمه یی متضمن اولدیغندن بشقه وضعیته فاعله و نائب فاعله نسبت معتبر اوله (بوزوق یایق بدیشک دوشولشی یورقه حیوان صالغن آدم بوزقون عسکر یانقین پیشکین دوشه کون آدم صاغلام آدم شیشمان آدم ازمان شی صاغان یا صاغمال حیوان اوزون آدم طولوقاب اولوقلب بوش قاری بللی طوزسی شی) کبی ایدی تعریف مذکوردن مستفاد اولدیغی اوزره صفت ثابته اون نوعدر * نوع اول * شول امر حاضر وجودیدر که اخیینه (ق یا ک) حرفنک حوقیله معنای مذکوره دلالت ایده بونوع صفت ثابته بحسب

السماع یا امر حاضر مجرددن مشتق اولور اول مجرد کرک مجرد حقیقی کرک مجرد عرفی اولسون (یا یق صارفیک دوشوک سولپوک) کبی کرک مجرد عرفی اولسون (طائلیسمه ق دلیسمه ک اوکرک) کبی اشبو اوکرک صفتی (اوکور) اسمندن مأخوذ اولان اوکرن امرندن مشتق اولغله نون ساکنه امریه بحسب السماع حذف اولنش اولور ویا امر حاضر مزید فیہ الشیندن مشتق اولور (بوزوشوق بولاشیق ایلشیک یتیشیک) کبی ویا خود امر حاضر مزید فیہ النون و مزید فیہ اللام المجهولیه دن مشتق اولور بوزوشوق بولاشیق ایلشیک یتیشیک (کبی ویا خود امر حاضر ملقوظ اولور (بولا بولان بولایق صات صاتیل صاتیلایق) کبی واکثر صفاتده محذوف و مقدر اولغله وزن مذکور صفات عربیه دن (فعل فعلول) وزنده بولنانر مثالی کاه مبنی للفاعل و کاه مبنی للمفعول اولور یعنی کاه معلوم و کاه مجهول اولور (بوزوق ازیق قریق کسبیک یولوق بولوک) کبی بونلر بوزولوق ازیق قریق کسبیک یولوق بولوق بولان بولایق صات صاتیل صاتیلایق و مستقر اولان ذواته اطلاق اولنلرله (بوزول ازیل قریل کسبیل یولون بولون) امرلندن مشتق اولوب من جهة اللفظ مجرد و من جهة التقدير مزید فیہ النون و اللام المجهولیه اولمش اولور و یا خود امر حاضر مزید فیہ (سه) دن مشتق اولور (اغساق) کبی تنبیه * (ق ک) حرفلری امر حاضر لاحق اولدقلری کبی اسم غیر مشتق (ایدی) و (ایسه) فعلینه دخی لاحق اولدقلری و امر حاضر لاحق اولدقلری صورته صفت ثابته ادواتندن اولدقلری کبی ابواب آتی الذکرده مستقلاً و مفصلاً ذکر و بیان اولنده جق مشتقاندن هم مبالغه صفت ثابته ادواتندن اولدقلری (اوقوناق دونک) کبی و هم اسم مصدر ادواتندن اولدقلری (یا قیشق استک) کبی و هم مبالغه اسم مصدر ادواتندن اولدقلری (صاغناق کوره نک) کبی و هم اسم موصوف ادواتندن اولدقلری (قونوق دوشوک) کبی و هم اسم مکان فعل ادواتندن اولدقلری (یاناق قوناق کزاک سیراک) کبی و هم اسم الت فعل ادواتندن اولدقلری (بیچاق کورک الهک) کبی و هم اسم اثر فعل ادواتندن اولدقلری (سومکروک تومکروک) کبی و اسم غیر مشتق لاحق اولدقلری صورته امر حاضر ادواتندن اولدقلری (اجیق یچیک کوزوک) کبی و (ایدی) فعلنه لاحق اولدقلری صورته هم (ما و) ان) مصدر یه ل مثالی موصول حرفی اولدقلری (یازلدق سولندک شی چوق یازلدقه سولندک یلنور) کبی و هم جمع متکلم ضمائرندن اولدقلری (یزازدق سولندک) کبی و (ایسه) فعلنه لاحق اولدقلری صورته انجق جمع متکلم ضمائرندن اولدقلری و کذا مبالغه اسم مصدر و مبالغه صفت ثابته و اسم مکان فعل و اسم الت فعل ادواتندن اولدقلری صورته ماقبلری مفتوح اولسی ملترم ایدی مقصد اولک ایکنجی باندن و باب ضمیردن مستبان و ابواب اتی البیاندن کرکی کبی ظاهر و نمایان اولور * نوع ثانی * شول امر حاضر درکه اخریه (قون کون قین کین) حرفلندن بری لاحق اوله بونوع صفت ثابته بحسب السماع هم امر حاضر مجرد حقیقی و عرفی دن مشتق اولور (جوشقون دوشکون قاشقین یشکین بایشقین طارقین) کبی بونلر دن (بایشقین طارقین) صفتلری (باریل طاریل) امرلندن مشتق اولغله لام امریه و جواباً سماعاً حذف اولنش اولور و هم امر حاضر مزید فیہ الشیندن مشتق اولور (الیشقین یشکین قیشقین بوشقون) کبی و هم امر حاضر مزید فیہ النون المجهولیه و مزید فیہ اللام المجهولیه دن مشتق اولوب نون و لام ساکنه مجهولیه و جواباً و سماعاً حذف اولغله وزن مرقوم مار الذکر (فعل فعلول) وزنده بولنان صفات عربیه ل مثالی کاه مبنی للفاعل و کاه مبنی للمفعول اولور (صویقون یورقون سورقون قیرقین کرکین) کبی بونلر (صویول یورول سورول قیریل کریل) امرلندن مأخوذ و مشتق اولغله من جهة اللفظ مجرد و من جهة التقدير مزید فیہ اللام اولور * تنبیه * (قاف نون و کاف نون) ماده لری صفت ثابته ادواتندن اولدقلری کبی مبالغه صفت ثابته ادواتندن دخی اولدقلری و مبالغه صفت ثابته ادواتندن اولدقلری صورته قاف و کاف حرفلری علی الاطلاق مفتوح اولدقلری (بایشقین چکیشکین صوقولغن) کبی و صفت ثابته ادواتندن اولدقلری صورته لاحق

اولدقلى امر حاضر بحسب السماع ساكن الاخر اولسى ملترن اولغله اكر حرف اخير ساكنك ماقبلى مضوم
ايسه قاف وكاف حرفلى مضوم اولديغى (يوركون كوسكون) كى ماقبلى مفتوح ويا مكسور ايسه قاف
وكاف حرفلى مكسور اولديغى (طارقين بيشكين) كى مقصد اولك ايكنجى بابندن مستبان واتى البيان مبالغه
صفت بابندن ظاهر ونيمايان اولور * نوع ثالث * شول امر حاضر دركه اخريته حروف مغيرة النسبه دن
(قه) حرفك يعنى قاف مفتوحه نك لحوقيه متضمن اولديغى حدثله متصف اولان ذات مبهمدى متضمن اولوب
وضعه فاعله ويا نائب فاعله نسبت معتبر اوله بونوع صفت ثابته (يور) امريك مجهولى اولان (يورول)
امرندن مأخوذ ومشتق اولوب لام ساكنه مجهولىه وجوباً سماً حذف وتقدير اولغين اخواتى مثلى من
جهة اللفظ مجرد ومن جهة التقدير مزيد فيه اللام المجهولىه اولور (يورقه حيوان) كى سرعت سيرندن ناشى
يورله كندنده ثابت ومستقر اولان حيوان ديمك اولور * تنبيه * (قه) حرفى حروف مغيرة النسبه
اقسامندن صفت ثابته ادواتندن اولديغى كى اسم اثر فعل ادواتندن دخى اولديغى (طالقه يونقه) كى ومرفقهسى
اولان (كه) حرفى دخى اسم آلت فعل ادواتندن اولديغى (سپوركه) كى مقصد اولك ايكنجى بابندن ظاهر
واشكار اولور * نوع رابع * شول امر حاضر دركه اخريته (قى) حرفك يعنى قاف مهموسه مفتوحه نك
لحوقيه معنى مذكوره دلالت ايدى بونوع صفت ثابته بحسب السماع والاستقراء انجق (صالين) امرندن مشتق
اولغله حرف مرقومك لحوقندن صكره نون امريه وجوباً سماً حذف اولغش اولور (صالقي شئ) كيككه
قرارلثيموب صاليتيده براقش شى ديمك اولور * تنبيه * حرف مرقوم (صالين) امريته لاحق
اولديغى صورتده صفت ثابته ادواتندن اولديغى كى (اويو) امريته لاحق اولديغى صورتده اسم مصدر
ادواتندن اولديغى (اويقو) صورتده رسم اولنوب (اويقو) اسمندن مخفف اولان (اويق) اسمى كى
ومرفقهسى اولان (كى) لفظنك دخى يعنى كاف مهموسه مكسوره نك دخى كافه اسمايه لاحق اولوب اول اسمناك
مدلوللرته تعلق واختصاصندن طولاني عند السماع معلوم ومعروف ذاتن كناية اسم معرفه اولديغى (بئكى
سنگى بوكونكى اقسامكى) كى ينه مقصد اولك ايكنجى بابندن ظاهر واشكار اولور * نوع خامس *
شول امر حاضر دركه اخريته ميم ساكنه نك لحوقيه معنى مذكوره دلالت ايدى بونوع صفت ثابته بحسب السماع
مزيد فيه النون ومزيد فيه اللام المجهولىه لدن مشتق اولوب اول نون ولام وجوباً سماً حذف اولغش اولور
لفظاً مجرد وتقديرأ مزيد فيه النون المجهولىه ومزيد فيه اللام المجهولىه اولور (برطاديم بال بر يودوم صو
ياريم ادم صاغلهم كيسه) كى * تنبيه * ميم ساكنه امر حاضر لاحق اولديغى كى كلات سائرته
دخى لاحق اولديغى و امر حاضر لاحق اولديغى صورتده صفت ثابته ادواتندن اولديغى كى بحسب السماع
اسم مصدر ادواتندن اولديغى (اليم صاتيم كسيم بچيم اولوم دريم) كى واسم موصوف ادواتندن اولديغى
(طلق) كى واسم مكان فعل ادواتندن اولديغى (ياتم صوقوم) كى واسم اثر فعل ادواتندن اولديغى
(ديليم) كى وكلات سائرته لاحق اولديغى صورتده اكر كلمه مرقومه (بن بز) ضميرلى ايسه لام جاره
عريه كى حرف اضافت وتخصيص اولديغى (بوكتاب بنم بزم) كى واكر اسماء سائر اولورسه ضمير
مضاف اليه اولديغى (اغام افندم قوزم) كى واكر (ايدى ايسه) فعلى اولورسه ضمير مسند اليه اولديغى
(سويله دم سويلر ايدم سويله سدم سويلر ايسدم) كى مقصد اولك ايكنجى بابندن و باب ضميردن مستبان
اولور * نوع سادس * شول امر حاضر دركه اخريته (مان) حرفك لحوقيه معنى مذكوره دلالت ايدى
بونوع صفت ثابته بحسب السماع يا امر مجرد حقيقندن مشتق (شيشمان ادم ازمان شى قيرمان كوپك) كى وياخود
امر حاضر مزيد فيه اللامندن مشتق شوقدركه مان حرفك لحوقندن صكره لام مجهولىه وجوباً سماً حذف
اولغله صفت مذكوره من جهة اللفظ مجرد ومن جهة التقدير مزيد فيه اللام المجهولىه اولور (صاغمان قيون)
كى قالديكه اناطولينك اكثر اقطارنده (صاغمان قيون) مقامنده (صاغمان) ديمرله (مال) حرفى دخى (مان)

حرفی مثالی صفت ثابته ادواتندن اولمش او اور * تنبيه * (مان) حرفی صفت ثابته ادواتندن اولديغي
 کبی اسم مکان فعل ادواتندن دخی اولديغي (انمان کسمان) کبی مقصد اولک ايکنجی بایندن ظاهر و نمایان اولور
 * نوع سابع * شول امر حاضر در که اخرينه نون ساکنه نك حقوق و انضماميله معنای مذکوره دلالت ایده بونوع
 صفت ثابته بحسب الاستقراء انجق (اوزا) امرندن مشتقدر شوقدر که نون ساکنه مرقومه نك حقوقدن صکره امر
 مذکورک اخرنده کی فتحه ضمه یه تبدیل اولنور (اوزا اوزون آدم) کبی تکیم (کورو) امرینه کاف ساکنه
 لاحق اولديغي صورته امر مذکورک اخرنده کی ضمه فتحه یه تبدیل اولور (کورک) کبی * تنبيه * نون
 ساکنه نك امر حاضره لاحق اولديغي کبی اسم دخی لاحق اولديغي و امر حاضره لاحق اولديغي صورته هم حروف
 مغیره الاحداثدن و هم حروف مغیره النسبه دن اولديغي و حروف مغیره الاحداثدن اولديغي صورته کاه اداة لزوم
 اولديغي (اوکون پیرین صویون یاغله ک) کبی و کاه یالکز اداة تکثیر اولديغي (باقین کرین قلدان اوزان) کبی
 و کاه اداة تکثیر مع اللزوم اولديغي (اران کین عمروه سوبلن) کبی و کاه اداة مجهولیت اولديغي (یازی او قونسون
 زیده کولونسون) کبی و کاه اداة مطاوعت اولديغي (کورون) کبی و حروف مغیره النسبه دن اولديغي صورته
 اداة صفت ثابته اولديغي کبی اسم موصوف ادواتندن دخی اولديغي (توتون) کبی و اسم لاحق اولديغي صورته
 اسم حروف امریه دن و هم حروف مجتلبه دن اولديغي مقصد اولک ايکنجی بایندن ظاهر اولور * نوع ثامن *
 شول امر حاضر در که اخرينه حرکتک عروضيله معنای مذکوره دلالت ایده بونوع صفت ثابته انجق امر حاضر
 مجرددن مشتق اولور (طوواقب اولو قلب) کبی * تنبيه * امر حاضر اخرينه حرکتک عروضيله صفت
 ثابته اولديغي کبی اسم موصوف اولديغي (یازی قوش قوشو) کبی و اسم مصدر اولديغي (قورق قورقو)
 کبی و اسم مکان فعل اولديغي (کچ بویکه اوت بیکه) کبی ابتداء مقصده مسطور توطئه دن مستبان اولور
 * نوع تاسع * شول امر حاضر در که اخرندن حرکتک سقوطيله معنای مذکوره دلالت ایده (بوشه بوش قادين
 یاواشی یاواشات) کبی * تنبيه * امر حاضر اخرنده کی حرکتک سقوطيله بحسب السماع صفت ثابته
 اولديغي کبی نسبتدن عاری اوله رق زمان تمتدک اسمی دخی اولديغي (یاشه یاش) کبی ینه ابتداء مقصده مذکور
 توطئه دن ظاهر اولور * نوع عاشر * شول امر حاضر در که اخرنده کی حرکتک تبدیلی ايله معنای مذکوره
 دلالت ایده بونوع صفت ثابته بحسب السماع هم امر مجرد حقیقیدن و هم مجرد عرفیدن مشتق اولور (بلله بالی
 شی طوزسه طوزسی شی اجمیسه اجمیسه میوه طاتلیسه طاتلیسی طعام) کبی * تنبيه * امر حاضر اخرنده کی
 حرکتک تبدیلی ايله بحسب السماع اسم موصوف دخی اولديغي (قاپه قاپی یا قاپو) کبی ینه توطئه مرقومه دن ظاهر
 و نمایان اولور * مهمات * * مهمه اولی * صفت ثابته مفعول لازم التعلقه متعدی اولان امر حاضرذن مشتق اولديغي
 و اولمفعولی حذف ايله صفت مرقومه یی لازم منزله تنزیل لازم اولور (کس) امرندن مشتق اولان (کسکین)
 صفتی کبی زیرا (النی کسان قلیج بودر) دیندی کبی (زیدک النی کسان کسکین قلیج بودر) دینه من * مهمه ثانیه *
 (ام ازسک سکر) ضماری و کذا (لر) حرفی افعال خسه مار الذکر و صفتین سابقینه متصل و لاحق اولدقاری مثلی
 صفت ثابته یه بجمیع انواعها لاحق اولوب وضعنده متضمن اولديغي ذات مبهمیه نسبت معتبر اولديغي کبی فاعله و نائب
 فاعله دخی نسبت معتبر اولمغله صفت ثابته یه دخی متکلم مخاطب غائب مفرد جمع اطلاق توسعاً جاز اولور (اوکسیک بن
 کسکیم سن صاغلامسک سز شیشمانسکر اونل اوزونلر بن طولویم یز بللی یز سن اولوسک سز صالقی سکر اونل
 اولور) کبی * مهمه ثالثه * (ام از) ضمیر لری متحرک الاخر صفت ثابته یه لاحق اولدقاری صورته همزه لری یاه قلب
 واجب و ساکن الاخر اولدقاری صورته همزه لری حذف و کسره لری حرف اخیر ساکنه نقل لازم و لازب اولور
 تکیم امثله سابقه دن و حروف مقلوبه بایندن ظاهر و آشکار اولور * مهمه رابعه * حروف مقلوبه باینده اشعار
 اولنديغي اوزره مار الذکر (ام از) ضمیر لری قاف و کاف ساکنه ايله مطرف اولان صفت ثابته یه لاحق اولدقاری

صورتده اولقصاف غینه وکاف مرقه سی کاف رخویه قلب واجب اولور (بن یانیم بزکسیکین) کبی * لاحقده
 اسمزده (ابو کوتو اسکی یکی آق صاری قاره قورو دلی اکشی قیصه کوزل از چوق) مثالی اسماء غیر
 مشتقه صفت ثابته ک ماده و هیئت جموعیه دلالت ایتدیکی معانی ثلثیه یعنی حدث وذات ونسبت قیامیه وصفیه
 یالکز ماده لیه دلالت ایتدکلرند بشقه اکثر احکامده موافقت ایتملریله ازجمله صفت ثابته مثالی (جه) حرفیه
 مصغر اولملریله (القبجه کوزله) کبی و (لق یالک) حرفیه معنای مصدره یعنی حدثه دلالت ایتملریله (القبلی
 کوزلک) کبی و اوللریسه (الک دها) حرفلریک دخولی و اخرلریسه (رق یارک) حرفلریک حقوق و (دن)
 حرفلک تعلقی ایله اسم تفضیل عربی مؤداسنی تأذیه ایتملریله (الک ایلوق دها ایلوق بونلرک شاشقیزغی دوشکورکی
 بودر بو اوندن آلیقدر الک کوزل دها قیصه الک کوزلرکی قیصه رغی بودر بو اوندن ایودر اذدر چوقدر) کبی
 و حرف اوللریسه مسائل برحرفه یاراسین میم ساکنه لردن بری ضم والحاق اولنوب اوائلنه ادخال والصلاق اولدقدیه
 مؤکد اولملریله (اوپ اوزون قیقیه طوسطو پارلهق طوسطو غرو) کبی اسماء مرقومه یه (اسماء صفت ثابته) تسمیه
 اولنشدن تنکیم لسان عربده امر و ماضی و فعل حاضرک ماده و هیئت لریله دلالت ایتدکلری معانی ثلثیه یعنی حدث
 ونسبت نامه وزمانه یالکز ماده لیه دلالت و اکثر احکامده اول افعاله موافقت ایدن اسملره (اسماء افعال) تسمیه اولنشدن
 (مه هیات اف) کبی قالدیکه لسان عربده واقع اسماء رباعیه و خاسیه نک یلک چوغی صفات عربیه نک ماده
 و هیئت لریله دلالت ایتدکلری معانی ثلثیه یالکز ماده لریله دلالت ایدرلر ایسه ده بطین معناسنه دلالت ایدن (دخیم
 خطا) اسملری کبی اولصفاته احکامنده موافقت ایتملریله ازجمله رفع ونصب عملرنده موافقت ایتملریله ائمه لغت
 عربیه بومثالی اسملره اسماء صفت تسمیه ایتامشدر بو صورتده تقریر مذکوردن مستبان اولدیغی اوزره برکله
 کله اخیری معناسنده استعمال اولمغله نوع واحددن اولملری لازم کلز * اون برنجی باب * مبالغه صفت
 ثابته نک انواع واقسامی واحوال و احکامی بیانده در معلوم اوله که مبالغه صفت ثابته شول امر حاضر وجودیدر که
 اخرینه حروف مغیره النسبیدن (ج ق یا ک قج یا کج یا قجج یا کجج قن یا کن قی) حرفلردن برینک
 حوقیه متضمن اولدیغی نسبت امریه تمامیدن وزماندن منسلخ اولوب دیگر متضمن اولدیغی حدثه علی وجه الثبات
 والمبالغه متصرف اولان ذات مبهمه متضمن اولدیغندن بشقه وضعنده فاعله نسبت معتبر اوله (کولج قسقانج
 اوقوناق دونک اوصانج اوتانج اوشانکج بیلکج اوتانقن چکیشکن صولوغن توروکن کرانتی کیسه)
 کبی ایدمی تعریفدن و اشتهادن مستبان اولدیغی اوزره مبالغه صفت ثابته نک اوزانی بش نوعدر * نوع اول *
 شول امر حاضر در که اخرینه (ج) حرفلک یعنی جیم ساکنه نک حوقیه معنای مذکوره دلالت ایده بو نوع
 مبالغه صفت ثابته بحسب السماع یا امر حاضر مجرددن مشتق اولور (کولج قسقانج ادم یا غاج هوا) کبی
 و یا امر حاضر مزید فیه النون المجهولیه دن مشتق اولور (کولونج قورقونج ادم) کبی کندویه چوق
 کولونان ادم کندوسندن چوق قورقولان ادم معنای پنده در بو صورتده (قورقنج) صفتنده کی نون علی غیر
 القیاس مجهولیه اولور * تنبیه * جیم ساکنه امر حاضره لاحق اولدیغی کبی اسم غیر مشتقه دخی
 لاحق اولدیغی و امر حاضره لاحق اولدیغی صورتده اداة مبالغه صفت ثابته اولدیغی کبی بعض صورتده اسم
 مصدر ادواتدن اولدیغی (قازانج سونج) کبی و بعض صورتده اسم الت فعل ادواتدن اولدیغی (قیساج
 طیقاج) کبی و اسم غیر مشتقه لاحق اولدیغی صورتده اسم منسوب وصفی ادواتدن اولدیغی (طوباج ادم
 قیراج یر) کبی مقصد اولک ایکنجی باندن ظاهر و آشکار اولور * نوع ثانی * شول امر حاضر در که
 اخرینه (ق یا ک) حرفلک حوقیه معنای مذکوره دلالت ایده بو نوع مبالغه صفت ثابته بحسب السماع
 یا امر حاضر مجرددن مشتق اولور (قورقاق اورکک اتاق دونک) کبی و یا مزید فیه الشیندن مشتق
 اولور (بایشاق قیریشاق) کبی و یا مزید فیه النون المجهولیه والزمیددن مشتق اولور (اوقوناق

طوقوناق طیاناق چکینک) کبی و یا مزید فیه (مسده) دن مشتق اولور (قیاسه ق کولومسه ک) کیکه (مسده) حرفی اداة تقلیل وتصغیر حدث وقاف وكاف حرفلری اداة تكثیر نسبت وصفیه اولمغین بالذات وصفی و بالتبع موصوفی تحقیرده استعمال اولنورلر قالدیکه (یاتالاق) صفتی علی وجه الثبات والدوام یاتان کیسهیه یعنی مقعده اطلاق اولمغله قاف ساکنه دن اول (یات) امرینه لاحق اولان لام ساکنه نك بر معنایه دلالتی اولدیغندن حروف زائده مجتلبه دن اولوب (یاتاق) اسم مكانه التباس خوفدن ناشی جلب والحاق اولمشدر

تنبیه * قاف وكاف ساکنه مذکورنه هم امر حاضره وهم اسم غیر مشتقه وهم (ایدی ایسه) فعلرینه لاحق اولدیغی و امر حاضره لاحق اولدیغی صورته مبالغه صفت ثابته ادواتندن اولدیغی کبی صفت ثابته واسم مصدر و مبالغه اسم مصدر واسم موصوف واسم مكان فعل واسم الت فعل واسم افعال ادواتندن اولدقلری و مبالغه صفت و مبالغه اسم مصدر واسم مكان فعل واسم الت فعل ادواتندن اولدقلری صورته قاف وكاف ساکنه نك ماقبلاری یعنی امر ك اخرى مفتوح قلنق ملترم ایدیکی واسم غیر مشتقه لاحق اولدقلری صورته امر حاضر ادواتندن اولدیغی و (ایدی) فعلنه لاحق اولدقلری صورته هم موصول حرفی یعنی مصدریه اولدیغی و هم جمع متكلم ضمیری اولدیغی و (ایسه) فعلنه لاحق اولدقلری صورته انجق جمع متكلم ضمیری اولدیغی مقصد اولك ایکنجی باندن و باب ضمیردن مستبان و باب سابقه دن نمایان اولور * نوع ثالث * شول امر حاضر در که اخرینه (قیج یا کیج) یا (قیج یا کیج) حرفنك لحوقیه معنای مذکوره دلالت ایده بو نوع صفت ثابته بحسب السماع انجق امر حاضر مجرددن مشتق اولور (اوتانق اوصانق اوشانق یوز کیج طانق ییلکیج) کبی * تنبیه * حروف مرقومه بحسب السماع مبالغه صفت ثابته ادواتندن اولدقلری کبی اسم موصوف ادواتندن اولدقلری (طانق آلقج) کبی واسم الت فعل ادواتندن اولدقلری (صالنق صالانق پاتانق سوز کیج) کبی مقصد اولك ایکنجی باندن و (قیج قیج) حرفلری امر حاضر منغمه و (کیج کیج) حرفلری امر حاضر مرقمه لاحق اولدیغی مقصد اولك برنجی باندن ظاهر و آشکار اولور * نوع رابع * شول امر حاضر در که اخرینه (قن یا کن) حرفنك لحوقیه معنای مذکوره دلالت ایده بو نوع مبالغه صفت ثابته بحسب السماع هم امر حاضر مجرددن مشتق اولور (قاچاغن بوروکن) کبی وهم امر حاضر مزید فیه الشیدن مشتق اولور (یایشقن چکیشکن) کبی وهم امر حاضر مزید فیه النوندن مشتق اولور (طیانقن اوکونکن) کبی وهم مزید فیه اللامدن مشتق اولور (صوقولقن) کبی * تنبیه * (قن کن) حرفلرینك لاحق اولدقلری امر حاضر اگر متحرک الاخر ایسه (قن) حرفنك قافنی غینه و (کن) حرفنك کافنی رخویه یعنی غینک مرقمه سنه قلب واجب ایدیکی (صواوغن یوروکن) کبی واکر ایکی حرفلی ساکن الاخر ایسه هم امر مذکورك اخرینی فتحه ایله تحریک و همده قاف وكافی وجه مذکور اوزره غینه وكاف رخویه قلب لازم ولازب ایدیکی واکر اوج درت حرفلی ساکن الاخر ایسه قاف وكافی علی حالهما بقا ایتیه ایجاب ایدیکی حروف مقلوبه باندن وقاف نون کاف نون ماده لرده قاف وكاف مضوم و مکسور اولدیغی صورته صفت ثابته ادواتندن اولدقلری باب سابقدن ولغت جغتایده (قن) حرفی (ان) حرفی کبی صفت حادثه ادواتندن اولمغله امر حاضر مجرد و مزید فیه کافه سنه لاحق اولدیغی (بورادن قاچقن ادم کلدی زیدی سولتدرکن کیسه کلدی) کبی محاورندن ظاهر و آشکار اولور * نوع خامس * شول امر حاضر در که اخرینه (تی) حرفی لاحق اولمغله معنای مذکوره دلالت ایده بو نوع مبالغه صفت ثابته انجق (کز) امرندن مشتق اولوب امر مذکور ایله حرف مرقومک میانلری نون ساکنه مجتلبه ایله فعل و اول امر ك اخرى فتحه ایله تحریک اولنور (کزانتی ادم) کبی پوشیده اولمه که کزانتی صفتی مزید فیه النون التکثیریه اولان کزن امرندن مشتق اولمه احتمالی واریسده صفت مرقومه کزبان کیسهیه یعنی اوفق دفك کزان کیسهیه اطلاق اولوب اوزون اوزادی به چوق کزان کیسهیه اطلاق اولمغله (کز) امرندن مشتق اولسنه جزم اولمشدر * تنبیه * (تی) حرفی اکثر صورته هم اسم مصدر

ادواتندن اولديغي (قارارتي كورولتي كزيتي) كبي وهم اسم موصوف ادواتندن اولديغي (قاييتي ايليتي) كبي وهم اسم مكان فعل ادواتندن اولديغي (اقييتي يييتي) كبي وهم اسم اثر فعل ادواتندن اولديغي (قيريتي سپورتتي) كبي مقصد اولك ايكنجي باندن ظاهر اولور * مهمه * مبالغه صفت ثابته مفعول لازم التعقله متعدي اولان امردن مشتق اولديغي لاجل التعميم اولمفعولي حذف ايله صفت مرقومه بي لازم منزله تنزيله لازم اولور (بوقلج كسه كندر) كبي زيرا بوقلج هر شيئي كساندر دينوب هر شيئي كسه كندر ديتيز * تنبيه * مشترك (ام از سك سكر) ضمائري و (ر) حرفي مبالغه صفت ثابته دهخي لاحق اولديغي ومبالغه صفت ثابته نك وضعنده متضمن اولديغي ذات مهمه به نسبت معتبر اولديغي كبي فاعله و نائب فاعله نسبت دخي معتبر اولمغين افعال سالفه و صفات سابقه مثالي مبالغه صفت ثابته دهخي توسعاً غائب و متكلم و مخاطب و مفرد و جمع اسملريني اطلاق جائز اولديغي باب ضميردن و ابواب سابقه دن ظاهر و نمايان اولور * لاحقته * معلوم اوله كه مبالغه صفت حادثه و صفت ثابته و اسماء صفات و اتق البيان اسم منسوب و صفي و ثبوتي كرك مكبر و كرك باب تصغيرده ذكر اولنه جق صورله مصغر اولسونلر اوائلنه (اك ده) حرفلندن برينك دخولي و اواخريه (رق يا رك) حرفنك حلوقي و (دن) حرفنك ارتباط و تعلق ايله اسم تفضيل عربي مثالي متضمن اولدقلى احداث و اوصافده موصوفلرينك غيره مزيت و فضيلتيرني افاده و اشعار ايدلر بونلردن (اك سوله ييكي اك دوشكون اك دوشكونجه اك طاتيسه ق اك دلپسه اك قورقاق كيدر بوده اكوئل ذهات طاتيسزجه در بونلرك شاشقيرغني طاتيسزغني كوزلري بودر بو اوندن شاشقيرغني در دوشكونجه در ياغلير باليدر ياغليرده در) كبي * اون ايكنجي باب * اسم مصدر ك انواع و اقسامى و احوال و احكامي بيانده در معلوم اوله كه اسم مصدر شول امر حاضر وجوديدر كه اخريه حروف مغيرة النسبه دن (تي ج جه ق ياك قى يا كى قى يا قوم) حرفلندن برينك بحسب السماع حلوقيه و يا حركه نك عروضيه متضمن اولديغي نسبت امر به دن و زماندن بالكليه مسلوخ و مخلوع و ديكر متضمن اولديغي حدث مطلقه مخصوص و موضوع اولوب مفعوله تعديه و تعلقدن مقطوع و ممنوع اوله (قارارتي ازيتي بورونتي سوينج قازانج سورونجه پوصاريق يا قيشيق طولاشيق ايليشيك استهك صابيق كوركى اويق اولوم دريم قورقو) كبي ايمدى تعريفدن مستبان و امثله دن ظاهر و نمايان اولديغي اوزره اسم مصدر سكر نوعدر * نوع اول * شول امر حاضر در كه اخريه (تى) حرفنك حلوقيه معنائى مذكوره دلالت ايده بونوع اسم مصدر بحسب القياس هم اسماء الوانن مأخوذ اولان امر حاضر مجرد عرفيدن مشتق اولور (قارارتي قيرارتي اغارتي كوكرتي) كبي بونلر (قارارمه قيرارمه اغارمه كوكارمه) حالتلرينك اسملريدن بوضورته (سوادشيج) معناسنه اولان (قارارتي) اسم مصدر يني (قارارتي) صورتنده رسم و انشا ايمه كلمات تركيه نك كيفيات تعبيرنه عدم و قوفدن نشئت ايلديكي مستبان اولور و يا اسماء اصواتدن مأخوذ اولان امر حاضر مجرد عرفيدن مشتق اولور (فيسيلتي ايكيلتي هاريلتي كورولتي قيجرتي قيجيشتي فيشيلتي) كبي بونلر (فيسيلدهمه ايكيلدهمه هارلدهمه كورولدهمه قيجردهمه قيجيشدهمه فيشيلدهمه) حالتلرينك اسملريدن بوضورته اداة امر حاضر اولان (ده) حرفي (تى) حرفي لاحق اولدقن صكره على غير القياس حذف اولمش اولور و يا بحسب السماع اسماء سائردهن مأخوذ اولان امر حاضردين مشتق اولور (صاليتي) كبي (صالينه) حالتنك اسميدر و يا خود امر حاضر مزيد فيه النونن مشتق اولور نون مرقومه كرك انجق لزومه كرك تكثيريه كرك مطاوعيه كرك مجهوليه اولسون (بولانتي كزيتي ازيتي اوزونتي بورونتي صالانتي) بونلر (بولانمه كزيتمه ازيتمه اوزولمه بورولمه صالانمه) حالتلرينك اسملريدن * تنبيه * (تى) حرفي اسم مصدر ادواتندن اولديغي كبي مبالغه صفت ثابته ادواتندن اولديغي (كرانتي) كبي و اسم موصوف ادواتندن اولديغي (قاييتي ايليتي) كبي و اسم مكان فعل ادواتندن اولديغي (اقييتي يييتي) كبي و اسم اثر فعل ادواتندن اولديغي (قيريتي سپورتتي) كبي مقصد اولك ايكنجي باندن و باب سابقدن ظاهر و آشكار اولور

* نوع ثانی * شول امر حاضر در که اخرينه (ح) حرفك يعنى جيم ساكنه حقوق وانضماميله معنای مذ کوره دلالت ایده بونوع اسم مصدر انجق امر حاضر مجرددن مشتق اولور (سویج قازانج) کبی بونلر (سویج قازانمه) حالترینک اسملر بدر * تنبيه * (ح) حرفی هم امر حاضر و هم اسم غیر مشتقه لاحق اولدیغی و امره لاحق اولدیغی صورته اسم مصدر ادواتندن اولدیغی کبی مبالغه صفت ثابته ادواتندن اولدیغی (کولج کولونج قورقونج یاغاج) کبی واسم الت فعل ادواتندن اولدیغی (قیساح طیقاج) کبی واسمه لاحق اولدیغی صورته اسم منسوب ادواتندن اولدیغی (قیراج برطویاح کیمسه) کبی مقصد اولک ایکنجی باندن و باب سابقدن مستبان اولور * نوع ثالث * شول امر حاضر در که اخرينه (جده) حرفك لحوقيله معنای مذ کوره دلالت ایده بونوع اسم مصدر بحسب الاستقراء مزید فیه النون التکثیریه اقسامندن انجق (سورون) امرندن مشتق اولور (سورونجیمه) کبی که (سورونمه) حالنک اسمیدر * نوع رابع * شول امر حاضر در که اخرينه (ق یا ک) حرفك لحوقيله معنای مذ کوره دلالت ایده بونوع اسم مصدر یا امر حاضر مجرد حقیقیدن مشتق (استک) کبی و یا امر حاضر مجرد عرفیدن مشتق (قیراریق پوصاریق) کبی و یا امر حاضر مزید فیه الشینندن مشتق (باریشیق یا قیشیق ایلشیک طولاشیق) کبی اسماء مذ کوره (استمه قیرارمه پوصارمه باریشمه یاقیشمه ایلشمه طولاشمه) حالترینک اسمیدر * تنبيه * قاف و کاف ساکنه مذ کوره ک هم امر حاضر و هم اسم غیر مشتقه و هم (ایدی ایسه) فعلارینه لاحق اولدیغی و امره لاحق اولورسه سکر نوع مشتق ادواتندن اولدیغی واسمه لاحق اولورسه حروف امریه دن اولدیغی و (ایدی) فعلنه لاحق اولدیغی صورته هم موصول حرفی و هم ضمیر متکلم مع الغیر اولدیغی و (ایسه) فعلنه لاحق اولدیغی صورته انجق ضمیر متکلم مع الغیر اولدیغی مقصد اولک ایکنجی باندن و باین سابقیندن ظاهر و آشکار اولور * نوع خامس * شول امر حاضر در که اخرينه (قی یا کی) حرفك لحوق وانضماميله معنای مذ کوره دلالت ایده بونوع اسم مصدر انجق امر حاضر مجرددن مشتق اولور (صایق کورکی بیلکی سوکی) کبی * تنبيه * (قی کی) حرفی اسم مصدر ادواتندن اولدیغی کبی هم اسم موصوف ادواتندن اولدیغی (القی و برکی) کبی و هم اسم الت فعل ادواتندن اولدیغی (بورقی بیجی سوزکی بیلکی قاشانی) کبی مقصد اولک ایکنجی باندن ظاهر و آشکار اولور * نوع سادس * شول امر حاضر در که اخرينه (قی یا قو) حرفك یعنی قاف مهموسه مکسوره و یا مضمومه ک حقوق وانضماميله معنای مذ کوره دلالت ایده بونوع اسم مصدر بحسب الاستقراء انجق (او یو) امرندن مشتق اولور (او یوق یا او یوقو) کبی اشبو صورته امرک اخرنده کی ضمه بی حذفه اسم مصدر مرقومی تخفیف ایدر (او یقی یا او یقو) کبی * تنبيه * (قی) حرفی (صالین) امرینه لاحق اولدیغی صورته صفت ثابته ادواتندن اولدیغی (صالقی ادم) کبی و مرقومه کی کاف مکسوره مهموسه دخی اسم معرفه اولدیغی (بو کونکی) کبی مقصد اولک ایکنجی باندن و صفت ثابته باندن مستبان اولور * نوع سابع * شول امر حاضر در که اخرينه (م) حرفك یعنی میم ساکنه ک لحوقيله معنای مذ کوره دلالت ایده بونوع اسم مصدر بحسب السماع امر حاضر مجرد حقیق و عرفیدن مشتق اولور (کسیم بیچیم الیم صاییم اولوم دریم) کبی که (دریم) اسمی دریل امرندن مشتق اولغله لام امریه وجوباً سماعاً حذف اولمشدر * تنبيه * میم ساکنه امره لاحق اولدیغی کلمات سائریه دخی لاحق اولدیغی و امره لاحق اولدیغی صورته اسم مصدر ادواتندن اولدیغی کبی دیگر درت نوع مشتق ادواتندن دخی اولدیغی و کلمات سائره اکر (سن ز) ضمیری ایسه اداة اضافت و تخصیص اولدیغی و اکر اسماء سائر ایسه ضمیر مضاف اولدیغی و اکر (ایدی ایسه) فعلی ایسه غیر متکلم وحده اولدیغی مقصد اولک ایکنجی باندن و صفت ثابته باندن مستبان اولور * نوع ثامن * شول امر حاضر ساکن الاخر در که اخرينه حرکه عارض اولغله معنای مذ کوره دلالت ایده بونوع

اسم مصدر بحسب السماع امر مجرد حقیقین مشتق اولور (قورق قورقو) کبی * تنبیه * امر
 مذکور آخرین حرکت عروضیه صفت ثابته واسم موصوف واسم مکان فعل دخی اولدیغی ابتدا مقصوده
 مبسوط توطئه دن وصفت ثابته بایندن ظاهر و آشکار اولور * تفرقه * مصدر ایه اسم مصدر همدلول ایسه لرده
 بعض مصدرک مدلولنده مفعوله تعلق اقتضا بولندیغندن واسم مصدرده اقتضاء مذکور اصلا بولندیغندن مصدرینک
 مشتق منی اولان امرک عمل ایدیکی مفعولرده عمل ایدوب اسم مصدر عمل ایده من * اون اوچنجی باب *
 مبالغه اسم مصدرک انواع واقسامی واحوال واحکامی بیاننده در معلوم اوله که مبالغه اسم مصدر شول
 امر حاضر در که آخرین حروف مغیره النسبه دن (ل) و (ق یا ک) حرفلرینک حقوق وانضمام ایه متضمن اولدیغی
 نسبت امر به دن وزماندن بالکلیه منقطع ومخلوع ودیگر متضمن اولدیغی حدثک کیفاً و یا کمّاً ابلغ واکملنه دال
 وموضوع اولوب مفعوله تعلق وعملدن بمنوع اوله (اولاد صاغناق کوره نک) کبی که بونلر (اولوم صاغیم
 کورکی) اسم مصدرلرک مدلوللری اولان حالتلر دن ابلغ وافر حالتلرک اسملر بدر ایددی تعریفندن مستفاد اولدیغی
 اوزره مبالغه اسم مصدر یکی نوعدر * نوع اول * شول امر حاضر در که آخرین دال ساکنه نک
 لحوقله معنای مذکوره دلالت ایده بونوع مبالغه اسم مصدر بحسب الاستقراء انجق (اول) امرندن مشتق اولور
 (اولاد) کبی که (موتان) حالتک اسمدر تنکیم (اولوم) اسم مصدری (موت) حالتک اسمدر * تنبیه *
 دال ساکنه انجق امر حاضر للاحق اولوب اداة مبالغه اسم مصدر اولدیغی کبی اداة اسم مکان فعل دخی
 اولدیغی مقصد اولک ایکنجی بایندن ظاهر و آشکار اولور * نوع ثانی * شول امر حاضر در که آخرین
 (ق یا ک) حرفنک لحوقله معنای مذکوره دلالت ایده بونوع مبالغه اسم مصدر بحسب الاستقراء (صاغ) امر ایه
 (کور) امرندن مشتق اولوب اولخر فرله امرین مرقومینک میانلری نون مجتلبه ایه توسیط اولنور (صاغناق
 کوره نک) کبی بونلر اشعار اولندیغی اوزره چوق صاغنه چوق کورمه حالتلرینک اسملر بدر تنکیم (صاغیم
 کورم کورکی) کله لری صاغنه کورمه حالتلرینک اسملر بدر * تنبیه * قاف وکاف ساکنه نک هم امره وهم
 اسم غیر مشتقه وهم (ایدی ایسه) فعللرینه للاحق اولدیغی و امره للاحق اولدیغی صورته بدی نوع مشتق
 ادواتندن اولوب مبالغه صفت ثابته ومبالغه اسم مصدر واسم مکان فعل واسم الت فعل ادواتندن اولدقلری
 صورته ماقبلاری مفتوح اوله ملترنم بولندیغی و (ایدی) فعلنه للاحق اولدیغی صورته هم موصول حرفی
 یعنی مصدریه اولدیغی وهم ضمیر متکلم الغیر اولدیغی و (ایسه) فعلنه للاحق اولدیغی صورته انجق ضمیر متکلم
 مع الغیر اولدیغی مقصد اولک ایکنجی بایندن و ابواب سابقه ده ظاهر و آشکار اولور * اون دردیجی باب *
 اسم موصوفک انواع واقسامی واحوال واحکامی بیاننده در معلوم اوله که اسم موصوف شول امر حاضر
 وجوددر که آخرین بحسب السماع یا حروف مغیره النسبه دن (تی سو سق ق یا ک ق یا کی قیج یا کیج م
 ماج مور مق یا مک مالتی ن) حرفلرندن برینک لحوقله و یا حرکت عارض اولغله و یا اخرنده کی حرکت
 اخریه تبدیل اولغله متضمن اولدیغی نسبت امر به تمامیتدن وزماندن مسلخ ودیگر متضمن اولدیغی حدثک کرک انجق
 ثبات ودوام اوزره کرک هم ثبات هم مبالغه وجهله متصرف اولان ذات مبهمه نک انواعندن برنوع مبهمی متضمن
 اولوب وضعنده فاعله ونائب فاعله نسبت معتبر اولیه (ایلنتی توتسو طوتسق قوشاق اریک البی وری طالقچ
 طاقم بوله ماج یاغور قوصحق صومالتی توتون یازی قایی) کبی ایددی اشعار اولندیغی اوزره اسم موصوف
 اون درت نوعدر * نوع اول * شول امر حاضر در که آخرین (تی) حرفنک لحوقله معنای مذکوره
 دلالت ایده بونوع اسم موصوف بحسب السماع مزید فیہ النونین مشتق اولور (ایلینتی قانتیتی صوقونتی) کبی
 بونلر ایلینان شیئه قاتیلان صوقولان (کیسه ده) اطلاق اولغله (قانتیتی صوقونتی) اسملرند کی بونلر علی غیر
 القیاس مجهولیه اولور * تنبیه * (تی) حرفی اسم موصوف ادواتندن اولدیغی کبی دیگر درت نوع

مشتق ادواتندن دخی اولدیغی مقصد اولک ایکنجی باندن و ابواب سابقه دن مستبان اولور ❖ نوع ثانی ❖ شول امر حاضر در که اخرینه (سو) حرفی لاحق اولغله معنای مذکوره دلالت ایده. بونوع اسم موصوف بحسب السماع انجیق (توت) امرندن مشتق اولور (توتسو) کبی که توتن شیلردن بونوع مخصوصه اطلاق اولنور ❖ تنبیه ❖ (سو) حرفی (یات) امرینه دخی لاحق اولوب حروف مغیره النسبه دن اسم زمان فعل اداتی دخی اولدیغی (یاتسو) کبی مقصد اولک ایکنجی باندن ظاهر اولور ❖ نوع ثالث ❖ شول امر حاضر در که اخرینه (سق) حرفی لاحق اولغله معنای مذکوره دلالت ایده. بونوع اسم موصوف (طوت) امرینک مجهولی اولان (طوتول) امرندن مشتق اولوب (سق) حرفی لاحق اولدقن صکره لام مجهولیه حذف و تقدیر اولتغین اسم مرقوم من جهة اللفظ امر مجرددن ومن جهة التقدير مزید فیہ اللام مجهولیه دن مشتق اولور (طوتسق) کبی که طوتولان ذواتن اسرایه اطلاق اولنور ❖ نوع رابع ❖ (ق یا ک) حرفنک حقوقیه معنای مذکوره دلالت ایده. بونوع اسم موصوف بحسب السماع یا امر حاضر مجرد حقیق و عرفیدن مشتق (سیک صار یسه ق) کبی بونلردن (سیک) اسمی مبالغه وجهله (سیکان) ذوات مبهمه دن ذباب جنسک (صار یسه ق) اسمی ازاجق صاراران اشپادن نوم جنسک استلریدر و یا (ماش) حرفیه نسبت امریه دن وزماندن منسلخ اولان اشبو (صار ماش طولاماش اولدی) ترکیبنده واقع امرلردن انجیق (صار ماش) امرندن مشتق (صار ماشیق) کبی که مبالغه وجهله صاران شیلردن برجنس نباتک استمیدر و یا مزید فیہ النون و مزید فیہ اللام مجهولیه دن مشتق اولوب اولنون و لام وجوباً و سماعاً حذف و تقدیر اولتغیریه اسم مرقوم من جهة اللفظ مجرددن ومن جهة التقدير امر مزید فیہ النون و مزید فیہ اللام مجهولیه دن مشتق اولور (قوشاق صار یق چلیک) کبی ❖ تنبیه ❖ (ق ک) حرفلری هم امر حاضر و هم اسم و هم (ایدی ایسه) فعللرینه لاحق اولدیغی و امر حاضر لاحق اولدیغی صورته یدی نوع مشتق ادواتندن دخی اولدیغی و اسم غیر مشتقه لاحق اولدیغی صورته امر حاضر ادواتندن اولدیغی و (ایدی) فعلنه لاحق اولدیغی صورته هم مصدریه اولدیغی و هم ضمیر متکلم مع الغیر اولدیغی و (ایسه) فعلنه لاحق اولدیغی صورته انجیق ضمیر متکلم مع الغیر اولدیغی مقصد اولک ایکنجی باندن و ابواب سابقه دن ظاهر و آشکار اولور ❖ نوع خامس ❖ شول امر حاضر در که اخرینه (ق یا کی) حرفنک حقوقیه معنای مذکوره دلالت ایده. بونوع اسم موصوف انجیق مزید فیہ النون و مزید فیہ اللام مجهولیه دن مشتق اولوب (ق کی) حرفلریک حقوقدن صکره نون و لام مذکوره لر وجوباً سماعاً حذف و تقدیر اولتغین اسم مرقوم من جهة اللفظ امر مجرددن ومن جهة التقدير امر مزید فیہ النون و اللام مجهولیه دن مشتق اولور (چالقی آصق آلق و برکی) کبی بونلر (چالینان آصیلان الینان و بریلان) ذوات مبهمه دن بر نوعک استلریدر ❖ تنبیه ❖ حرفین مرقومین اسم مصدر و اسم الت فعل ادواتندن دخی اولدقن مقصد اولک ایکنجی باندن و اسم مصدر باندن مستبان اولور ❖ نوع سادس ❖ شول امر حاضر در که اخرینه (قیج) حرفنک حقوقیه معنای مذکوره دلالت ایده. بونوع اسم موصوف یا امر مجرددن مشتق (طالقج) کبی که طالان شیلردن طالعله اعتیاد ایدن ذات مبهمه اطلاق اولنور و یا امر مزید فیہ النون مجهولیه دن مشتق اولوب نون مجهولیه حذف اولتغله اسم مرقوم لفظاً امر مجرددن و تقدیراً امر مزید فیہ النون مشتق اولور (القیج) کبی الینان شیلردن ملوک و امرايه مخصوص اوعیه جهریه نک استمیدر ❖ تنبیه ❖ (قیج) و قیج کبیج و کیج حرفلری بودرت نوع مشتق ادواتندن اولدقن مقصد اولک ایکنجی باندن و مبالغه صفت ثابته باندن ظاهر و آشکار اولور ❖ نوع سابع ❖ شول امر حاضر در که اخرینه (م) حرفنک یعنی میم ساکنه نک حقوقیه معنای مذکوره دلالت ایده. بونوع اسم موصوف بحسب السماع انجیق امر حاضر مزید فیہ اللام مجهولیه دن مشتق اولوب اول لام میم ساکنه نک حقوقدن صکره حذف و تقدیر اولتغله اسم مرقوم لفظاً

SON SÖZ

Üzerinde çalışmalar yaptığımız Abdurrahman Fevzi Efendi'ye ait olan *Mikyasu'l-Lisan Kıtasu'l-Beyan* adlı eder Türk dilbilgisi tarihi bakımından son derece önemli bir eserdir. Bergamalı Kadri, Ahmet Cevdet Paşa ve Kütahyalı Abdurrahman Fevzi Efendi Türk gramerine çok büyük yenilikler getirmişlerdir.

Eserde, Abdurrahman Fevzi Efendi'nin başlattığı yöntem, Türk dilbilgisi tarihi açısından çok önemli olmuştur. Eserde anlam ayırt edici noktaları belirtmeye yönelik bir terim türetme sistemi söz konusudur. Bu da bugünkü dilbilgisi terimlerimizin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Özellikle, bugün kullandığımız dilbilgisi terimlerinin alt başlıklarının oluşması bakımından önemlidir. Eserin üzerinde çalıştığımız 84.-99. sayfalar arası bunun küçük bir örneğidir.

Eserde dilbilgisi, imlâ, yapı bilgisi, sözdizimi ve kelime türetme biçimlerinin birleştirilmesi özellikle çeşitli yapım eklerinin kullanılma sistemlerinin ayrıca üzerinde durulması, ses ve yapı bilgisinin öneminin vurgulanması eserin Türk dilbilgisi tarihi bakımından önemini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Abdurrahman Fevzi Efendi. *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan*. İstanbul, Mahmud Beg Matbaası, 1882.

Adaklı, Emrah. *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan*(Giriş, Metin 2-47s.-Terimler Sözlük Dizini-Sözlük- Tıpkı Basım). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2010.

_____. "Kütahyalı Abdurrahman Fevzi Efendi(1802-1864)'nin *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan* Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme". *Turkish Studies*(6/3 2011), s. 2017-2024.

Atalay, Besim. *Divan ü Lügat-it-Türk Tercümesi*, 4c. Ankara, 1979.

Ateş, Ahmed; Çetin Nihad M. ve Yazıcı Tahsin. *Arapça Dil Bilgisi I*. İstanbul, 1964.

Ateş, Ahmed. *Farsça Grameri*. İstanbul, 1982.

Banguoğlu, Tahsin. *Ana Hatlarıyla Türk Grameri*. İstanbul, 1940.

_____. *Gramer Meselesi, İmlâ Meselesi*. İstanbul, 1941.

Demirci, Yusuf. Kütahyalı Abdurrahman Efendi, *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan*(s. 104-121) Giriş-Metin-Terimler Sözlük Dizini-Sözlük- Tıpkı Basım). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2013.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara, 1988.

Dilâçar, Agop. "Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi", *TDAY-Belleten*(1971): 83-145.

Elöve, Ali Ulvi (hızl.). *Mikyasü 'l-Lisan Kıstasü 'l-Beyan*. İstanbul, 1962.

Erdem, İlhan. "Mikyâsu'l-Lisân Kıstâsu'l-Beyân'daki Dil Bilgisi Terimleri". *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları* c. 2 (2007): 192-216.

_____. "Mikyâsu'l-Lisân Kıstâsu'l-Beyân"(Özet-Metin-Terimler ve Ekler İndeksi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1998.

_____. "Abdurrahman Fevzi Efendi Mikyasü'l-Lisan Kıstasü'l-Beyan", *Türk Dili*, 566 (1999): 155-162.

Ergin, Muharrem. *Türk Dilbilgisi*. İstanbul, 1958.

Hacıeminoğlu, Necmettin. *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul, 1984.

Hatiboğlu, Vecihe. *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara, 1978.

Karabacak, Esra. Ahmet Cevdet Paşa'nın Dil Bilgisi Kitapları. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1986.

_____. "Ahmet Cevdet Paşa'nın Dilbilgisi Kitapları", *Türklük Araştırmaları Dergisi* s. 5(1989) : 261-270.

_____. "Bergamalı Kadri'nin Müyessiretü'l-Ulûm'u ile Ahmet Cevdet Paşa'nın Dil Bilgisi Kitaplarındaki Terimler Üzerine Bir İnceleme", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, c.8(1997): 253- 283.

_____. (hızl.). *Bergamalı Kadri. Müyessiretü'l-Ulûm*(Giriş-Metin-Sözlük-Terimler Dizini-Tıpkıbasım). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 801, 2002.

- (hızl.). *Ahmed Cevdet Paşa. Tertîb-i Cedit Kavâid-i Osmâniyye: Giriş-Metin-Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü-Tıpkıbasım*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 883, Ankara, 2007.
- Koç, Mustafa ,“Eski Harfli Türkçe Gramer Kitapları ve Terimler Dizini”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994.
- _____,“Abdurrahman Fevzi”, *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, İstanbul, c. I (2008): 27-29.
- Korkmaz, Zeynep. *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara, 1992.
- Kütahyalı Abdurrahman Hoca. çev. Ali Ulvi Elöve. *Mıkyasüllisan ve Kıstasülbeyan*. İstanbul, 1942.
- Özçam, Çimen, "Türkiye Türkçesi İle İlgili Gramer Çalışmaları-Bibliyografya Denemesi-", *Türk Dünyası Araştırmaları*, s.110(1995), 121-163.
- Özkan, Nevzat (hızl.). *Ahmet Cevdet Paşa-Fuat Paşa Kavâ'id-i Osmaniye*. Ankara, 2000.
- _____. *Ahmet Cevdet Paşa, Medhal-i Kava'id*. Ankara, 2000.
- Sarı, Mevlut. *El-Mevârid Arapça-Türkçe Lugat*. İstanbul, 1980.
- Timurtaş, Faruk K. . *Osmanlı Türkçesi Grameri*. İstanbul, 1979.
- Topaloğlu, Ahmet. *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul, 1989. 156.
- Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. 10.baskı, Ankara, 2005.
- _____. *Yazım Kılavuzu*. 27.baskı, Ankara, 2012.
- Vardar, Berke. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul, 1988.

ÖZGEÇMİŞ

Gelturan Sinan Yılmaz 1990 yılında Erzurum’da doğdu. İlköğretimi Ardahan Merkez 23 Şubat İlköğretim Okulu'nda tamamladı. Lise eğitimini Ardahan Lisesi'nde bitirdikten sonra lisans eğitimine 2007 yılında KKTC Yakın Doğu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde başlayıp, 2011 yılında bitirmiştir. Gelturan Sinan Yılmaz orta derecede İngilizce bilmektedir. Toplum gönüllüleri vakfı üyesidir.